Bilaga 1
Datum
2026-10-29

Bilaga 1

Åtgärdsbeskrivningar för areal- och djurbaserade stöd (jordbrukarstöd)

Detta är ett brett underlag för Regeringens fortsatta prioriteringar. Regeringen beslutar vilka stöd som slutligen ska ingå i den nationella och regionala partnerskapsplanen 2028–2034 utifrån tillgänglig budget och de slutliga EU-reglerna.

Innehållsförteckning

Bilaga 1 1
Åtgärdsbeskrivningar för areal- och djurbaserade stöd (jordbrukarstöd) 1
Åtgärdsbeskrivning för gårdsstöd 4
Kommentarer till gårdsstöd 8
Åtgärdsbeskrivning för nötkreatursstöd samt får- och getstöd 10
Kommentarer till nötkreatursstöd samt får- och getstöd 14
Åtgärdsbeskrivning för kompensationsstöd 17
Kommentarer till kompensationsstöd 21
Åtgärdsbeskrivning för ersättning för blommande åker och fältkant 25
Kommentarer till ersättning för blommande åker och fältkant 30
Åtgärdsbeskrivning för djurvälfärdsersättning för får 35
Kommentarer till djurvälfärdsersättning för får 39
Åtgärdsbeskrivning för djurvälfärdsersättning för dikor 42
Kommentarer till djurvälfärdsersättning för dikor 46
Åtgärdsbeskrivning för djurvälfärdsersättning för mjölkkor 47
Kommentarer till djurvälfärdsersättning för mjölkkor 51
Åtgärdsbeskrivning för djurvälfärdsersättning för suggor 52
Kommentarer till djurvälfärdsersättning för suggor 56
Åtgärdsbeskrivning för ersättning för ekologisk produktion 58
Kommentarer till ersättning för ekologisk produktion 63
Åtgärdsbeskrivning för ersättning för fäbodar 66
Kommentarer till ersättning för fäbodar 71
Åtgärdsbeskrivning för ersättning för hotade husdjursraser 74
Kommentarer till ersättning för hotade husdjursraser 78
Åtgärdsbeskrivning för ersättning för kolinlagring och minskat kväveläckage 82
Kommentarer till ersättning för kolinlagring och minskat kväveläckage 87
Åtgärdsbeskrivning för ersättning för precisionsjordbruk – planering 90
Kommentarer till ersättning för precisionsjordbruk – planering 95
Åtgärdsbeskrivning för ersättning för skyddszoner 97
Kommentarer till ersättning för skyddszoner 101
Åtgärdsbeskrivning för ersättning för skötsel av betesmarker och slåtterängar inklusive komplement 103

Kommentarer till ersättning för skötsel av betesmarker och slåtterängar inklusive komplement....111
Åtgärdsbeskrivning för ersättning för skötsel av våtmarker och dammar....116
Kommentarer till ersättning för skötsel av våtmarker och dammar....121
Åtgärdsbeskrivning för ersättning för vallodling....122
Kommentarer till ersättning för vallodling....126
Åtgärdsbeskrivning för förenklat stöd till småbrukare....127
Kommentarer till förenklat stöd till småbrukare....130
Åtgärdsbeskrivning för stöd till lantrasföreningar....132
Kommentarer till stöd till lantrasföreningar....135
Åtgärdsbeskrivning stöd för deltagande i riskhanteringsverktyg....141
Kommentarer till stöd för deltagande i riskhanteringsverktyg....144
Åtgärdsbeskrivning för krisstöd till jordbrukare efter naturkatastrofer, allvarliga klimathändelser och andra katastrofer....145
Kommentarer till krisstöd till jordbrukare efter naturkatastrofer, allvarliga klimathändelser och andra katastrofer....148

Åtgärdsbeskrivning för gårdsstöd

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Degressive area-based income support
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	2, Targeted support to farmers income
Outputindikator	Hektar
Resultatindikatorer	• Share of agricultural area under farm stewardship • Share of additional income support per hectare for farms below average farm size • Young farmers and other new entrants in agriculture supported – by gender • GHG emissions avoided and removals in tCO_2e
Markuppföljningsbart (AMS)	Ja

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, Art 3 d (i)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, Art 3 d (ii)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (art 2.1 a)
- Förbättra yrkets attraktionskraft och främja generationsskifte (art 2.1 b)
- Förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker (art 2.1 d)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

De ekonomiska förutsättningarna för jordbruket, främja generationsskifte och förbättra jordbrukarnas motståndskraft utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Se avsnitt *Relaterade särskilda mål.* Det finns ett fortsatt behov i Sverige att säkerställa skäliga inkomster samt mildra variationer i inkomsterna inom jordbrukssektorn.

Inkomster i jordbruksföretag påverkas av en kombination av faktorer, däribland prisutveckling på jordbruksprodukter, kostnadsutveckling för insatsvaror, produktionsvolymer, stödens utformning samt externa faktorer som väderförhållanden och marknadsstörningar. Dessa faktorer samverkar och kan variera mellan olika företag.

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Ekonomisk stabilitet är inte enbart en fråga om genomsnittlig inkomstnivå, utan även om hur känsliga företagen är för förändringar i priser, kostnader och produktionsförutsättningar.
- Jordbrukets inkomster präglas av hög variation mellan år och mellan företag.
- Lönsamheten är känslig för prisförändringar på insatsvaror, energi och kapital.
- Klimatrelaterad variation och extrema väderhändelser förstärker osäkerheten i produktionsutfallet.
- Osäkerhet kring inkomster, tillgång till mark och regelverk påverkar investeringsviljan.

Behovsformulering

Mot denna bakgrund finns ett fortsatt behov av ett grundläggande inkomststöd som bidrar till stabilitet i företagens ekonomiska förutsättningar. Ett arealbaserat stöd fungerar som en generell inkomstkomponent i en sektor där biologiska produktionsprocesser och markbundna tillgångar innebär begränsad kortsiktig anpassningsförmåga.

Att rikta delar av stödet till unga jordbrukare kan bidra till att underlätta unga jordbrukares etableringsfas av sina företag i en kapitalintensiv sektor och därigenom stödja långsiktig produktionskapacitet och geografisk spridning av aktiva jordbrukare i landet.

Stödet bidrar till miljömålet *Ett rikt odlingslandskap* och genomförandet av Naturrestaureringsförordningen.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att bidra till att stärka jordbrukarnas likviditet och därigenom stärka förutsättningarna för ett livskraftigt och långsiktigt hållbart jordbruk.

Villkor för stödberättigande

Stödberättigande villkor för gårdsstöd grundläggande del

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Marken ska vara jordbruksareal.
- Marken ska vara stödberättigande hektar.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Stödberättigande villkor för differentiering till unga

Utöver de stödberättigande villkoren för den grundläggande delen ska den som söker uppfylla definitionen för ung jordbrukare för att vara berättigad till det högre stödbeloppet för unga.

- Stöd lämnas till unga jordbrukare som är högst 40 år under det år första ansökan om stödet lämnades in.
- Det högre stödbeloppet för unga jordbrukare får lämnas i högst 5 år.

Ersättningsnivå

Ersättningen lämnas för stödberättigade hektar förutsatt att den sökande uppfyller samtliga villkor. Neddragning och takbelopp begränsar hur mycket stöd den sökande kan få.

Ersättningsnivå till gårdsstöd grundläggande del

150 euro per hektar

Ersättningsnivå till differentiering till unga

120 euro per hektar

Omfattning och budget

Omfattning och budget i Tabell 1 innefattar inte neddragning och takbelopp, inte heller uteslutning av pensionärer. Det innebär alltså att budgeten är överskattad.

Tabell 1 Omfattning och budget för de olika delarna av gårdsstödet

Del av stödet	Omfattning, ha	Maximal ersättning, euro	Budget, euro
Gårdsstöd	2 898 000	150	434 700 000
Differentiering till unga	304 300	120	36 516 000
Summa	2 898 000		471 216 000

Budgeten blir 471 216 000 euro per år och totalt 3 298 512 000 euro för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till gårdsstöd

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Gårdsstöd och stöd till unga blir ett stöd men kommer fortsätta att kallas gårdsstöd
- Omfördelningsstödet tas bort och ersätts med neddragning inom gårdsstödet
- Sänkt ersättningsnivå

Motivering till ändringar

Gårdsstöd och stöd till unga blir ett stöd

Motiveringen till detta är att lagförslaget för CAP efter 2027 ställer det kravet.

Differentiering till unga

Tidigare år har ersättningen för stödet till unga jordbrukare varit på mellan 104–140 euro per hektar. I genomsnitt för åren 2023–2025 har stödet landat på 126 euro per hektar. I vårt förslag till ersättning för differentieringen till unga har vi därför föreslagit ett belopp omkring 120 euro per hektar utöver gårdsstödet. Vi ser att det är av vikt att den totala stödnivån för unga inom gårdsstödet i stort motsvarar dagens stödnivå för gårdsstöd och stöd till unga jordbrukare för att säkerställa att differentieringen fortsatt bidrar till unga jordbrukares etablering och utveckling i branschen.

Detta är dock en fråga som behöver utredas vidare. Beloppet behöver även anpassas till kommissionens målsättning om att 6 procent av den öronmärkta budgeten ska gå till generationsskifte. Om vi önskar nå det målet behöver ersättningsnivån för differentieringen till unga beräknas ihop med övriga insatser till unga.

Neddragning och takbelopp

Lagförslaget ställer krav på neddragning och takbelopp. I bilaga Gårdsstödet beskrivs konsekvenser av lagförslaget.

Sänkt ersättningsnivå för den delen som motsvarar gårdsstödet

Inom regeringsuppdraget ingår att utforma stödet så att det i så hög grad som möjligt riktas mot en aktiv produktion. Vi har analyserat ett antal alternativ som i mer detalj beskrivs i bilaga Gårdsstödet.

För gårdsstödet finns en flerårig inriktning om en gradvis utfasning av stödet för att minska de skadliga effekterna av ett grundläggande inkomststöd och främja aktiva jordbrukare inom sektorn. Det mest effektiva sättet att styra stödet mot aktiv produktion bedöms vara att hålla nere ersättningsnivån och samtidigt använda

större andel av budgeten till stöd och ersättningar som ställer högre krav på aktivitet eller produktion, exempelvis kompensationsstödet. Jordbruksverket anser därför att en successiv sänkning av stödnivån bör fortsätta. I förlängningen bedömer vi att målsättningen bör vara att ersättningsnivån motsvarar kostnaderna för att uppfylla kraven om jordbruksverksamhet. Detta skulle kunna beräknas utifrån kostnaderna att hålla en träda vilket motsvarar omkring 50 euro/ha[1].

Eftersom budgeten för det kopplade stödet avgörs av hur stor budget som läggs på gårdsstödet, miljöersättningar och småbrukarstöd så behöver det tas i beaktning. Detta för att säkerställa att ersättningsnivån för gårdsstödet genererar en budget som inte minskar budgeten för kopplade stöd.

Omfattning

Omfattningen i hektar för differentieringen till unga är beräknad som ett medel av den gårdsstödsareal som söktes av de jordbrukare som berättigade till stödet till unga jordbrukare år 2023–2025. Beräkningen är avrundad till närmaste hundratal.

Omfattningen i hektar för gårdsstödet är beräknad som medel för den totala gårdsstödsberättigade arealen för åren 2023–2025. Beräkningen är avrundad till närmaste tusental.

Skalbara alternativ

Ersättningsnivån är fullt skalbar eftersom den inte beror av en särskild kalkyl och villkor.

Resultatindikatorer

För en av resultatindikatorerna vi har valt, Young farmers and other new entrants in agriculture supported – by gender, har vi via Regeringskansliet lämnat en synpunkt till kommissionen. Vi anser att indikatorn bör delas upp i två olika indikatorer, en för young farmers och en för new entrants.

I bilaga Gårdsstödet motiveras varför vi inte har inkluderat insatser och resultatindikatorn "Other beneficiaries – by target group (women, smaller farms, farms in specific areas, other group of farms)".

[1] Detta är beräknat utifrån täckningsbidrag 1 för en extensiv vall från Agriwise kalkyler för år 2026. Täckningsbidrag 1 varierar mycket mellan de olika produktionsområdena så beräkningen är gjord som ett medel över landet.

Åtgärdsbeskrivning för nötkreatursstöd samt får- och getstöd

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Coupled income support
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	5, Support to farmers in sectors in need, ruminants' livestock sectors
Outputindikator	Djurenheter
Resultatindikatorer	• Percentage of additional income support for eligible farms – by sector
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, Art 3 d (i)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (art 2.1 a)
- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)
- Förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker (art 2.1 d)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

De ekonomiska förutsättningarna för jordbruket utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Se avsnitt *Relaterade särskilda mål.* Det finns ett fortsatt behov i Sverige att säkerställa skäliga inkomster samt mildra variationer i inkomsterna inom jordbrukssektorn.

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Ekonomisk stabilitet är inte enbart en fråga om genomsnittlig inkomstnivå, utan även om hur känsliga företagen är för förändringar i priser, kostnader och produktionsförutsättningar.
- Jordbrukets inkomster präglas av hög variation mellan år och mellan produktionsinriktningar.
- Försörjningsgrad används i flera analyser som en indikator på den inhemska produktionens marknadsandel och därmed som en indirekt indikator på konkurrenskraft på hemmamarknaden.
- Försörjningsgraden för nötkött uppgick till 58 procent år 2024.
- Strukturutvecklingen fortsätter med färre och större företag, samtidigt som vissa produktionsgrenar är geografiskt koncentrerade.
- I glesbygdsregioner i mellersta och södra Sverige finns ofta lokal produktion, medan mottagning och förädling är koncentrerad till färre platser och tidigare anläggningar har lagts ned utan att ersättas. Här uppstår sårbarhet i livsmedelskedjan främst genom långa avstånd och brist på alternativa noder vid störningar.
- Utvecklingen av den genomsnittliga företagsstorleken, mätt som produktionsvärde per företag, ökar i de flesta driftsinriktningar. Ökningen är särskilt tydlig inom driftsinriktningarna mjölkkor och grisar.

Behovsformulering

Ekonomiska indikatorer som nettoförädlingsvärde visar på låg lönsamheten i nötköttsproduktionen i Sverige. Inom både nötkötts- och mjölkproduktionen ligger investeringarna under den takt som krävs för att upprätthålla produktionen på längre sikt. Det finns ett fortsatt behov att stärka konkurrenskraften och motverka låg lönsamhet inom nötköttssektorn. Stödet syftar till att bromsa trenden med minskat antal djur och minskad produktion. Nötkreatur och produktion av nötkött och mjölk är utbrett och sker i alla delar av Sverige.

Det finns ett fortsatt behov att stärka konkurrenskraften och motverka låg lönsamhet inom produktionsriktningen för får- och getter, vilket indikerats genom

sjunkande antal företag inom produktionsinriktningen i hela landet under de senaste 12 åren.

Produktionen utgör ett viktigt bidrag till jordbrukets mångfald, lokal livsmedelssäkerhet, ett mångsidigt och varierat landskap och hävd av naturbetesmarker rika på biologisk mångfald. Stödet bidrar till miljömålet *Ett rikt odlingslandskap* och införandet av Naturrestaureringsförordningen.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Det kopplade inkomststödet syftar till att stärka förutsättningarna för fortsatt produktion av nötkreatur, får och getter där produktionen har särskilda ekonomiska svårigheter, samt att bidra till att bibehålla betande djur på betesmarker.

Villkor för stödberättigande

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Nötkreatursstöd

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Stöd betalas för nötkreatur *Bos taurus* baserat på hållandeperioden. Hållandeperioden regleras i nationell författning.
- Nötkreatur ska vara äldre än 1 år och korrekt märkta, journalförda och rapporterade till centrala nötkreatursregistret, CDB.

Får- och getstöd

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Stöd betalas för får och getter baserat på hållandeperioden. Hållandeperioden regleras i nationell författning.
- Får och getter ska vara äldre än 1 år och korrekt märkta och journalförda.

Ersättningsnivå

Nötkreatursstöd

Stöd betalas ut i form av ett årligt belopp per djurenhet, som kan variera mellan år beroende på anslutning. Enhetsbeloppet beror på hur stor budget som kommer att ges till kopplat stöd. Möjligt utfall är mellan 97,1-129 euro per djurenhet och år. Djuret berättigar till stöd från och med den dag djuret är äldre än 1 år. Stödets storlek bestäms av det antal dagar ett djur har hållits på den anläggning eller de anläggningar som jordbrukaren har anmält i stödansökan.

Får- och getstöd

Stöd betalas ut i form av ett årligt belopp per djurenhet, som kan variera mellan år beroende på anslutning. Enhetsbeloppet beror på hur stor budget som kommer att ges till kopplat stöd. Möjligt utfall är mellan 97,1-122 euro per djurenhet och år. Djuret berättigar till stöd från och med den dag djuret är äldre än 1 år. Stödets storlek bestäms av det antal djur som har hållits under hållandeperioden på den anläggning eller de anläggningar som jordbrukaren har anmält i stödansökan.

Olika budgetutfall (miljoner euro per år)	Endast nötkreatur (930 000 de)	Nötkreatur, får och get (978 000 de)
Lägsta utfall 95 miljoner euro	102,1	97,1
Samma budgetfördelning som idag 101 miljoner euro	108,6	103,7
Högsta utfall 120 miljoner euro	129	122

Omfattning och budget

Andelen medel som får användas till kopplat stöd får maximalt utgöra 20 procent av unionens bidrag enligt medlemsstatens nationella och regionala partnerskapsplan för gårdsstöd, grödspecifikt stöd för bomull, miljö- och klimatåtgärder samt småbrukarstöd.

Budgeten för det kopplade stödet kommer vara mellan 95 och 120 miljoner euro per år utifrån de uppskattningar vi gjort. Dock är dessa uppskattningar mycket osäkra då budgeten beror på den totala fördelningen. Uppskattat antal djurenheter för nötkreatur är omkring 930 000 och djurenheter för får och getter är 48 000.

Kommentarer till nötkreatursstöd samt får- och getstöd

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Höjt nötkreatursstöd
- Införa kopplat stöd till får och getter över ett år

Motivering till ändringar

Höjt nötkreatursstöd

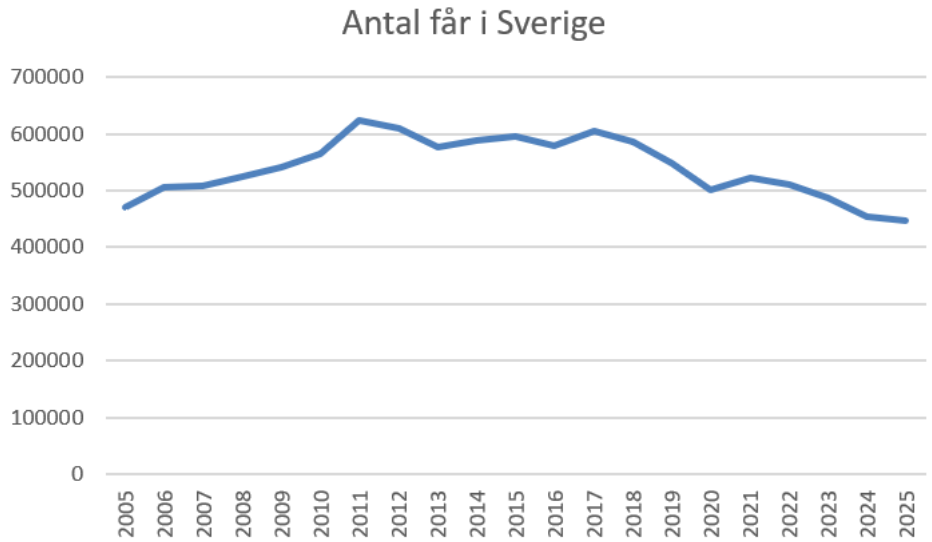
En höjning av nötkreatursstödet skulle främst gynna de som håller hondjur och betande djur eftersom de hålls under många år. Kor får på detta sätt samma stöd om de används för mjölkproduktion eller som dikor. Men stödet har en mindre betydelse för de mjölkproducerande företagen eftersom stödet är förhållandevis litet jämfört med värdet på den mjölk som produceras. Intensiva nötköttsproducenter som föder upp tjurar på stall påverkas i mindre grad av ett höjt nötkreatursstöd eftersom tjurarna ofta slaktas vid mellan 1 och 1,5 års ålder. Att höja nötkreatursstödet skulle i högre grad främja en djurhållning som bidrar till bevarandet av betesmarker eftersom majoriteten av de djur som föds upp under flera års tid går ute och betar.

Får- och getstöd

Alla betesdjur kommer att behövas om Sverige ska kunna uppnå målsättningarna i Naturrestaureringsförordningen[2], därför kan fler får och getter ha betydelse. Detta ihop med svårigheter att få lönsamhet i produktionen gör att det kan finnas skäl att se över möjligheten att införa ett kopplat stöd till får- och getproduktion. Produktion med får och getter är viktigt i skogsbygderna och norra Sverige där arronderingen på jordbruksföretagen ofta är ofördelaktig med småbrutet landskap med små och utspridda skiften. Det kan vara enklare att hålla får och getter där och de kan vara bättre lämpade i vissa förhållanden.

Utvecklingen av produktionen med får har varit negativ i Sverige under det senaste decenniet, som syns i figur 1.

[2] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869.

Figur 1 Antal får i Sverige, Källa: Jordbruksverkets statistikdatabas, djurräkningen i juni

Det tas inte regelbundet fram någon officiell statistik över antalet getter i Sverige. Den senaste statiskundersökningen gjordes 2018. Då fanns det uppskattningsvis 20 000 getter och 2 400 gethållare. Antalet gethållare som såg sin gethållning som en hobby var 1 800 medan 540 såg getterna som en del i sin näringsverksamhet. 230 av näringsverksamheterna använde getterna för mjölkproduktion.

Vårt förslag på ålder på djur som är stödberättigade förutsätter att bilaga 2 i CAP-förordningen stryks, vilket nu är förslaget i förhandlingsarbetet.

Kriterier för högsta djurtäthet i känsliga nitratzoner har inte utretts i denna åtgärdstext. Vi driver frågan i förhandlingsarbetet, att kravet på djurtäthet ska tas bort eller vara frivilligt och just nu är det borttaget i förhandlingsarbetet.

Skalbara alternativ

Skalbarheten inom denna ersättning är utifrån vilka djurslag man väljer att ge stöd till.

Övriga förslag som utretts

Vi har undersökt möjligheten att ge en högre ersättning för nötkreatur över 24 månader. Alternativet undersöktes för att underlätta i handläggningsprocessen då det i dagens ansökningssystem inte går att skilja på djur i dikoproduktion eller mjölkproduktion. Förslaget har inte bedömts vara ett bra alternativ på utformning av det kopplade stödet och har därför prioriterats bort.

Vi har undersökt kopplat stöd riktat till dikor. Alternativet har tidigare lyfts som ett förslag i stället för att ge djurvälfärdsersättning till dikor. Budgeten i det kopplade

stödet kommer inte att räcka till för att ge kopplat stöd både till nötkreatur och till dikor motsvarande förslaget i djurvälfärdsersättningen.

Åtgärdsbeskrivning för kompensationsstöd

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	Kompensationsstödsområdet
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Payment for natural and other area specific constraints
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	10, Support to farmers in mountain areas 11, Support to farmers in areas with natural or other natural constraints
Outputindikator	Hektar
Resultatindikatorer	• Percentage of additional income support per hectare in areas facing natural constraints or other area-specific constraints
Markuppföljningsbart (AMS)	Ja

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, Art 3 d (i)

Sekundärt mål

- Förbättra attraktionskraften och levnadsstandarden, inbegripet tillgången till hälso- och sjukvård, i landsbygdsområden, verka för rättvisa arbetsvillkor och främja generationsväxling, förbättra jordbrukarnas beredskap och deras förmåga att hantera kriser och risker, förbättra tillgången till kunskap och innovation och påskynda den digitala och gröna omställningen för en blomstrande jordbruksbaserad livsmedelsindustri, Art 3 d (iii)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (art 2.1 a)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken.

Se avsnitt *Relaterade särskilda mål.* Det finns ett fortsatt behov i Sverige att säkerställa skäliga inkomster samt mildra variationer i inkomsterna inom jordbrukssektorn.

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Klimatrelaterade variationer av skördeutfall i Sveriges livsmedelsproduktion varierar tydligt och systematiskt mellan regioner, grödor och odlingssystem.
- Skördeavvikelser är därmed inte slumpmässigt fördelade över landet, utan samvarierar med både latitud och lokala klimatförhållanden.
- Upprätthållandet av naturbetesmarker och slåtterängar är beroende av fortsatt hävd genom aktiv djurhållning, samtidigt som antalet företag och djurbesättningar minskar i flera berörda regioner.

Behovsformulering

Mot denna bakgrund finns ett fortsatt behov av ett stöd till naturliga och andra områdesspecifika begränsningar. Ett kompensationsstöd kan bidra till att mildra effekterna av merkostnader och inkomstbortfall som följer av sådana begränsningar och därigenom stödja fortsatt brukande av jordbruksmark i berörda områden. Det är viktigt utifrån en långsiktig livsmedelsproduktion att jordbruksmark inte avvecklas och kan fortsätta oavsett naturgivna och andra specifika begränsningar.

I flera delar av landet är andelen jordbruksareal låg. Här innebär själva upprätthållandet av jordbruket att det förutom att bidra till en livsmedelsproduktion skapar en variation i landskapet som gynnar den biologiska mångfalden. Stödet bidrar till miljömålet *Ett rikt odlingslandskap* och genomförandet av naturrestaureringsförordningen[3].

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

Kompensationsstödet bidrar till att:

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning.

[3] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Kompensationsstödet syftar till att bidra till fortsatt jordbruksverksamhet i områden med naturbetingade begränsningar genom att kompensera jordbrukare för de ekonomiska nackdelar som följer av dessa begränsningar.

Skötselvillkor

- Grovfodergrödor på jordbruksareal ska betas eller slås.
- För typjordbruk som omfattas av krav på djurtäthet ska grovfoderarealen skötas genom att hålla betesdjur med den djurtäthet som gäller för respektive typ.

Närmare krav på skötsel, tidpunkt för när skötselkravet ska vara uppfyllt, typjordbruk samt undantag regleras i nationell författning.

Hållandeperioden och räkningsperioden regleras i nationell författning.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Marken ska vara jordbruksareal.
- Grödor och djurslag som ger rätt till ersättning anges i nationell författning.
- För bergsområden ska marken ligga inom kompensationsområde 1–5.
- För områden med naturliga begränsningar ska marken ligga inom kompensationsområde 6–10.
- För områden med särskilda begränsningar ska marken ligga inom kompensationsområde 11–12.

Stödområdena regleras i nationell författning.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå

Vi har inget förslag ännu eftersom arbetet med att ta fram en kalkyl pågår.

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl

Arbete med att ta fram en kalkyl pågår. Bedömningen är att belopp och ersättningsnivå blir i linje med dagens ersättning.

Omfattning och budget

Justeringen av stödområdesindelningen bedöms ha liten påverkan på den totala budgeten.

En preliminär bedömning visar att justeringen för tröskeleffekter kan öka den totala budgeten.

En höjning av samtliga stödbelopp till 100 procent av dagens maximala ersättningskalkyl skulle innebära ett årligt budgetbehov om 3,432 miljarder kronor vilket är en ökning med ca 130 procent av budgeten jämfört med dagens 1,5 miljarder kronor.

Kommentarer till kompensationsstöd

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Justering av områdesindelning i bergsområden
- Åtgärder för att minska tröskeleffekter
- Justera grödgrupper
- Ändringar i villkor

Motivering till ändringar

Justering av områdesindelning i bergsområden

Områdesindelningen i Sveriges kompensationsstöd är baserad på temperaturmätningar över tid. På några platser i norra Sverige har detta resulterat i att församlingar blivit enklaver med lägre ersättning omgivna av församlingar med högre ersättningar. Detta ses som inkonsekvent och som en komplikation för berörda jordbrukare i området.

En lämplig åtgärd för detta problem är att dessa enklaver med negativt avvikande ersättningsnivåer inom stödområde 1–5 kan klassas om till samma stödområde som angränsande församlingar.

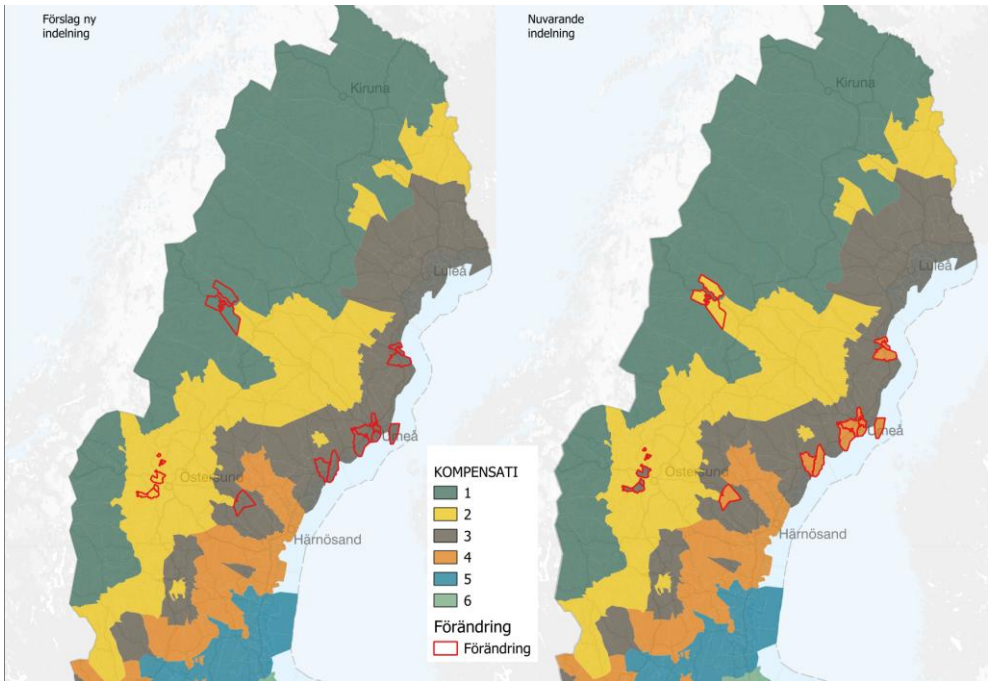
Enklaverna med lägre ersättning i Norrland förekommer i kluster av församlingar som tillsammans hamnar i ett stödområde med lägre ersättning än de församlingar som omger klustret.

Sverige har som ambition att områdesindelningen i kompensationsstödet och det nationella stödet ska vara enhetligt, varför en ologisk indelning kan ha stor påverkan för enskilda företag. Stödområde 1 – 5 är bergsområden som finns i norra Sverige och stöd är särskilt viktiga i dessa områden.

Västerbotten	Nuvarande stödområde	Föreslaget stödområde
Bureå	4	3
Skellefteå St Olov	4	3
Skellefteå Örjan	4	3
Umeå stadsförsamling	4	3
Teg	4	3
Ålidhem	4	3
Holmsund	4	3
Hörnefors	4	3
Holmön	4	3
Umeå Maria	4	3
Stensele	2	1

Jämtland		
Rödön	3	2
Norderö	3	2
Marby	3	2
Fors	4	3
Västernorrland		
Arnäs	4	3
Grundsunda	4	3

Områdena som berörs är främst koncentrerade kring Östersund, Skellefteå, Umeå och Örnsköldsvik.

Åtgärder för att minska tröskeleffekter

Vi har tagit fram ett förslag på en ny stödkonstruktion. Konstruktionen bridrar till att minska tröskeleffekterna i kompensationsstödet som idag utgör ett hinder för jordbrukare. Konstruktion är lik dagens utformning ur policyperspektiv samtidigt som stödet blir mer proportionerligt och den administrativa bördan för myndigheten minskar. I korthet innebär förslaget följande:

- Indelningen i stödområden samma.
- Djurtäthet beräknas på all grovfoderareal som idag.
- Ersättningsnivå = den idag maximala ersättningsnivån för stödområdet
- En brytpunkt för djurtätheten för varje stödområde.

- Brytpunkten blir 0.6 för område 1–5, 1.0 för 6-9 & 11-12, 0.4 för 10 så som kalkylen ser ut idag.
- Överstiger djurtätheten brytpunkten för stödområdet så får man betalt för all grovfoderareal i stödområdet. Motsvarande typ 1 idag.
- Understiger djurtätheten brytpunkten för stödområdet så minskas den areal som blir ersättningsberättigade i motsvarande mån. Nedtrappningen av areal görs helt proportionell. Motsvarande en rät linje ned till 0. Motsvarar trappstegen för typ 2, 3 och 5 från brytpunkten för typ 1.

Den nuvarande modellen ger fyra trappsteg per stödområde där nedtrappningen kan vara olinjär för att anpassa stegen till hur kostnader varierar med djurtätheten. Å andra sidan kommer trappstegen göra att brukare strax under en brytpunkt underkompenseras betydligt medan de strax över en brytpunkt överkompenseras betydligt. Den nya modellen tar bort den skevhet som trappstegen ger, men man kan inte göra trappstegen ojämna (olinjär nedtrappning). Dock är lutningen inom många områden ganska nära en rät linje och det den nuvarande modellen vinner på att låta trappstegen avvika från proportionalitet förlorar den på att skillnaderna runt trappstegen kan vara över 50% för brukare med liknande förutsättningar.

Genom att vi inte har trösklar vid brytpunkterna så försvinner incitamentet till stödoptimering med denna modell. Samtidigt blir ersättningen mer rättvis mot de som hamnar precis under de nuvarande brytpunkterna i kompensationsstödet.

Justera grödgrupper

Utöver ovanstående förändringar för att ta bort trappstegen finns anledning att se över indelningen mellan växtodlingsgrödor och grovfodergrödor. Idag avgörs vilken typ av grödgrupp grödan tillhör av vad jordbrukaren har planerat att göra med grödan. Det vill säga att havre som avser att gå till full axgång är en växtodlingsgröda medan havre som avses att ensileras som helsäd är en grovfodergröda. Detta skapar förvirring för jordbrukaren då de alltså inte ska ange den gröda de sår utan anpassa grödkoden efter den tänkta slutprodukten.

Vi behöver därför utreda vidare möjligheten att förändra denna indelning så att alla spannmålsgrödor alltid redovisas som spannmålsgröda. Detta skulle innebära att vi behöver se över brytpunkten för djurtätheten så att den inte blir för låg samt att ersättningsnivån för spannmål justeras så att jordbrukarna inte missgynnas i förhållande till kostnaderna.

Ändringar av villkor

En översyn av villkoren i kompensationsstödet görs löpande men inför nästa period är det två villkor som ses som överflödiga. Det är villkoret som gäller hampa samt villkoret om sikte på god skörd.

Villkor för hampa

Nuvarande bestämmelse i 11 kap. 7 § SJVFS 2022:28 lyder:

”Hampa berättigar till ersättning endast om villkoren i artikel 4.4 c i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2021/2115 är uppfyllda. Den sökande ska senast den 30 juni ansökningsåret till länsstyrelsen lämna in etikett från utsädesförpackningen samt uppgift om sort och utsädesmängd för de skiften där hampa odlas.

Motsvarande villkor kontrolleras redan inom ramen för gårdsstödet varför det inte bedöms nödvändigt att kontrollera i kompensationsstödet. Därför föreslås att lydelsen ändras till ”Hampa berättigar till ersättning.”.

Sikte på god skörd

Nuvarande bestämmelse i 11 kap. 5 § SJVFS 2022:28 lyder:

”Växtodlingsgrödor ska odlas med sikte på god skörd och för det syfte som grödan redovisas för i SAM-ansökan. (SJVFS 2024:24).”

Det finns ingen fastställd metod för att bedöma huruvida en gröda odlas med sikte på god skörd eller ej. I kombination med punkt 3 som rör ändring av grödgrupper blir även delen om grödans syfte överflödig.

Därför föreslås att 5 § kan strykas.

Skalbara alternativ

Då arbetet med att ta fram en kalkyl pågår kan vi inte säga något om skalbara alternativ ännu.

Interventionsområden och indikatorer

Areas with specific constraints finns omnämnda i CAP-förordningens beskrivning av kompensationsstödet, däremot saknas just specific constraints i de interventionsområden och indikatorer som finns angivna i bilaga 1 till prestationsförordningen. Vi har via RK lämnat synpunkter på detta till KOM. Vår bedömning är att specific constraints antingen får ett helt eget interventionsområde eller att det kommer att läggas till i interventionsområde 11 tillsammans med other natural constraints. KOM har efter vår synpunkt uppdaterat resultatindikatorn, namnet på interventionsområde 11 är dock fortfarande otydligt, formuleringen borde vara enhetlig med resultatindikatorn.

Åtgärdsbeskrivning för ersättning för blommande åker och fältkant

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	12, Support for environment and climate practices, including climate resilience measures
Outputindikator	Hektar
Resultatindikatorer	• GHG emissions avoided and removals in tCO_2e • Share of agricultural area supported to provide environmental-climate benefits by category (water quality, water quantity, biodiversity, nutrient management, pesticides reduction, climate adaptation)
Markuppföljningsbart (AMS)	Delvis

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, Art 3 d (ii)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (artikel 2.1 c)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Minskningen av viktiga livsmiljöer på i åkerdominerade landskap och homogenisering av odlingssystemen gör att många arter i odlingslandskapet förlorar tillgång till kritiska födoresurser och miljöer för reproduktion och övervintring. Det krävs därför en ökad variation av miljöer, speciellt i slättlandskapet, för att bevara en mångfald av arter och skydda viktiga ekosystemtjänster såsom pollinering. I intensivt brukade odlingslandskap har mycket av den tidigare variationen försvunnit genom en ökad likriktning i produktionen samtidigt som många av tidigare förekommande landskapselement som odlingsrösen, diken, stenmurar, trädor och fältkanter har tagits bort för att göra brukningen mer rationell. Även utanför slättbygderna finns det skäl att erbjuda stöd för sådd av blommande örter. Skogs- och mellanbygderna domineras inte av en intensiv spannmålsodling, men en hög andel vallodling kan likväl medföra ett homogent landskap. Homogena områden tillfredsställer heller inte enskilda arters behov av att födoresurser, reproduktionsplatser och övervintringsplatser som i många fall måste finnas nära varandra.

Avsaknaden av ekonomiska incitament för att bevara och utveckla kollektiva ekosystemtjänster gör att skyddet och främjandet av dessa livsmiljöer är svagt.

Att stärka tillhandahållandet av ekosystemtjänster, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, och ett hållbart jordbruk är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen och behoven i förordning (EU) 2024/1991 om restaurering av natur visar att:

- Jordbruksekosystemen behöver restaureras och dess biologiska mångfald ska förbättras. Mångfalden av pollinatörer och populationer av pollinatörer ska öka. För att detta ska ske krävs en ökad variation av miljöer och ett tillskott av födoresurser, livsmiljöer och reproduktionsplatser för arter i odlingslandskapet.
- I slättlandskap som domineras av åkermark finns det få semi-naturliga habitat och det kan vara långa avstånd mellan livsmiljöer som behövs för att tillfredsställa arters behov av olika resurser.
- Andelen *landskapselement för hög biologisk mångfald* av Sveriges jordbruksmark uppskattats till 8,1 procent, vilket är över genomsnittet i EU. EU-strategi för biologisk mångfald har satt ett mål på 10 procent till 2030.
- Det intensifierade jordbruket och nedläggning av jordbruksmark har lett till att antalet jordbruksfåglar har mer än halverats de senaste 50 åren.

- Ekosystemtjänster som pollinering och biologisk bekämpning är kopplade till biologisk mångfald och variation i landskapet men ekosystemtjänsternas värde speglas inte fullt ut i marknadspriser eller direkta produktionsintäkter.

Behovsformulering

Att öka landskapets variation är en av de viktigaste åtgärderna för att gynna biologisk mångfald. Blommande åkrar och fältkanter ökar mängden livsmiljöer för odlingslandskapets arter. Blommande åkrar och fältkanter ger tillgång till födoresurser för många insekter och fåglar, bidrar med spridningskorridorer och livsmiljöer för olika artgrupper och bidrar till skyddade häckningsmiljöer för till exempel fåglar som missgynnas vid brukande av åkermark. Blommande åkrar och fältkanter bidrar även till minskad användning av växtskyddsmedel och andra insatsvaror de år dessa landskapselement finns på åkern. Blommande ytor mildrar också de negativa effekterna av växtskyddsmedel på pollinerande insekter. Det finns ett strukturellt behov av att stärka möjligheterna för jordbruksföretag att skapa och bibehålla blommande livsmiljöer på åkermark, för att motverka de negativa trenderna i den bristande ekonomiska värderingen av ekosystemtjänster.

Ersättningen för blommande åker och fältkant bidrar de behov som finns i EU-gemensamma miljö- och klimatmål i förordning (EU) 2024/1991om restaurering av natur. Ersättningen bidrar framför allt till målen i artiklarna 10 om åtgärder för att förbättra mångfalden av pollinatörer och 11 om ökning av landskapselement samt åtgärder för att öka jordbruksfåglar och förbättra mångfalden i samma förordning. Ersättningen bidrar till också till de nationella miljökvalitetsmålen *Ett rikt odlingslandskap, En giftfri miljö* och *Ett rikt växt- och djurliv.*

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att skapa livsmiljöer, födosöksmiljöer och spridningsmöjligheter för insekter, fåglar och däggdjur och bidrar därmed till att stärka odlingslandskapets ekosystemtjänster såsom pollinering, skadedjursreglering och kolinlagring.

Skötselvillkor

- Blommande åker och fältkant ska bestå av godkända pollen- och nektarrika örter.
- Växtligheten på blommande åker och fältkant får inte övergå till huvudgröda avsedd för produktion året efter.

Villkor om till exempel godkänd gröda, dvs. blomning, omfattning och godkända arter, samt datum för etablering, avslagning, skörd, brytning av växtligheten samt användning av växtskyddsmedel regleras i nationell författning.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Marken ska vara åkermark lämpad för växtföljd.
- Marken ska vara stödberättigande hektar.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Kalkylen beräknas på ett genomsnitt av en ettårig och en flerårig fröblandning. I kalkylen ingår kostnader för:

- Harva, förbereda sådd och sådd
- Utsäde
- Produktionsbortfall (netto). Produktionsbortfallet ersätter för de 5 vanligaste grödorna i respektive stödområde
- Transaktionskostnad (rådgivning, information, geofoto)

Kalkylen är preliminär och kan komma att behöva justeras vilket i sin tur skulle påverka ersättningsnivåerna nedan.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå

- Götalands södra slättbygder (GSS): 6 000 kronor per hektar
- Slättbygder utanför GSS och utanför kompensationsstödsområde: 3 400 kronor per hektar
- Kompensationsstödsområde: 2 400 kronor per hektar

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl

- Götalands södra slättbygder (GSS): 6 717 kronor per hektar

- Slättbygder utanför GSS och utanför kompensationsstödsområde: 3 833 kronor per hektar
- Kompensationsstödsområde: 2 676 kronor per hektar

Omfattning och budget

Tabell 1. Omfattning och budget för blommande åker och fältkant 2028–2034.

Kalenderår	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Blommande åker och fältkant i GSS (hektar)	7 100	7 100	7 100	7 100	7 100	7 100	7 100
Blommande åker och fältkant utanför GSS och utanför kompensationsstödsområdet (hektar)	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000
Blommande åker och fältkant i kompensationsstödsområdet (hektar)	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400	2 400
Total areal (hektar)	18 500	18 500	18 500	18 500	18 500	18 500	18 500
Budget (tusen kronor)	**78 960**	**78 960**	**78 960**	**78 960**	**78 960**	**78 960**	**78 960**

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten cirka 79 miljoner kronor per år och totalt cirka 553 miljoner kronor för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till ersättning för blommande åker och fältkant

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Ta bort uppdelningen i landskapselement (skiften mindre än 0,5 hektar) och icke-produktiva arealer (skiften större än 0,5 hektar).
- Lägg till villkor om att minsta skiftesstorlek är 0,1 hektar.
- Ta bort villkoret om att marken ska tas ur produktion från 1 januari stödåret.
- Ta bort villkoret som begränsar den andel av marken som ersättningen kan sökas för.
- Justera villkoret som säger att skiftet ska sås med minst tre godkända örter till att skiftet ska bestå av minst tre godkända örter.
- Förtydliga villkoret som säger att skiftet ska blomma varje år.
- Inför en möjlighet att föra bort/skörda avslagen växtlighet på skiftet innan dess att skiftet får tas i produktion (brytas).
- Förbudet mot att använda växtskyddsmedel ska gälla från etablering till brytning. I dag gäller förbudet från 1 januari stödåret.

Motivering till ändringar

Ersättningen för blommande åker och fältkant togs fram under 2024 för att ersätta kraven på miljöytor inom GAEC 8. Vissa av villkoren som finns för ersättningen är en följd av de krav som ställdes i förordning (EU) 2115/2021. De har nu kunnat ses över och tas bort, om det inte längre finns anledning att behålla dem utifrån syftet.

Ändringarna redovisas för att ge en helhetsbild, men det regleras i nationella författningar och inte i NRP-planen.

Ta bort uppdelning i landskapselement och icke-produktiva arealer: Med anledning av att vi inte behöver ta hänsyn till krav i förordning (EU) 2021/2115 föreslår vi att villkoret som delar upp ersättningen i landskapselement och icke-produktiva arealer tas bort. Uppdelningen medför en komplexitet i ersättningen som inte längre krävs, vilket också underlättar för de jordbrukare som söker ersättningen.

Lägg till villkor om minsta skiftesstorlek: Villkoret som delar upp ersättningen i landskapselement och icke-produktiva arealer reglerar också minsta skiftesstorlek varför det behövs ett nytt villkor som reglerar att minsta skiftesstorlek är 0,1 hektar. För jordbrukare är detta en känd minsta skiftesareal som överensstämmer med andra ersättningar.

Ta bort villkoret om att marken ska tas ur produktion 1 januari stödåret: Att ta bort villkoret om att marken ska tas ur produktion den 1 januari stödåret möjliggör i teorin att jordbrukare kan odla och skörda till exempel sallad eller färskpotatis innan sådd av godkända örter.

Ta bort villkoret som begränsar den andel av åkermarken som ersättningen kan sökas för: Villkoret infördes av regeringen inför stödår 2026. Det är få jordbrukare som söker så stor areal att villkoret behöver finnas kvar. När ansökningssystemet stängde 2026 var det knappt 90 jordbrukare av 3 900 jordbrukare (2 procent) som sökt för hela den areal de fick söka för. 70 av dessa jordbrukare har mindre än 10 hektar åkermark, så för dem är det snarare tillgången på åkermark som begränsar än regeln. Det innebär att det var 20 jordbrukare, dvs. 0,5 procent, som troligen skulle ha sökt för mer areal om begränsningen inte funnits. Genom att ta bort villkoret minskar komplexiteten i ersättningen.

Justera villkoret som säger att skiftet ska sås med minst tre godkända örter till att vegetationen på skiftet ska bestå av minst tre godkända örter samt villkoret som säger att skiftet ska blomma varje år: Villkoren som gäller rätt gröda förtydligas för att fokusera på resultatet, dels att skiftet varje år består av minst tre godkända örter, dels att skiftet blommar varje år. Föreslagna ändringar medför att villkoren blir tydligare för jordbrukarna, då det har varit många frågor om dagens formulering av villkoret. Det blir också enklare att verifiera via kontroll på plats alternativt via fotoförfrågningar att villkoret har följts.

Inför en möjlighet att föra bort/skörda avslagen växtlighet på skiftet innan dess att skiftet får brytas: Jordbrukare som vill ha fleråriga blommande skiften kommer att kunna sköta dessa på ett bättre sätt än i dag. Genom att man får föra bort skörden kan jordbrukarna etablera blommande ytor som hen därefter kan söka utbetalning för efterföljande år, så länge skiftet uppfyller villkoret om tre godkända arter som dominerar. Det ger jordbrukarna en bättre ekonomi. Utifrån syftet med ersättningen är det viktigt att förbättra förutsättningarna för fleråriga blommande skiften. Det är därför angeläget att tillåta att avslagen vegetation får föras bort från skiftet. Bortförsel av avslagen växtlighet ger också större möjlighet för fleråriga godkända örter att blomma om senare på säsongen. Det innebär att de pollen- och nektarrika växterna kan finnas kvar i flera år jämfört med om den avslagna vegetationen måste lämnas på skiftet. Fleråriga ytor är bättre än ettåriga för de många insekter som har ytorna som livsmiljö.

Förbudet mot att använda växtskyddsmedel ska gälla från etablering till brytning. I dag gäller förbudet från 1 januari stödåret: Genom att ta bort förbudet mot att använda växtskyddsmedel från 1 januari stödåret ökar möjligheten för jordbrukaren att lämna stubb över vintern, vilket är till nytta för vilt och att använda kemiska växtskyddsmedel på våren innan etablering av örterna. Det är också en etablering som i många fall blir bättre jämfört med enbart mekanisk jordbearbetning innan sådd. En välavpassad användning av växtskyddsmedel kan

gå att förena med syftet för ersättningen, men det är osäkert om kommissionen anser att användning av växtskyddsmedel är förenligt med syftet eftersom växtskyddsmedel har negativa effekter på många arter.

Omfattning

Faktisk omfattning och därmed budget beror på flera omvärldsfaktorer, till exempel spannmålspris, som inte är kända när målvärdena bestäms. I målberäkningen har vi tagit ett genomsnitt av arealer för 2025 och 2026. Eftersom ersättningen per hektar minskar kan intresset för att söka ersättningen påverkas negativt, vilket medför en lägre omfattning än bedömt.

Utfall 2025 och ansökt areal 2026

Mellan 2025 och 2026 ökar antalet jordbrukare som söker ersättningen från 3 200 till 3 900. Arealen ökar med 100 procent och antalet skiften med 60 procent under samma period. Ökningen beror sannolikt på ett lågt spannmålspris, att höstvetet frös bort i delar av landet samt ökade kostnader för drivmedel och andra insatsvaror. Täckningsbidraget för spannmål är därmed lägre jämfört med tidigare år vilket gör att ersättningen för blommande åker och fältkant blir ett mer lönsamt alternativ på delar av åkermarksarealen. I förhållande till miljöytorna inom GAEC 8 under 2023 och 2024 är dock arealen betydligt lägre. Miljöytorna omfattade ungefär 80 000 hektar.

Det är en liten andel av skiftena som är större än 10 hektar. Under 2025 var det 1 procent och under 2026 är det 2 procent. Andelen av arealen på skiften som är större än 10 hektar var 17 procent under 2025 och 22 procent under 2026.

Skalbara alternativ

Förutom att ersättningsnivån är skalbar, finns även nedanstående skalbara alternativ:

1. Ersättningen kan bara sökas på åkermark lämpad för växtföljd utanför kompensationsstödsområdet
2. Ersättningen kan sökas på åkermark lämpad för växtföljd i hela landet med en begränsning på 5 hektar per block

Alternativ 1

Ersättningen kan endast sökas på åkermark lämpad för växtföljd utanför kompensationsstödsområdet då behovet av åtgärden är störst i slättbygder. Som framgår av syftesbeskrivningen bidrar ersättningen med variation även i områden som annars domineras av vall. Alternativet medför att jordbrukare i kompensationsstödsområdet inte längre kan söka ersättningen.

Tabell 2. Skalbart alternativ 1, ersättningen kan sökas på åkermark lämpad för växtföljd utanför kompensationsstödsområdet.

Kalenderår	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Blommande åker och fältkant i GSS (hektar)	7 100	7 100	7 100	7 100	7 100	7 100	7 100
Blommande åker och fältkant utanför GSS och utanför kompensationsstödsområdet (hektar)	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000
Blommande åker och fältkant i kompensationsstödsområdet (hektar)	0	0	0	0	0	0	0
Total areal (hektar)	16 100	16 100	16 100	16 100	16 100	16 100	16 100
Budget (tusen kronor)	**73 200**	**73 200**	**73 200**	**73 200**	**73 200**	**73 200**	**73 200**

Total budget under 7 år: 512 400 000 kronor

Alternativ 2

För att öka ersättningens miljöeffektivitet är det viktigt att skiften med godkända blommande örter sprids i landskapet. Ett skalbart alternativ är därför att begränsningen av blommande åker och fältkant läggs på blocknivå. Det går att ha olika maxarealer per block i de tre stödområdena.

Om detta alternativ väljs behöver åtgärdstexten kompletteras med ”Den ansökta arealen överstiger inte den maximala yta som framgår av nationell författning” under rubrik Villkor för stödberättigande.

I beräknat förslag för detta alternativ kan ersättningen sökas på upp till 5 hektar per block. Gränsen har valts utifrån att merparten av skiftena i dag är 5 hektar eller mindre. Begränsningen läggs i ansökningssystemet SAMI. SAMI måste då kunna summera skiften per block. Innan ansökan skickas in behöver jordbrukaren hålla koll på att den totala arealen på ett block inte överstiger 5 hektar.

Tabell 3. Skalbart alternativ 2, ersättningen kan sökas på åkermark lämpad för växtföljd i hela landet med en begränsning på 5 hektar per block.

Kalenderår	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Blommande åker och fältkant i GSS (hektar)	5 500	5 500	5 500	5 500	5 500	5 500	5 500
Blommande åker och fältkant utanför GSS och utanför kompensationsstödsområdet (hektar)	7 500	7 500	7 500	7 500	7 500	7 500	7 500
Blommande åker och fältkant i kompensationsstödsområdet (hektar)	2 100	2 100	2 100	2 100	2 100	2 100	2 100
Total areal (hektar)	15 100	15 100	15 100	15 100	15 100	15 100	15 100
Budget (tusen kronor)	**63 540**	**63 540**	**63 540**	**63 540**	**63 540**	**63 540**	**63 540**

Total budget under 7 år: 444 780 000 kronor

Bortvalda skalbara alternativ

1. Att ersättningen enbart ska kunna sökas på fältkanter som är upp till 20 meter breda. Detta alternativ medför att ersättningen inte är markuppföljningsbar via satellit eftersom alla skiften blir för smala. Alternativet driver dock upp en ökad administrativ komplexitet. Rådgivare vittnar också om att det i dag uppskattas av jordbrukare att ersättningen kan sökas på mindre hela fält. Sett till hela ersättningens syfte bör inte formen på skiftena spela en avgörande roll. Fältkanter är bra utifrån arters möjlighet till spridning i landskapet, medan hela fält kan gynna markhäckande fåglar och fungera bra som skydd mot predatorer. Båda varianterna erbjuder pollen-, nektar och fröresurser.
2. Att ersättningen endast betalar för produktionsbortfall och villkor som handlar om grödans kvalitet tas bort. Detta alternativ innebär att jordbrukare kan söka ersättning för trädor på åkermark utan att behöva göra någon aktiv åtgärd.

Rådgivning som komplement

Rådgivning är ett viktigt komplement för att öka träffsäkerheten och därmed måluppfyllelsen av ersättningen. Rådgivningen kan till exempel handla om placering av ytorna i landskapet, vilka fröblandningar som gynnar särskilda artgrupper, hur etableringen ska göras och hur ytorna ska skötas.

Åtgärdsbeskrivning för djurvälfärdsersättning för får

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	60, Investments and commitments on farms to improve animal health and biosecurity and animal welfare
Outputindikator	Djurenheter
Resultatindikatorer	• Share of livestock units covered by supported actions to improve animal health and biosecurity by species • Share of livestock units covered by supported actions to improve animal welfare by species
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, Art 3 d (i)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (art 2.1 a)
- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Marknaden ger inte tillräckliga ekonomiska incitament för jordbrukarna att genomföra insatser som syftar till att förbättra djurvälfärden. Äldre stallar och en otillräcklig hygien ökar risken för sjukdomar. Detta kan i sin tur leda till ökad antibiotikaanvändning och därmed hota den låga nivå som idag är en internationell styrka och öka risken för antibiotikaresistens. Utan en tillräckligt stark mekanism som tydligt kopplar insatser för ökad djurvälfärd till ekonomiska fördelar riskerar dessa hinder att kvarstå och hindra både djurens välmående och produktionens lönsamhet.

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och ett förbättrat djurskydd är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Djurvälfärden styrs av ett komplext samspel mellan regelverk, tillsyn, ekonomiska förutsättningar och professionella normer.
- Den regelbaserade kontrollen och de djurbaserade bedömningarna ger ibland delvis olika bilder av samma verksamhet, vilket kan göra att vissa aspekter av djurens faktiska tillstånd missas.
- Förbättringar av stallmiljöer har kopplats till minskade hälsoproblem hos djuren och förbättrade ekonomiska utfall på gårdsnivå.
- Ekonomiska incitament för investeringar i stallmiljö och skötselrutiner är ojämna; marknaden kompenserar inte alltid för förbättrad djurvälfärd.
- Offentlig kontroll visar på återkommande brister i hygien, stallmiljö och transport.
- Låg antibiotikaanvändning är en styrka för att förhindra resistens, men modellen är känslig för förändringar i produktionsstruktur och kan vara sårbar.

Behovsformulering

Det finns ett behov av verktyg och resurser som ger incitament för insatser som förbättrar djurvälfärden. Marknaden erbjuder inte tillräcklig ersättning för de kostnader som är förknippade med sådana välfärdsförbättringar.

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Djurhälsa och djurskydd

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att bidra till god djurvälfärd och djurhälsa hos får genom förebyggande och uppföljande åtgärder för utfodring, hull, klippning och parasitkontroll.

Skötselvillkor

- Hålla får enligt ansökan under hållandeperioden. Hållandeperioden regleras i nationell författning.
- Låta göra foderanalys.
- Göra foderstatsberäkning.
- Göra hullbedömning.
- Klippa fåren två gånger per år där en av klippningarna kan vara en hygienklippning.
- Låta göra träckprovtagning.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Stödmottagaren måste ha minst en djurenhet i sin ansökan.
- Stödmottagaren ska ange minst en registrerad anläggning.
- Stödmottagaren ska inte ha djurförbud för den djurart som ersättningen avser.
- Djur som ger rätt till ersättning är får som används i avel eller är äldre än ett år.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Ersättningen för får är beräknad på de kostnader som uppstår för att genomföra villkoren. Kostnaderna består av den extra arbetstid som krävs för att genomföra villkoren, kostnader för köpt rådgivning, kostnader för en extern fårklippare, kostnader för träckprov och kostnader för analyser utförda av ett ackrediterat laboratorium.

Kalkylen är preliminär och kan komma att behöva justeras vilket i sin tur skulle påverka ersättningsnivåerna nedan.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå

2 400 kronor per djurenhet.

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl

2 910 kronor per djurenhet.

Omfattning och budget

Omfattning 28 000 djurenheter.

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten 67,2 miljoner kronor per år och totalt 470,4 miljoner kronor för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till djurvälfärdsersättning för får

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Stryka villkor om att hålla minst ett får under hela ansökningsåret
- Stryka villkor om produktionsplanering
- Stryka villkor om dokumentering av mottagningsrutiner
- Omformulera villkor om klippning
- Stryka detaljer i villkor

Motivering till ändringar

Stryka villkor om att hålla minst ett får under hela ansökningsåret

Motiveringen är att villkoret är svårt att kontrollera vilket kan leda till revisionskritik. Att villkoret funnits med i ersättningen beror på att det är ett ettårigt åtagande och det har funnits krav på att ha aktivitet hela året, men detta krav från EU är borttaget. Villkoret har heller inte någon direkt koppling till djurvälfärd vilket är syftet med ersättningen.

Stryka villkor om produktionsplanering

Motiveringen är att det är villkor som stödmottagaren genomför manuellt. Borttagandet av villkoret minskar den administrativa bördan för stödmottagaren. Villkoret utgör inte en betydande del i kalkylen vilket gör att ersättningen inte sänks märkvärt. Att stryka ett villkor som innebär dokumentationskrav är positivt för att möta den kritik som finns kring ersättningens utformning, utebliven dokumentation som leder till höga felfrekvenser.

Stryka villkor om dokumentering av mottagningsrutiner

Motiveringen är att det är villkor som stödmottagaren genomför manuellt. Borttagandet av villkoret minskar den administrativa bördan för stödmottagaren. Villkoret utgör inte en betydande del i kalkylen vilket gör att ersättningen inte sänks märkvärt. Att stryka ett villkor som innebär dokumentationskrav är positivt för att möta den kritik som finns kring ersättningens utformning, utebliven dokumentation som leder till höga felfrekvenser.

Omformulera villkor om klippning

Villkoret om att *fåren ska klippas två gånger per år* föreslås omformuleras och att i stället omfatta en klippning per år samt en hygienklippning. LRF och Svenska Fåravelsförbundet förordar detta förslag med motiveringen att det ursprungliga villkoret, två klippningar per år, inte är anpassad efter ras, var i landet djuren hålls och när lamning sker. Representanterna från näringen bedömer ändå att de vill ha

kvar villkoret om en extra klippning (hygienklippning) eftersom det är positivt ur djurvälfärdssynpunkt.

Nuvarande formulering av villkor i strategisk plan (2023–2027): *Klippa fåren två gånger per år varav den ena klippningen i undantagsfall för enskilda djur får vara en hygienklippning under specifika omständigheter.*

Förslag på omformulering av villkor: *Klippa fåren två gånger per år där en av klippningarna kan vara en hygienklippning.*

Omfattning

Omfattningen är beräknad utifrån hur många som tidigare har sökt ersättningen. Nu med färre villkor kan det bli fler som söker ersättningen men vår uppfattning är att omfattningen kommer att vara något liknande ändå.

Skalbara alternativ

Ersättningsnivån är skalbar.

Övriga förslag

Ny struktur för ersättningen och ersätta för nationell lagstiftning

Det finns kritik kring djurvälfärdsersättningars utformning angående utebliven dokumentation som leder till höga felfrekvenser och det är oklart om förslaget nedan gör att felfrekvenserna kommer att minska. Jordbruksverket har därför landat i att det just nu inte är prioriterat att arbeta vidare med en annan stödkonstruktion eller att föreslå andra åtgärder att ersätta för än vad nuvarande utformning medger. Jordbruksverket vill hellre nyttja det kopplade stödet istället för att ta fram en ny stödutformning för djurvälfärdsersättning för får.

Det förslag som har diskuterats innebär att ersättningen byggs upp med ett baspaket av villkor samt valbara villkor. Baspaketet har en ersättningsnivå och varje valbart villkor har en egen ersättningsnivå som kan läggas till ovanpå baspaketet. Den sökande kan därmed välja att antingen enbart uppfylla baspaketets villkor och erhålla en lägre ersättning eller att även uppfylla ett eller flera valbara villkor och därigenom få en högre ersättning. Förslaget ger ökad flexibilitet för den stödsökande eftersom sökande kan anpassa sin ansökan efter den enskilda besättningens behov och förutsättningar. Förslag har även kommit in från Svenska Fåravelsförbundet som förordar denna struktur för ersättningen. En struktur där det finns möjlighet till valbara villkor bedöms öka ersättningens relevans och attraktivitet genom att möjliggöra anpassning till den enskilda besättningens förutsättningar.

Enligt lagförslaget för kommande GJP är det möjligt för medlemsstaterna att lämna ersättning för djurvälfärdsinsatser som är i paritet med nationell lagstiftning om de

nationella kraven går längre än minimikraven på EU-nivå. Det öppnar för nya möjligheter att ersätta svenska djurhållare för en högre svensk djurskyddsnivå. Med denna möjlighet skulle de valbara villkoren kunna baseras på åtgärder som ingår i nationell lagstiftning men det skulle även kunna vara villkor som ingår i de nuvarande skötselvillkoren.

Ett förslag som har diskuterats och som även har lyfte av Svenska Fåravelsförbundet är att ge ersättning för får på bete. Trots att bete inte är lagkrav är det etablerad praxis. Åtgärden bör kunna ersättas om en administrativt hanterbar dokumentationslösning kan utformas. Åtgärden bedöms lämplig som ett valbart villkor. Förslaget är också i linje med uppdrag som genomförts inom andra djurvälfärdsersättningar, exempelvis mjölkkor och dikor. Dessutom tar det till vara den möjlighet som nu finns att lämna ersättning för djurvälfärdsinsatser som överstiger EU:s minimikrav och motsvarar den högre svenska djurskyddsnivån.

Åtgärdsbeskrivning för djurvälfärdsersättning för dikor

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	60, Investments and commitments on farms to improve animal health and biosecurity and animal welfare
Outputindikator	Djurenheter
Resultatindikatorer	• Share of livestock units covered by supported actions to improve animal health and biosecurity by species • Share of livestock units covered by supported actions to improve animal welfare by species
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, Art 3 d (i)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (art 2.1 a)

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Marknaden ger inte tillräckliga ekonomiska incitament för jordbrukarna att genomföra insatser som syftar till att förbättra djurvälfärden. Äldre stallar och en otillräcklig hygien ökar risken för sjukdomar. Detta kan i sin tur leda till ökad antibiotikaanvändning och därmed hota den låga nivå som idag är en internationell styrka och öka risken för antibiotikaresistens. Utan en tillräckligt stark mekanism som tydligt kopplar insatser för ökad djurvälfärd till ekonomiska fördelar riskerar dessa hinder att kvarstå och hindra både djurens välmående och produktionens lönsamhet.

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och ett förbättrat djurskydd är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Djurvälfärden styrs av ett komplext samspel mellan regelverk, tillsyn, ekonomiska förutsättningar och professionella normer.
- Den regelbaserade kontrollen och de djurbaserade bedömningarna ger ibland delvis olika bilder av samma verksamhet, vilket kan göra att vissa aspekter av djurens faktiska tillstånd missas.
- Förbättringar av stallmiljöer har kopplats till minskade hälsoproblem hos djuren och förbättrade ekonomiska utfall på gårdsnivå.
- Ekonomiska incitament för investeringar i stallmiljö och skötselrutiner är ojämna; marknaden kompenserar inte alltid för förbättrad djurvälfärd.
- Offentlig kontroll visar på återkommande brister i hygien, stallmiljö och transport.
- Låg antibiotikaanvändning är en styrka för att förhindra resistens, men modellen är känslig för förändringar i produktionsstruktur och kan vara sårbar.

Behovsformulering

Det finns ett behov av verktyg och resurser som ger incitament för insatser som förbättrar djurvälfärden. Marknaden erbjuder inte tillräcklig ersättning för de kostnader som är förknippade med sådana välfärdsförbättringar.

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Djurhälsa och djurskydd

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att bidra till god djurvälfärd och djurhälsa hos dikor genom betesgång som ger djuren möjlighet till rörelse och naturligt födosöksbeteende.

Skötselvillkor

- Hålla hondjur av nötkreatur för köttproduktion på bete minst 60 dygn under en period som närmare fastställs i nationell författning.
- Dokumentera betesgången.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Stödmottagaren ska ange minst en registrerad anläggning.
- Stödmottagaren ska inte ha djurförbud för den djurart som ersättningen avser.
- Hondjur av nötkreatur för köttproduktion som är över 24 månader vid sista ansökningsdag är stödberättigande.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Ersättning lämnas för:

- Utgifter för eget arbete
- Ökade kostnader vid betesgång
- Transaktionskostnader

Kalkylen är preliminär och kan komma att behöva justeras vilket i sin tur skulle påverka ersättningsnivåerna nedan.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå

1 400 kronor per djurenhet.

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl

1 670 kronor per djurenhet.

Omfattning och budget

Omfattning hålla dikor på bete 125 000 djurenheter.

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten 175 miljoner kronor per år och totalt 1 225 miljoner kronor för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till djurvälfärdsersättning för dikor

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

Stödutformningen följer det förslag på djurvälfärdsersättning för dikor som lämnades till regeringen den 27 februari 2026, dnr 3.1.17-02972/2026.

Motivering till ändringar

Ny ersättning 2027

Jordbruksverket har inga ändringar att föreslå då ersättningen är ny från 2027.

Omfattning

Omfattningen är en bedömning av hur många dikor som är stödberättigande.

Skalbara alternativ

Ersättningsnivån är skalbar.

Åtgärdsbeskrivning för djurvälfärdsersättning för mjölkkor

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	60, Investments and commitments on farms to improve animal health and biosecurity and animal welfare
Outputindikator	Djurenheter
Resultatindikatorer	• Share of livestock units covered by supported actions to improve animal health and biosecurity by species • Share of livestock units covered by supported actions to improve animal welfare by species
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, Art 3 d (i)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (art 2.1 a)

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Marknaden ger inte tillräckliga ekonomiska incitament för jordbrukarna att genomföra insatser som syftar till att förbättra djurvälfärden. Äldre stallar och en otillräcklig hygien ökar risken för sjukdomar. Detta kan i sin tur leda till ökad antibiotikaanvändning och därmed hota den låga nivå som idag är en internationell styrka och öka risken för antibiotikaresistens. Utan en tillräckligt stark mekanism som tydligt kopplar insatser för ökad djurvälfärd till ekonomiska fördelar riskerar dessa hinder att kvarstå och hindra både djurens välmående och produktionens lönsamhet.

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och ett förbättrat djurskydd är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Djurvälfärden styrs av ett komplext samspel mellan regelverk, tillsyn, ekonomiska förutsättningar och professionella normer.
- Den regelbaserade kontrollen och de djurbaserade bedömningarna ger ibland delvis olika bilder av samma verksamhet, vilket kan göra att vissa aspekter av djurens faktiska tillstånd missas.
- Förbättringar av stallmiljöer har kopplats till minskade hälsoproblem hos djuren och förbättrade ekonomiska utfall på gårdsnivå.
- Ekonomiska incitament för investeringar i stallmiljö och skötselrutiner är ojämna; marknaden kompenserar inte alltid för förbättrad djurvälfärd.
- Offentlig kontroll visar på återkommande brister i hygien, stallmiljö och transport.
- Låg antibiotikaanvändning är en styrka för att förhindra resistens, men modellen är känslig för förändringar i produktionsstruktur och kan vara sårbar.

Behovsformulering

Det finns ett behov av verktyg och resurser som ger incitament för insatser som förbättrar djurvälfärden. Marknaden erbjuder inte tillräcklig ersättning för de kostnader som är förknippade med sådana välfärdsförbättringar.

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Djurhälsa och djurskydd

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att bidra till god djurvälfärd och djurhälsa hos mjölkkor genom åtgärder som främjar god klövhälsa och genom betesgång som ger djuren möjlighet till rörelse och naturligt födosöksbeteende.

Skötselvillkor

Följande villkor gäller för förbättrad klövhälsa

- Besiktiga och vid behov verka djurens samtliga klövar minst två gånger under ansökningsåret. Vem som får utföra klövvård regleras i nationell författning.
- Dokumentera verkningarna i en klövhälsorapport.
- Upprätta en klövhälsoplan.

Följande villkor gäller för att hålla mjölkkor på bete

- Hålla hondjur av nötkreatur för mjölkproduktion på bete enligt nationell författning.
- Dokumentera betesgången.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Stödmottagaren ska ange minst en registrerad anläggning.
- Stödmottagaren ska inte ha djurförbud för den djurart som ersättningen avser.
- Hondjur av nötkreatur för mjölkproduktion som är över 24 månader vid sista ansökningsdag är stödberättigande.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Ersättning lämnas för:

- Utgifter för besiktning, verkning och registrering utförd av klövvårdare
- Utgifter för eget arbete
- Inkomstbortfall och ökade kostnader vid betesgång

Kalkylen är preliminär och kan komma att behöva justeras vilket i sin tur skulle påverka ersättningsnivåerna nedan.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå:

Förbättrad klövhälsa 300 kronor per djurenhet.

Hålla mjölkkor på bete 1 400 kronor per djurenhet.

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl:

Förbättrad klövhälsa 415 kronor per djurenhet.

Hålla mjölkkor på bete 2 013 kronor per djurenhet.

Omfattning och budget

Omfattning förbättrad klövhälsa 210 000 djurenheter.

Omfattning hålla mjölkkor på bete 230 000 djurenheter.

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten 385 miljoner kronor per år och totalt 2 695 miljoner kronor för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till djurvälfärdsersättning för mjölkkor

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Stryka villkor om att hålla minst ett hondjur av nötkreatur för mjölkproduktion från sista ansökningsdag till årets slut

Stödutformningen följer i övrigt det förslag på djurvälfärdsersättning för mjölkkor som lämnades till regeringen den 26 september 2025, dnr 3.1.17-15611/2025 och den 1 april 2026, dnr 3.2.17-01911/2026.

Motivering till ändringar

Stryka villkor om att hålla minst ett hondjur av nötkreatur för mjölkproduktion från sista ansökningsdag till årets slut

Jordbruksverket föreslår att stryka villkoret att *hålla minst ett hondjur av nötkreatur för mjölkproduktion från sista ansökningsdag till årets slut* eftersom detta är ett villkor som är svårt att kontrollera vilket kan leda till revisionskritik. Att villkoret funnits med i ersättningen beror på att det är ett ettårigt åtagande och det har funnits krav på att ha aktivitet hela året, men detta krav från EU är borttaget. Villkoret har heller inte någon direkt koppling till djurvälfärd vilket är syftet med ersättningen.

Omfattning

Omfattningen är en bedömning av hur många mjölkkor som är stödberättigande.

Skalbara alternativ

Ersättningsnivån är skalbar.

Åtgärdsbeskrivning för djurvälfärdsersättning för suggor

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	60, Investments and commitments on farms to improve animal health and biosecurity and animal welfare
Outputindikator	Djurenheter
Resultatindikatorer	• Share of livestock units covered by supported actions to improve animal health and biosecurity by species • Share of livestock units covered by supported actions to improve animal welfare by species
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, Art 3 d (i)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (art 2.1 a)

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Marknaden ger inte tillräckliga ekonomiska incitament för jordbrukarna att genomföra insatser som syftar till att förbättra djurvälfärden. Äldre stallar och en otillräcklig hygien ökar risken för sjukdomar. Detta kan i sin tur leda till ökad antibiotikaanvändning och därmed hota den låga nivå som idag är en internationell styrka och öka risken för antibiotikaresistens. Utan en tillräckligt stark mekanism som tydligt kopplar insatser för ökad djurvälfärd till ekonomiska fördelar riskerar dessa hinder att kvarstå och hindra både djurens välmående och produktionens lönsamhet.

Att bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och ett förbättrat djurskydd är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Djurvälfärden styrs av ett komplext samspel mellan regelverk, tillsyn, ekonomiska förutsättningar och professionella normer.
- Den regelbaserade kontrollen och de djurbaserade bedömningarna ger ibland delvis olika bilder av samma verksamhet, vilket kan göra att vissa aspekter av djurens faktiska tillstånd missas.
- Förbättringar av stallmiljöer har kopplats till minskade hälsoproblem hos djuren och förbättrade ekonomiska utfall på gårdsnivå.
- Ekonomiska incitament för investeringar i stallmiljö och skötselrutiner är ojämna; marknaden kompenserar inte alltid för förbättrad djurvälfärd.
- Offentlig kontroll visar återkommande brister i hygien, stallmiljö och transport.
- Låg antibiotikaanvändning är en styrka för att förhindra resistens, men modellen är känslig för förändringar i produktionsstruktur och kan vara sårbar.

Behovsformulering

Det finns ett behov av verktyg och resurser som ger incitament för insatser som förbättrar djurvälfärden. Marknaden erbjuder inte tillräcklig ersättning för de kostnader som är förknippade med sådana välfärdsförbättringar.

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Djurhälsa och djurskydd

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att bidra till god djurvälfärd och djurhälsa hos suggor genom förebyggande och uppföljande åtgärder som främjar god utfodring och hull samt minskar risken för stress och skador.

Skötselvillkor

- Upprätta en produktionsplan som minst innehåller ett djurflödesschema, en stallplan samt skötselrutiner.
- Låta göra analyser på antingen foder, vatten eller strömaterial.
- Göra hullbedömning.
- Göra produktionsuppföljning.

Räkningsperioden som ligger till grund för antal djur som ersättning lämnas för, regleras i nationell författning.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Stödmottagaren ska ange minst en registrerad anläggning.
- Stödmottagaren ska inte ha djurförbud för den djurart som ersättningen avser.
- Djur som ger rätt till ersättning är suggor och betäckta gyltor.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Ersättningen för suggor är beräknad på de kostnader som uppstår för att genomföra villkoren. Kostnaderna består av den extra arbetstid som krävs för att genomföra villkoren och kostnader för analyser utförda av ett ackrediterat laboratorium.

Kalkylen är preliminär och kan komma att behöva justeras vilket i sin tur skulle påverka ersättningsnivåerna nedan.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå:

2 400 kronor per djurenhet.

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl:

2 400 kronor per djurenhet.

Omfattning och budget

Omfattning 50 000 djurenheter.

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten 120 miljoner kronor per år och totalt 840 miljoner kronor för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till djurvälfärdsersättning för suggor

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Stryka villkor om att hålla en sugga eller betäckt gylta i planerad produktion under året som ansökan gäller
- Stryka villkor om daglig foderuppföljning
- Stryka detaljer i villkor

Motivering till ändringar

Stryka villkor om att hålla en sugga eller betäckt gylta i planerad produktion under året som ansökan gäller

Motiveringen är att det är ett villkor som stödmottagaren genomför manuellt. Borttagandet av villkoret minskar den administrativa bördan för stödmottagaren. Villkoret är svårt att kontrollera vilket kan leda till revisionskritik. Att villkoret funnits med i ersättningen beror på att det är ett ettårigt åtagande och det har funnits krav på att ha aktivitet hela året, men detta krav från EU är borttaget. Villkoret har heller inte någon direkt koppling till djurvälfärd vilket är syftet med ersättningen.

Stryka villkor om daglig foderuppföljning

Motiveringen är att det är villkor som stödmottagaren genomför manuellt. Borttagandet av villkoret minskar den administrativa bördan för stödmottagaren Detta är ett villkor som är svårt att kontrollera vilket kan leda till revisionskritik.

Jordbruksverket har även fått inspel från länsstyrelserna i Skåne län, Hallands län och Västra Götaland län som föreslår att villkoret om daglig foderuppföljning stryks.

Stryka detaljer i villkor

Vi har strukit detaljer i villkoren som regleras i föreskrift. Dessa ändringar är endast av språklig karaktär.

Omfattning

Omfattningen är beräknad utifrån hur många som tidigare har sökt stödet. Nu med färre villkor kan det bli fler som söker stöden men vår uppfattning är att omfattningen kommer att vara något liknande ändå.

Skalbara alternativ

Jordbruksverket har inga skalbara alternativ att föreslå.

Övriga förslag

Ny struktur för ersättningen och ersätta för nationell lagstiftning

Det finns kritik kring djurvälfärdsersättningars utformning angående utebliven dokumentation som leder till höga felfrekvenser och det är oklart om förslaget nedan gör att felfrekvenserna kommer att minska. Jordbruksverket har därför landat i att det just nu inte är prioriterat att arbeta vidare med en annan stödkonstruktion eller att föreslå andra åtgärder att ersätta för än vad nuvarande utformning medger.

Det förslag som har diskuterats innebär att ersättningen byggs upp med ett baspaket av villkor samt valbara villkor. Baspaketet har en ersättningsnivå och varje valbart villkor har en egen ersättningsnivå som kan läggas till ovanpå baspaketet. Den sökande kan därmed välja att antingen enbart uppfylla baspaketets villkor och erhålla en lägre ersättning eller att även uppfylla ett eller flera valbara villkor och därigenom få en högre ersättning. En struktur där det finns möjlighet till valbara villkor bedöms öka ersättningens relevans och attraktivitet genom att möjliggöra anpassning till den enskilda besättningens förutsättningar.

Enligt lagförslaget för kommande GJP är det möjligt för medlemsstaterna att lämna ersättning för djurvälfärdsinsatser som är i paritet med nationell lagstiftning om de nationella kraven går längre än minimikraven på EU-nivå. Det öppnar för nya möjligheter att ersätta svenska djurhållare för en högre svensk djurskyddsnivå. Med denna möjlighet skulle de valbara villkoren kunna baseras på åtgärder som ingår i nationell lagstiftning men det skulle även kunna vara villkor som ingår i de nuvarande skötselvillkoren.

Ett förslag som diskuterats är att ge ersättning för lösgående suggor (ej fixering). Svenska grisningsboxar är generellt större än motsvarande boxar i övriga EU. Till skillnad från de flesta andra EU-länder är fixering av suggor inte tillåten i Sverige, utan suggan ska kunna röra sig fritt och bygga bo. Detta innebär en högre djurvälfärdsnivå än EU:s minimikrav och utgör därför en tydligt avgränsad åtgärd som är lämplig att ersätta som ett valbart villkor.

Åtgärdsbeskrivning för ersättning för ekologisk produktion

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	12, Support for environment and climate practices, including climate resilience measures
Outputindikator	Hektar
Resultatindikatorer	• GHG emissions avoided and removals in tCO_2e • Share of agricultural area supported for organic farming • Share of agricultural area supported to provide environmental-climate benefits by category (water quality, water quantity, biodiversity, nutrient management, pesticides reduction, climate adaptation)
Markuppföljningsbart (AMS)	Delvis

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, Art 3 d (i)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1. c)

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (art 2.1 a)
- Förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker (art 2.1 d)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Odlingslandskapets ekologiska funktion är central för jordbrukets långsiktiga produktionsförmåga i Sverige, eftersom livsmedelsproduktionen är beroende av de biologiska strukturer och processer som upprätthåller markens bördighet, pollination, vattenreglering och kolinlagring.

Att stärka tillhandahållande av ekosystemtjänster, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser samt ett hållbart jordbruk är en central del av politiken.

Nulägesbeskrivning

- Förlust av biologisk mångfald, borttagande av landskapselement, minskad variation i odlingslandskapet samt homogena produktionssystem riskerar långsiktig robusthet i livsmedelsproduktionen. Här spelar ekologisk produktion en roll som motvikt.
- Ekologisk produktion kännetecknas av varierad växtföljd som ofta har hög andel slåttervall, gröngödsling eller användning av organiska gödselmedel samt förbud mot användning av kemiska växtskyddsmedel annat än i undantagsfall.
- Ekologisk produktion påverkar markens långsiktiga produktionsförmåga positivt, särskilt genom effekter på mullhalt och markstruktur.
- I Sverige var den ekologiskt brukade arealen knappt 16 procent av total jordbruksareal 2025. Andelen ekologiskt uppfödda djur varierade från under en procent för gris och matfågel till mellan 10 och 15 procent för övrig animalieproduktion.
- Skördenivåerna i ekologisk odling är i genomsnitt lägre än i konventionell odling, vilket innebär att större areal krävs för att producera samma kvantitet som vid konventionell odling. En bidragande orsak till lägre skördar är att ekogårdar ofta är belägna i områden med jordar som avkastar mindre, som skogs- och mellanbygd. Även inom ekologisk animalieproduktion är avkastningen lägre, bland annat på grund av att produktionen är mer extensiv och i vissa fall har mer långsamväxande raser.
- Ekologiska jordbruksföretag omfattas av regelverk som ökar kostnaden i produktionen, vilket ofta ger högre priser i konsumentledet.
- Det nära kretsloppet i ekologisk produktion innebär att företagen ofta är mindre beroende av att köpa insatsvaror utifrån jämfört med konventionella företag.

- Lantbruksdjuren spelar en viktig roll för kretsloppet i ekologisk produktion.

Behovsformulering

Vi behöver stärka arbetet med att minska jordbrukssektorns belastning på mark, luft och vatten, på ett sätt som samverkar med behovet av ökad konkurrenskraft. Ekologisk produktion bidrar till förbättrad markkvalitet och annan miljönytta, vilket främjar miljömål såsom Giftfri miljö, Grundvatten av god kvalitet, Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv. Ekologiska odlare tillämpar en varierad växtföljd och odlingsmetoder som förebygger problem med växtskadegörare, samtidigt som varken konstgödsel eller kemiska växtskyddsmedel används. Ekologiska producenter behöver ersättning för att kompenseras för högre produktionskostnader.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Klimatanpassning, inbegripet effektiv vattenförvaltning och förbättrad resiliens mot torka eller översvämningar
- Begränsning av klimatförändringar, inbegripet koldioxidupptag och produktion av förnybar energi på jordbruksföretag, inklusive biogasproduktion
- Markhälsa
- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel
- Utveckling av ekologiskt jordbruk
- Djurhälsa och djurskydd

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att främja och upprätthålla ekologisk produktion och därigenom bidra till de miljö- och klimatmål som är förknippade med ekologiska produktionsmetoder.

Skötselvillkor

- Stödmottagaren ska bruka mark och föda upp djur enligt EU:s regler för ekologisk produktion, förordning (EU) 2018/848.

Hållandeperioden och räkningsperioden som ligger till grund för antal djur som ersättning lämnas för regleras i nationell författning.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Stödmottagaren ska ha ett giltigt certifikat för ekologisk växtodling eller djurhållning.
- Ersättning för ekologisk växtodling lämnas för åkermark lämpad för växtföljd eller permanenta grödor.
- Ersättning för ekologisk djurhållning lämnas för åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor eller permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år.
- Marken ska vara stödberättigande hektar.
- Grödor och djurslag som ger rätt till ersättning anges i nationell författning.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Ersättningen ges till fyra olika grupper utifrån produktionstyp. Ersättning lämnas för merkostnader som följer av att bedriva produktionen enligt EU:s regler för ekologisk produktion.

Kalkylen är preliminär och kan komma att behöva justeras vilket i sin tur skulle påverka ersättningsnivåerna nedan.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå:

Ersättningsgrupp	Ersättningsnivå/hektar
Spannmål, oljeväxter, proteingrödor och andra ettåriga grödor (inte vallodling)	2 000 kronor
Potatis, sockerbetor och grönsaker	8 800 kronor
Frukt-, nöt- och bärodling	11 000 kronor
Djur (1 hektar åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor eller permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år motsvarar 1 djurenhet)	3 000 kronor

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl:

Ersättningsgrupp	Maximal ersättning/hektar
Spannmål, oljeväxter, proteingrödor och andra ettåriga grödor (inte vallodling)	2 549 kronor

Potatis, sockerbetor och grönsaker	12 526 kronor
Frukt-, nöt- och bärodling	15 778 kronor
Djur (1 hektar åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor eller permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år motsvarar 1 djurenhet)	4 251 kronor

Omfattning och budget

Planerad output (hektar)	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	Ökning 2027 - 2034
Spannmål m.m.	117 400	119 740	122 100	124 400	126 800	127 900	129 100	10 %
Potatis m.m.	2 400	2 480	2 570	2 660	2 750	2 840	2 900	20 %
Frukt m.m.	700	730	760	790	820	835	850	20 %
Djur	174 600	178 100	181 600	185 050	188 500	190 250	192 000	10 %
Totalt	**295 100**	**301 350**	**307 030**	**312 900**	**318 870**	**321 825**	**324 850**	

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten totalt cirka 5,83 miljarder kronor för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till ersättning för ekologisk produktion

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Basera ersättningen på de villkor som certifieringsorganen ställer enligt EU:s regler för ekologisk produktion, förordning (EU) 2018/848. Nuvarande skötselvillkor kring sikte på god skörd och att grödan ska odlas för att användas till foder, livsmedel, industriändamål, energiproduktion eller utsäde stryks.
- Basera utbetalning av ersättning för ekologisk produktion på den kontroll som certifieringsorganen gör.
- Den del av ersättningen som är arealbaserad ska vara markuppföljningsbar, för villkor som inte kontrolleras av certifieringsorganen.

Sverige har fått revisionskritik bland annat för hantering av hur vi kontrollerar certifieringsorganen. Revisorerna har även framfört kritik mot certifieringsorganens kontrollrutiner och dokumentation. Jordbruksverket kommer att göra fördjupade analyser av eventuella brister och om kritiken föranleder några ändringar i förslaget, såsom en övergångsperiod med dubbla kontrollsystem för att säkerställa att kraven uppfylls.

Motivering till ändringar

- Jordbrukaren slipper dubbla kontroller och sparar tid, tidigare har många villkor kontrollerats två gånger eftersom kontroller gjorts av både stödmyndighet och certifieringsorgan.
- De villkor som kan kopplas till EU:s förordning för ekologisk produktion kontrolleras vid certifieringsorganens årliga kontroll på gårdarna.
- Vi behöver inte göra kontroller på plats av ersättningen.

Omfattning

- För spannmål tror vi att en rimlig ökning till 2034 ligger runt 10 procent, att det inte handlar om en större ökning beror bland annat på att det varit svårt att nå de nuvarande målen.
- Det sker stora satsningar på ekologisk potatis i dagsläget, därför tror vi på en ökning på cirka 20 procent till 2034 för gruppen potatis och grönsaker. Flaskhalsar är utsädet och andra insatsvaror liksom marknadens långsiktiga efterfrågan på ekologisk potatis.
- För frukt, bär och nötter har målet nåtts när det gäller ansökta nivåer de senaste åren, det finns alltså ingen luft i det nuvarande målet. Vi bedömer en möjlig ökning av arealen med 20 procent till 2034.

- För djuren bedömer vi att en rimlig ökning är 10 procent till 2034, och grund för bedömningen är densamma som för spannmål. Insteget till ekologisk produktion är lägre för mjölk, får, nötkött och ägg än för gris och matfågel.

Skalbara alternativ

Förutom att ersättningsnivån är skalbar, finns även nedanstående skalbara alternativ.

Tillgodoräkna arealen betesmark och slåtteräng vid beräkning av ersättningen till djur

I dagsläget får ekoproducenter endast basera ersättningen för sina djur på arealen ägoslag åkermark, ägoslag betesmark ingår inte. Omkring 25 procent av de ekologiska jordbrukarna kan inte få ersättning för alla sina djur på grund av att arealen är för liten. Många av dessa har emellertid ägoslag betesmark på sina gårdar. Under stödåret 2025 hade 605 av 2 575 ekologiska jordbrukare en överskjutande andel djurenheter, som de inte fick ersättning för på grund av att arealen inte räckte till. Av dessa 605 jordbrukare hade knappt 500 ägoslag betesmark stödåret 2025. Dessa ekoproducenter hade alltså fått ersättning för fler djur, om även denna areal hade ingått i beräkning.

Vårt förslag är att jordbruk med ekologiskt uppfödda djur får möjlighet att tillgodoräkna sig all jordbruksareal vid beräkning av ersättningen för djuren. Vi förordar dock att inte inkludera skogsbeten och andra specialklasser i beräkningen, utan endast permanent gräsmark med naturligt bevuxna gräsmarker enligt grödkod 52 och 53. Det här förslaget betyder inte att ersättningen per djurenhet ökar, men att den kan betalas ut för fler djurenheter jämfört med idag.

Det finns fördelar med det här förslaget. De senaste åren har både den specialiserade nötköttsproduktionen samt får- och lammproduktionen minskat, bland annat till följd av utmaningar med lönsamhet och generationsväxling. En mer attraktiv ersättning för gårdar med ekologiska betesdjur skulle förbättra lönsamheten för den totala betesbaserade produktionen, eftersom andelen ekologiskt uppfödda betesdjur är relativt hög med ca 10 procent för nötkreatur och ca 15 procent för får. Att stärka förutsättningarna för det betesbaserade jordbruket är en prioriterad fråga för både näringen och staten. Förslaget skulle vidare främja jordbrukets ekosystemtjänster, livsmedelsberedskapen och genomförande av naturrestaureringsförordningen. En konsekvens av förslaget är att budgetbehovet ökar, vilket framgår av tabellen nedan.

Budgetalternativ för uppskalningen

I tabellen nedan presenterar vi budgetutfall för två alternativ av uppskalning, där skillnaden beror på hur vi beräknar jordbruksarealen i relation till djurenheter. Vi redovisar även ett tredje alternativ som kan kombineras med de första två.

3. Arealen permanent gräsmark med naturligt bevuxna gräsmarker räknas 2:1, alltså att det krävs två hektar för ersättning till en djurenhet. För åkermark lämpad för växtföljd, permanenta grödor och permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år räcker det med ett hektar per djurenhet. Argument för detta alternativ är att permanent gräsmark med naturligt bevuxna inte är lika foderintensiva.
4. Arealen permanent gräsmark med naturligt bevuxna gräsmarker räknas 1:1, på samma sätt som för övrig mark.
5. En övre gräns för hur stor areal med permanent gräsmark med naturligt bevuxna gräsmarker som får tillgodoräknas per sökande, exempelvis 200 hektar. Det finns ekologiska jordbrukare som har stora arealer permanent gräsmark med naturligt bevuxna gräsmarker samt många djur, och dessa skulle få ett relativt stort tillskott utan en övre gräns.

I tabellen förtydligas förslag 1 och 2, grundat på ansökningar gjorda 2025. Vi har inte räknat på utfallet om vi sätter ett tak för antal hektar, enligt förslag 3.

Tillgodoräknad areal permanent gräsmark med naturligt bevuxna gräsmarker	1 djurenhet/hektar	1 djurenheter/2 hektar
Totalt ökat budgetbehov	33 461 000 kr	23 732 000 kr
Ökat antal djurenheter	7 871	5 583
Ökad genomsnittlig ersättning per ekoproducent	70 445 kr	49 963 kr

Åtgärdsbeskrivning för ersättning för fäbodar

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	12, Support for environment and climate practices, including climate resilience measures
Outputindikator	Hektar
Resultatindikatorer	• GHG emissions avoided and removals in tCO_2e • Share of agricultural area supported to provide environmental-climate benefits by category (water quality, water quantity, biodiversity, nutrient management, pesticides reduction, climate adaptation)
Markuppföljningsbart (AMS)	Nej

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, Art 3 d (ii)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Odlingslandskapets ekosystem formas av samspelet mellan biologisk mångfald, landskapets struktur och den aktiva jordbruksverksamhet som upprätthåller

hävdberoende marker. Biologisk mångfald och ekosystemtjänster är därmed inte separata dimensioner utan sammanlänkade genom hur marken brukas och hur produktionen är organiserad regionalt och strukturellt.

Arealen betesmarker och slåtterängar som används i extensiv produktion har haft en nedåtgående trend sedan dess odlingslandskapet var som mest utbrett, dvs. för 100–150 år sedan. Arealerna har dock stabiliserats de senaste två decennierna. En minskad areal medför försämrade förutsättningar för biologisk mångfald som gynnas av semi-naturliga habitat. Det leder i sin tur till försämrade ekosystemtjänster såsom pollinering och möjligheter till biologisk bekämpning, vilka i sin tur är väsentliga för en hållbar jordbruksproduktion. Strukturella förändringar i jordbruket, med färre gårdar och mer koncentrerad djurhållning, leder till homogenisering av odlingssystemen och ett mindre omfattande brukande av betesmarker långt från de aktiva gårdarna. Det minskar den naturliga variationen som behövs för att upprätthålla den biologiska mångfalden.

Att stärka tillhandahållandet av ekosystemtjänster, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, och ett hållbart jordbruk är en central del av politiken.

Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Flera gräsmarkslivsmiljöer uppnår inte gynnsam bevarandestatus och negativa trender observeras. Det finns i Sverige 350 000 hektar av gräsmarker av livsmiljötyp varav 140 000 hektar inte är i gott tillstånd.
- En stor begränsande faktor för jordbruksföretag för att bevara och utöka arealen naturbetesmarker är bristande lönsamhet att sköta dessa marker.
- Antalet jordbruksföretag minskar och djurhållningen blir mer koncentrerad, vilket leder till regionala skillnader i förmågan att upprätthålla betesmarker.
- Det intensifierade jordbruket och nedläggning av jordbruksmark har lett till att antalet jordbruksfåglar har mer än halverats de senaste 50 åren. Att behålla jordbruksmark i hävd är en av de mest betydelsefulla faktorerna för att bevara odlingslandskapets fåglar och andra hävdberoende arter.
- Ekosystemtjänster som pollinering och kolinlagring är starkt kopplade till biologisk mångfald och variation i landskapet men ekosystemtjänsternas värde speglas inte fullt ut i marknadspriser eller direkta produktionsintäkter.

Behovsformulering

Det finns ett strukturellt behov av att stärka förutsättningarna för att bevara betesmarker och andra livsmiljöer som är centrala för biologisk mångfald. Marknaden ger i dagsläget otillräckliga ekonomiska incitament för de

ekosystemtjänster som dessa marktyper levererar. Den befintliga strukturen i form av minskat antal jordbruksföretag och koncentrerad djurhållning ger otillräckligt stöd för att upprätthålla traditionell betesdrift i de geografiska områden där fäbodkulturen utgör en viktig del av landskapet.

Ersättningen för fäbod bidrar till EU-gemensamma miljö- och klimatmål och uppfyllandet av förordning (EU) 2024/1991 om restaurering av natur. Ersättningen medverkar till att nå de krav som ställs på medlemsstaterna om restaurering, återställande och icke-försämring av hävdgynnade livsmiljötyper i artikel 4, framför allt livsmiljötypen trädklädd betesmark samt målen för artikel 11 om jordbruksekosystem i samma förordning. Ersättningen bidrar även till de nationella miljökvalitetsmålen *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Ersättningen kan samtidigt bidra till en ökad försörjningsgrad av animalieprodukter samt till att stärka livsmedelsproduktionens förmåga att anpassa sig till och återhämta sig från kriser.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att bevara ett levande fäbodbruk och därigenom de natur- och kulturmiljövärden samt den kunskap och de traditioner som är beroende av fortsatt fäboddrift med extensiv djurhållning.

Beskrivning

Varje fäbod är knuten till en eller flera hemgårdar där huvuddelen av jordbruksproduktionen sker. Jordbruksbyggnaderna finns vid hemgården. Djuren är större delen av året på hemgården och flyttas till fäboden för sommarbete. Ersättningen ges för att bevara den extensivt brukade och betespräglade natur- och kulturmiljön i och omkring fäboden.

Jordbrukaren kan få ersättning för:

Fäbod i bruk: Stödmyndigheten fastställer de fäbodar som berättigar till ersättning för fäbod i bruk. Villkor för fäbod i bruk regleras i nationell författning.

Ersättning för fäbodbete: Ersättning för den areal som djuren betar. Villkor för fäbodbete regleras i nationell författning.

Skötselvillkor

- Låta beta marken vid fäboden under fäbodperioden med det minsta antal djurenheter och av de djurarter som regleras i nationell författning. Fäbodbetet kan vara fritt bete eller bete i storhägn på öppen fäbodvall eller fäbodskog.
- Följa de särskilda skötselvillkor som stödmyndigheten har fastställt. Stödmyndigheten får fastställa särskilda skötselvillkor om till exempel hur många djurenheter som får finnas på fäboden, vilka djurarter samt högsta antal av respektive djurart som får beta på fäboden, när på året bete ska ske och reglering av tillskottsutfodring

Detaljer om till exempel vilken period djuren ska befinna sig på fäboden, skötselvillkor och förbjudna åtgärder på fäbodbete, regleras i nationell författning.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Stödmottagaren ska ha minst en godkänd fäbod som jordbrukaren förfogar över med tillhörande betesrätt på minst sex hektar sammanhängande fäbodbete. Fäboden ska vara i bruk.
- Det sammanhängande fäbodbetet ska betas med ett minsta antal djurenheter och de djurarter som regleras i nationell författning.
- Marken ska vara permanenta gräsmarker som är naturligt bevuxna med gräs, örter eller hävdad ljung eller mark avsedd för bete med den nationella klassificeringen fäbodbete
- Marken ska vara stödberättigande hektar eller av fäbodbete med tillhörande betesrätt som jordbrukaren förfogar över.

Detaljer om vad som är en godkänd fäbod i bruk regleras i nationell författning.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Ersättning lämnas för

Fäbod i bruk:

- Kostnader för transport av djuren till fäboden

- Resor för tillsyn av djuren under betesperioden

Fäbodbete:

- Extra kostnader för djurtillsyn som beror på att djuren hålls långt ifrån hemgården
- Kostnad för att hålla betesdjur, baserat på negativt täckningsbidrag för dikor
- Kostnader för särskilda villkor

Kalkylen är preliminär och kan komma att behöva justeras vilket i sin tur skulle påverka ersättningsnivåerna nedan.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå:

- Fäbod i bruk: 41 000 kronor, vilket motsvarar 6 833 kronor per hektar
- Fäbodbete: 1 400 kronor per hektar

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl:

- Fäbod i bruk 41 031 kronor per fäbod i bruk (motsvarar 6 833 kr per hektar)
- Fäbodbete 1 776 kronor per hektar

Omfattning och budget

Tabell 2. Omfattning för fäbod i bruk och fäbodbete under perioden 2028 till 2034.

Kalenderår	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Fäbod i bruk (hektar)	1 380	1 380	1 380	1 380	1 380	1 380	1 380
Fäbodbete (hektar)	16 600	16 600	16 600	16 600	16 600	16 600	16 600

En fäbod i bruk omfattar 6 hektar.

Tabell 3. Budget för fäbod i bruk och fäbodbete under perioden 2028 till 2034 (tusen kronor).

	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Fäbod i bruk	9 430	9 430	9 430	9 430	9 430	9 430	9 430
Fäbodbete	23 240	23 240	23 240	23 240	23 240	23 240	23 240
Total	**32 670**	**32 670**	**32 670**	**32 670**	**32 670**	**32 670**	**32 670**

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten cirka 32,7 miljoner kronor per år och totalt cirka 228,7 miljoner kronor för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till ersättning för fäbodar

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Ersättningen blir ettårig
- Kravet på fäbodplan tas bort
- Komplement för kompletterande fäbod och särskild skötsel av fäbodbete tas bort

Motivering till ändringar

Förslaget att ta bort det **femåriga åtagandet** och i stället ha ettåriga utbetalningar efterfrågas av enligt Förbundet Svensk Fäbodkultur och utmarksbruk (FSF) av många fäbodbrukare. Det beror på att det är många faktorer som påverkar möjligheten att bedriva fäbodbruk fem år i rad och därmed kunna uppfylla ett flerårigt åtagande. Andra fäbodbrukare ser i stället risker med att inte ha femåriga åtaganden, till exempel de som sköter fäbodbete på annans mark med arrenden som är lika långa som åtagandeperioden.

Förslaget att ta bort kravet på **fäbodplan** kan innebära en upplevd förenkling och är en följd av att det femåriga åtagandet tas bort. Länsstyrelsen kommer fortsatt ha möjlighet att ställa särskilda villkor på skötsel av fäbodbetet, till exempel att djuren inte får tillskottsutfodras när de är på betet.

Förslaget att ta bort **komplementen** för kompletterande fäbod och särskild skötsel av fäbodbete påverkar endast ett fåtal fäbodbrukare då komplementen söks i mycket låg omfattning. Fördelen är att ersättningen blir mindre komplex och därmed enklare att förstå. Nackdelen är att de fäbodbrukare som i dag söker komplementen kan få en lägre ersättning samt att miljönyttan av den särskilda skötseln uteblir.

Omfattning

I dag finns det 210 fäbodar i bruk och 4 kompletterande fäbodar. När komplementet tas bort kan de kompletterande fäbodarna få ersättning om de uppfyller villkoren för fäbod i bruk. Vi har också kunskap om att det finns fäbodar som är tillräckligt stora, men som i dag inte söker ersättningen på grund av att man inte vill gå in i ett femårigt åtagande. Uppskattningsvis är det 15–20 stycken. Omfattningen blir då 230 fäbodar i bruk, vilket motsvarar 1 380 hektar.

Dessa fäbodar har också fäbodbete. Medianvärdet för fäbodbete per fäbod i bruk är 33 hektar. Vi bedömer att tillkommande fäbodar har något lägre areal, runt 20 hektar. Den tillkommande arealen adderas till nuvarande areal som är 16 200 hektar. Totalt blir detta 16 600 hektar.

Det finns en stark tradition i fäbodbrukandet. Antal fäbodar och areal fäbodar varierar därmed inte särskilt mycket mellan åren. Omvärldsfaktorer som är svåra att känna till på förhand kan dock medföra att omfattningen blir betydligt högre eller lägre enskilda år, nu när det inte längre krävs ett femårigt åtagande.

I bedömning av omfattning har vi inte tagit hänsyn till det faktum att såväl fäbod i bruk som fäbodbete omfattas av åtagande i innevarande period. Omfattningen består således av såväl åtaganden i innevarande period som nästa period.

Skalbara alternativ

Förutom att ersättningsnivån är skalbar, finns det ytterligare ett skalbart alternativ. I detta alternativ tas möjligheten för länsstyrelsen att sätta särskilda villkor för fäbodbetet bort och kostnadsposter för särskilda villkor, dvs. förbud mot tillskottsutfodring och när på året bete ska ske, bort från kalkylen.

Det innebär att text om ersättningsnivåer under rubrik ”Ersättningsnivå” ska ersättas med:

Ersättning lämnas för

Fäbod i bruk:

- Kostnader för transport av djuren till fäboden
- Resor för tillsyn av djuren under betesperioden

Fäbodbete:

- Extra kostnader för djurtillsyn som beror på att djuren hålls långt ifrån hemgården
- Kostnad för att hålla betesdjur på fäbodbete baserat på täckningsbidraget för de potentiella betesdjuren

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå:

- Fäbod i bruk: 41 000 kronor, vilket motsvarar 6 833 kronor per hektar
- Fäbodbete: 1 100 kronor per hektar

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl:

- Fäbod i bruk 41 031 kronor per fäbod i bruk (motsvarar 6 833 kr per hektar)
- Fäbodbete 1 105 kronor per hektar

Tabell i rubrik ”omfattning och budget” ska ersättas med:

Tabell 4. Budget för fäbod i bruk och fäbodbete under perioden 2028 till 2034 (tusen kronor).

	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034

Fäbod i bruk	9 430	9 430	9 430	9 430	9 430	9 430	9 430
Fäbodbete	18 260	18 260	18 260	18 260	18 260	18 260	18 260
Total	**27 690**	**27 690**	**27 690**	**27 690**	**27 690**	**27 690**	**27 690**

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten cirka 27,7 miljoner kronor per år och totalt cirka 193,8 miljoner kronor för perioden 2028 till 2034.

Det skalbara alternativet har en lägre ersättning för fäbodbete, vilket kan medföra att färre söker såväl fäbod i bruk som fäbodbete. Det är svårt att bedöma hur stor den effekten kan bli.

Skillnader jämfört med Jordbruksverkets rekommendation i uppdrag om betesmarker och fäbodbete

Jordbruksverket föreslog i uppdraget om betesmarker och slåtterängar (dnr 4.1.17-09537/2025) att differentiera ersättningen för fäbod så att de första 5–10 djurenheterna (25–50 hektar) vid varje fäbod ger högre ersättning per hektar än överskjutande areal. Denna differentiering föreslås inte längre. För att fäbodbrukare med små besättningar ska gynnas bättre än i dag föreslås i stället att hela kalkylutrymmet används för fäbod i bruk. Det gynnar procentuellt sett mindre besättningar mer jämfört med större (tabell 5).

Tabell 5. Skillnad i ersättning mellan liten respektive stor besättning vid fäbod i innevarande period jämfört med kommande samt procentuell ökning.

Exempel besättningsstorlek	Ersättning i dag (SEK)	Ersättning huvudalternativ (SEK)	Procentuell ökning
5 djurenheter	45 000	76 000	69 procent
50 djurenheter	270 000	391 000	45 procent

Åtgärdsbeskrivning för ersättning för hotade husdjursraser

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	12, Support for environment and climate practices, including climate resilience measures
Outputindikator	Djurenheter
Resultatindikatorer	• GHG emissions avoided and removals in tCO_2e • Share of livestock units supported
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, Art 3 d (i)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)
- Förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker (art 2.1 d)

Behov som tillgodoses genom stödet

De svenska hotade husdjursraserna utgör en viktig del av jordbrukets genetiska och kulturhistoriska arv. Raserna har formats genom långvarig anpassning till lokala miljöer och traditionella brukningsformer och bär därför på egenskaper som är betydelsefulla för både genetisk mångfald och långsiktig hållbarhet. Sverige har ett nationellt ansvar för att bevara flera av dessa raser, eftersom de bedöms vara särskilt värdefulla ur ett genetiskt, kulturhistoriskt och hållbarhetsperspektiv.

Att klimatanpassa, bevara biologisk mångfald och stärka ett hållbart jordbruk är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen och rapporten *Utvärdering av ersättningen för hotade husdjursraser och stödet till rasföreningar* visar att:

- Sverige har ett nationellt bevarandeansvar för våra äldre husdjursraser. De flesta av dessa raser är hotade och riskerar att försvinna.
- Det totala antalet djur har ökat över tid för djurslagen nötkreatur, gris, get, gås, anka och höns. Ändå är raserna fortfarande så små att de räknas som hotade och hotstatusen för merparten av raserna har inte förbättrats.
- För en majoritet av raserna har den effektiva populationsstorleken ökat över tid. Detta innebär mindre risk för att en ras på kort sikt ska drabbas av inavelsdepression, då skadliga anlag koncentreras inom en liten population.
- De hotade husdjursraserna har i regel andra egenskapsprofiler än moderna, högavkastande raser och uppvisar generellt lägre produktionsnivåer i termer av tillväxt, mjölkavkastning eller slaktutbyte.
- De hotade husdjursraserna är inte konkurrenskraftiga inom storskalig och volymorienterad livsmedelsproduktion. I nuläget är deras bidrag till den totala livsmedelsproduktionen därför begränsat i volym.
- Det praktiska bevarandet sker i huvudsak genom enskilda djurhållare som upprätthåller levande populationer i aktiv produktion, ofta i småskaliga eller extensiva system.
- Djurhållare spelar en avgörande roll för att upprätthålla rasernas numerär, genetiska variation och funktionella egenskaper över tid.

Behovsformulering

Det finns ett strukturellt behov av att stötta enskilda djurhållare för att bevara hotade husdjursraser eftersom det saknas ekonomiska incitament att hålla dessa djur. Ersättningen är ett viktigt incitament för djurhållare att stambokföra sina djur hos rasens avelsförening och bidrar på så sätt till att fler djur av varje ras kan användas i avelsarbetet. Stödet bidrar till miljömålen *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att bevara hotade husdjursraser och deras genetiska variation genom att främja ett hållbart nyttjande och bevarande av de raser som omfattas av Sveriges bevarandeansvar.

Skötselvillkor

Hållandeperioden och räkningsperioden som ligger till grund för antal djur som ersättning lämnas för, regleras i nationell författning.

Nötkreatur, gris, får och get

- Djur ska hållas så att varje enskilt djur går att identifiera.
- Djur ska få en avkomma eller sättas i avel.
- Hondjur ska betäckas eller insemineras med handjur av samma ras.

Fjäderfä

- Den som söker ersättning ska ha ett genbankskontrakt med ett kopplat genbanksnummer.
- Djur ska hållas i enlighet med genbankskontraktet.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Stödmottagaren ska ange minst en registrerad anläggning.
- Stödmottagaren ska hålla minst ett renrasigt djur av de raser som regleras i nationell författning.
- Får, getter och grisar ska vara födda senast året innan ansökan.
- Nötkreatur ska vid ansökan vara äldre än 6 månader och registrerade i centrala nötkreatursregistret, CDB.

- Fjäderfä ska ingå i en av aktuell förening godkänd genbank. Den aktuella föreningen ska vara godkänd av Jordbruksverket.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Ersättningen för hotade husdjursraser har beräknats genom att jämföra intäkter och kostnader för hotade husdjursraser med produktionsraser.

Kalkylen är preliminär och kan komma att behöva justeras vilket i sin tur skulle påverka ersättningsnivåerna nedan.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå:

Nötkreatur 7 000 kronor per djurenhet

Gris 7 000 kronor per djurenhet

Får 2 000 kronor per djurenhet

Get 2 000 kronor per djurenhet

Fjäderfä 3 600 kronor per genbank (1 genbank motsvarar 1 insats)

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl:

Nötkreatur 9 811 kronor per djurenhet

Gris 15 176 kronor per djurenhet

Får 2 258 kronor per djurenhet

Get 4 224 kronor per djurenhet

Fjäderfä 5 245 kronor per genbank (1 genbank motsvarar 1 insats)

Omfattning och budget

Omfattning nötkreatur 5 000 djurenheter

Omfattning gris 150 djurenheter

Omfattning får 3 200 djurenheter

Omfattning get 450 djurenheter

Omfattning fjäderfä 600 genbanker (1 genbank motsvarar 1 insats)

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten cirka 45,5 miljoner kronor per år och totalt cirka 318,6 miljoner kronor för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till ersättning för hotade husdjursraser

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Ettårig ersättning istället för flerårig
- Höjda ersättningsnivåer för alla djurslag
- Stryka villkor om att besättningar med får ska vara anslutna till Maedi-Visna-programmet
- Harmonisera ålderskravet på stödberättigat djur för får, get och gris.
- Förtydliga och harmonisera villkor för nötkreatur, gris, får och get vad gäller att ”sätta i avel” och ”betäcka eller inseminera”
- Stryka villkor om att sätta i avel för fjäderfä
- Stryka villkor om att betäcka hondjur med handjur av samma ras för fjäderfä
- Stryka villkor om att djur inte får vara kastrerade
- Inkludera rasen Svensk kullig boskap (SKB) i ersättningen (detta anges inte i åtgärdstexten utan regleras i förordningen)

Motivering till ändringar

Ettårig ersättning istället för flerårig

I början av nuvarande period var ett åtagande femårigt, men från och med 2026 ändrades detta och ett åtagande blev istället treårigt.

Ett femårigt åtagande kan kännas avskräckande eftersom det är svårt att sia om sin situation så långt fram i tiden. Om ersättningen istället är ettårig ger det djurhållaren flexibilitet och vi bedömer att det kan öka inflödet av nya och yngre djurhållare samtidigt som äldre djurhållare kan välja att fortsätta ett år i taget och inte behöva binda upp sig på tre nya år. En risk med att ha en ettårig ersättning är att långsiktigheten i djurhållningen kan påverkas negativt, men samtidigt antar vi att de flesta djurhållare vill hålla djur långsiktigt. Samma argument lyfts fram i en nyligen genomförd utvärdering[4] där man också konstaterar att det viktigaste för att främja den genetiska mångfalden bland hotade husdjursraser och att förbättra hotstatusen är att få fler djur och då främst genom fler besättningar.

En flerårig åtagandeperiod kan ge stabilitet och underlätta långsiktig planering av avelsarbete för hotade husdjursraser. Det kan minska risken för att avelsvillkoret

[4] Dahlöf C.A., Jörnling A., Ekelund N. och Hessle A. (2025) Utvärdering av ersättningen för hotade husdjursraser och stödet till rasföreningar. Utvärderingsrapport 2025:1. Jordbruksverket.

inte uppnås och ger utrymme att anpassa avelsarbete efter djurens biologiska förutsättningar. Samtidigt visar synpunkter från kontaktade avelsorganisationer och interna bedömningar inom Jordbruksverket att ettåriga åtaganden bedöms vara mer ändamålsenliga för att uppnå ersättningens syfte. Flera föreningar framhåller att kortare åtaganden sänker trösklarna för deltagande och gör att fler djurhållare, särskilt små och nya besättningar, vågar söka ersättningen. Detta bedöms vara en avgörande förutsättning för att bredda deltagandet och därmed stärka bevarandet av hotade husdjursraser genom fler besättningar och ett ökat antal djur.

Internt har Jordbruksverket även konstaterat att fleråriga åtaganden historiskt inte lett till ett tydligt ökat antal djur, samtidigt som de medför betydande administrativ belastning och ökad risk för återkrav. Ettåriga åtaganden möjliggör bättre flexibilitet och lägre administration, utan att kravet på avel behöver tas bort.

Sammantaget bedöms ett ettårigt åtagande med bibehållet avelsvillkor vara förenligt med målet om bredare deltagande och ett långsiktigt bevarande av hotade husdjursraser, samtidigt som administrativa och praktiska förutsättningar beaktas.

Höjda ersättningsnivåer för alla djurslag

Höjd ersättningsnivå skulle underlätta ekonomiskt för enskilda djurhållare och göra ersättningen för hotade husdjursraser mer attraktiv. Det skulle sannolikt också öka anslutningsgraden. Även detta förslag är i linje med den nyligen genomförda utvärderingen, se ovan.

Stryka villkor om att besättningar med får ska vara anslutna till Maedi-Visna-programmet

Motiveringen är att det är tveksamt om anslutning till kontrollprogram ska finansieras med CAP-budgeten.

Harmonisera ålderskravet på stödberättigat djur för får, get och gris

Motiveringen är att kontrollen förenklas om villkoret formuleras om för galtar. Villkoret blir då också samma för galtar som för gyltor, getter och får.

Förtydliga och harmonisera villkor för nötkreatur, gris, får och get vad gäller att ”sätta i avel” och ”betäcka eller inseminera”

Motiveringen är att skapa tydlighet för stödsökaren.

Stryka villkor om att sätta i avel för fjäderfä

Har man ett godkänt genbankskontrakt så uppnås syftet med att sätta djur i avel även utan detta villkor, eftersom renrasiga fjäderfä av både hon- och handjur hålls tillsammans som en flock i en genbank.

Stryka villkor om att betäcka hondjur med handjur av samma ras för fjäderfä

Har man ett godkänt genbankskontrakt så uppnås syftet med att hondjur ska betäckas av handjur av samma ras även utan detta villkor, eftersom djurhållaren går med på att inte korsa sina genbanksdjur med andra raser när man skriver under genbankskontraktet.

Stryka villkor om att djur inte får vara kastrerade

För att kunna uppfylla kravet på att sätta djur i avel kan djuren inte vara kastrerade och därför kan detta villkor tas bort, samtidigt som ersättningens syfte fortsatt uppfylls.

Inkludera rasen Svensk kullig boskap (SKB) i ersättningen (detta anges inte i åtgärdstexten utan regleras i föreskriften)

Jordbruksverket har fått frågan om att inkludera rasen Svensk kullig boskap (SKB). Rasen bedöms ha statusen ”hotad” och är därmed stödberättigad.

Omfattning

Omfattningen är beräknad utifrån hur många som tidigare har sökt stödet.

Skalbara alternativ

Ersättningsnivån är skalbar.

Rekommendationer från utvärdering av ersättningen

I en nyligen gjord utvärdering av ersättningen för hotade husdjursraser[5] konstaterades att det finns flera möjligheter att främja den genetiska mångfalden bland hotade husdjursraser och att förbättra hotstatusen. Det viktigaste är att få fler djur, och då främst genom fler besättningar. För den genetiska variationens skull är det också viktigt att få fler handjur i avel. Vidare behövs långsiktig djurhållning, med långa generationsintervall för att tappa så lite gener som möjligt. Det innebär att man ska ha så gamla föräldrar som möjligt till nästa generations avelsdjur. Har man bra föräldradjur behåller man dem och låter dem få nya avkommor år efter år.

Följande rekommendationer gavs:

- Inför en åtgärd som uppmuntrar till nya djurbesättningar.
- Inför en särskild ersättning för handjur i avel.

Vi bedömer att förslag att göra ersättningen ettårig och att höja ersättningsnivåerna kommer att ha en positiv inverkan på anslutningen till ersättningen och därmed

[5] Dahlöf C.A., Jörnling A., Ekelund N. och Hessle A. (2025) Utvärdering av ersättningen för hotade husdjursraser och stödet till rasföreningar. Utvärderingsrapport 2025:1. Jordbruksverket.

uppmuntra till nya djurbesättningar. Att införa en differentierad ersättning för handjur i avel bedöms inte behövas om ersättningsnivåerna höjs generellt. Se även kommentar under rubriken ”Differentierade ersättningsnivåer” nedan.

I utvärderingen lyfte man också fram tre förslag till fortsatt diskussion:

- Att införa kortare åtagandeperioder.
- Att höja ersättningen till djurhållare.
- Att sätta ett mål om genetisk mångfald som utgångspunkt för ersättningen till djurhållare.

De två första förslag har vi gått vidare med och vi föreslår ändringar på dessa områden. Det tredje förslaget har vi bedömt kräver omfattande utredning och svårt att bedöma om det är genomförbart och därför har vi valt att inte gå vidare med detta förslag.

Ytterligare ändringar i ersättningen som har diskuterats

Villkor om anslutning till CAE-program för getter

Förslag om att ställa krav på att getter ska vara anslutna till CAE-programmet för att vara stödberättigande har diskuterats. Gård & Djurhälsan, länsstyrelserna i Skåne län, Hallands län och Västra Götaland län samt sakkunniga på djuravdelningen förordar villkor om att getbesättningar ska vara anslutna till CAE-programmet. Programmet har som mål att förhindra spridning av sjukdomen samt att på sikt utrota denna sjukdom i Sverige. I nuläget föreslår Jordbruksverket att behovet som har identifieras bör lösas på annat sätt än inom CAP.

Differentierade ersättningsnivåer

Svensk Fjällrasavel har, inom tidigare nämnd utvärdering, lyft behovet av att införa en särskild ersättningsnivå för handjur i avel. En ersättningsnivå på 5 000 kronor per år till godkända avelstjurar har nämnts som lämplig.

Ett annat förslag som har lyfts av näringen är en extra ersättning för mjölkande kor.

Om förslaget att höja ersättningsnivåerna genomförs bedömer Jordbruksverket att förslag om att införa differentierade ersättningsnivåer inte behövs. Om föreslagna ersättningsnivåer inte antas kan det emellertid bli aktuellt att titta vidare på frågan om differentierade ersättningsnivåer.

Åtgärdsbeskrivning för ersättning för kolinlagring och minskat kväveläckage

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	Nitratkänsligt område för vårbearbetning. Stödområde 6-12 och område 13 utan kompensationsstöd för mellangröda.
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	12, Support for environment and climate practices, including climate resilience measures
Outputindikator	Hektar
Resultatindikatorer	• GHG emissions avoided and removals in tCO_2e • Share of agricultural area supported to provide environmental-climate benefits by category (water quality, water quantity, biodiversity, nutrient management, pesticides reduction, climate adaptation) • Increase or protection of soil organic content (ha) in tonnes of carbon (indikatorn gäller endast för mellangröda, inte vårbearbetning)
Markuppföljningsbart (AMS)	Delvis

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v) *i NRPP-förordningen*

Sekundärt mål

Inte aktuellt.

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)

Behov som tillgodoses genom stödet

Växtnäringsläckage från jordbruk och djurhållning till vattendrag, sjöar och hav är en naturlig del av produktionen, men mängden näringsämnen som lämnar marken varierar kraftigt med geologi, topografi, hydrologi och klimat.

Näringshantering är central för jordbrukets långsiktiga hållbarhet i Sverige eftersom tillförsel, omsättning och bortförsel av kväve och fosfor påverkar såväl produktionsförmåga som vattenkvalitet, klimatpåverkan och luftutsläpp.

Markens tillstånd utgör en grundläggande förutsättning för jordbrukets långsiktiga produktionsförmåga i Sverige, eftersom markens struktur, kolinnehåll och kemiska egenskaper direkt påverkar avkastning, vattenhushållning och näringsomsättning.

Att stärka klimatåtgärder, tillhandahållandet av naturresurser och ett hållbart jordbruk är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen och regeringsuppdraget *Fördjupad uppföljning av miljökvalitetsmålet Ingen övergödning* och utvärderingen *Vattenkvalitet och förluster av kväve och fosfor från jordbruksmark* visar att:

- Det finns ett behov att minska tillförseln av kväve och fosfor till vissa havsbassänger och vattenförekomster som bedöms vara övergödda och utsläpp av ammoniak från jordbruket behöver minska.
- I lerjord försvinner främst fosfor som partikelbunden förening, medan sandjord främst bidrar till kväveförluster. De viktigaste åtgärderna för att minska läckaget finns i odlingen och djurhållningen: anpassad utfodring, målanpassad gödsling, lämplig jordbearbetning, val av grödor samt dräneringsåtgärder som kontrollerar upp- och nedströmsflöden.
- Markkvaliteten i svenskt jordbruk präglas av en övergripande stabilitet men med tydliga variationer mellan regioner, jordarter och produktionsinriktningar. Mullhalterna är generellt relativt höga i ett internationellt perspektiv och visar, sett till medianvärden, en svag ökning över tid.
- Inlagring av markkol anses vara en av de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att reducera koldioxidhalten i atmosfären. I jordbruket finns ett antal skötselåtgärder som bidrar till kolinlagring i åkermark.
- Odlingssystem med hög andel organiskt material och varierade växtföljder är förknippade med förbättrad markstruktur och högre mullhalter.

Behovsformulering

Det finns ett behov att lagra in markkol i åkermark och samtidigt minska risken för främst kväveläckage från samma mark. Att ge ersättning för att odla mellangröda mellan två huvudgrödor tillsammans med att inte bryta marken på hösten utan på våren möter detta behov. Att odla mellangröda kan även minska förlusten av fosfor. Ersättningen bidrar till miljömålet *Ingen övergödning* och *Begränsad klimatpåverkan.*

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Klimatanpassning, inbegripet effektiv vattenförvaltning och förbättrad resiliens mot torka eller översvämningar
- Begränsning av klimatförändringar, inbegripet koldioxidupptag och produktion av förnybar energi på jordbruksföretag, inklusive biogasproduktion
- Markhälsa
- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att minska växtnäringsförluster, öka kolinlagringen och förbättra markhälsan genom odling av mellangrödor och senarelagd jordbearbetning.

Skötselvillkor

Följande skötselvillkor gäller mellangrödor

- Mellangrödan ska sås vid en tidpunkt och på ett sådant sätt att den utvecklas väl och tar upp kväve och lagrar in kol mellan skörden av huvudgrödan och innan tidigaste datum för brytning av mellangrödan.
- Slåtter-, frö- eller betesvall eller bevuxen träda får inte räknas som huvudgröda under stödåret.
- Mellangrödan får inte övergå till huvudgröda.
- Gödselmedel får inte spridas på marken mellan skörden av huvudgrödan och fram till det datum då mellangrödan tidigast får brytas.
- Biomassan från mellangrödan får inte användas för produktion före det datum när mellangrödan får brytas.

Villkor om till exempel andelen baljväxter i mellangrödan och tidigast tillåtna brytningstidpunkt för mellangrödan, regleras i nationell författning.

Följande villkor gäller vårbearbetning

- Marken får inte jordbearbetas efter skörd av huvudgröda eller efter bevuxen träda fram till det datum som anges i nationell författning.
- Vid vårbearbetning är spridning av växtskyddsmedel som avdödar den totala växtligheten förbjuden efter skörd av huvudgrödan eller efter en bevuxen träda fram till det datum som anges i nationell författning.
- Marken ska sås med en huvudgröda året efter stödåret. Det får inte vara huvudgrödan bevuxen träda året efter stödåret.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Marken ska vara åkermark lämpad för växtföljd eller permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år.
- Marken ska vara stödberättigande hektar.
- För ersättning till mellangröda ska marken finnas inom särskilda stödområden som anges i nationell författning.
- För ersättning till vårbearbetning ska marken finnas inom nitratkänsligt område. Områdena definieras i nationell författning.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Kalkylerna bygger på uppkomna kostnader och lägre intäkter som uppstår vid odling av mellangröda och vid vårbearbetning. Följande kostander ingår i maxkalkylen.

- Kostnader för att etablera mellangrödan
- Kostnader för utsäde till mellangrödan
- Skördereduktion i huvudgrödan.
- Kostnader för utökat behov av ogräsbekämping
- Kostnader för extra jordbearbetning

Kalkylen är preliminär och kan komma att behöva justeras vilket i sin tur skulle påverka ersättningsnivåerna nedan.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå:

Mellangröda 1 750 kronor per hektar.

Vårbearbetning 950 kronor per hektar.

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl:

Mellangröda 2 000 kronor per hektar.

Vårbearbetning 1 000 kronor per hektar.

Omfattning och budget

Preliminär omfattning för mellangrödor är 240 000 hektar och för vårbearbetning är 123 000 hektar.

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten cirka 537 miljoner kronor per år och totalt cirka 3,758 miljarder kronor under perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till ersättning för kolinlagring och minskat kväveläckage

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- En ersättning för mellangröda i område 6–13 som ersätter ersättningen för fånggrödor inom nitratkänsligt område och ersättningen för mellangrödor inom område 6–13.
- I den nya ersättningen för mellangrödor ska det inte finnas begränsningar i vilka arter som kan odlas. Det skiljer sig åt från den befintliga ersättningen för fånggrödor.
- Ta bort möjligheten att så höstråg och westerwoldiskt rajgräs efter skörd av potatis, rotfrukter och grönsaker kopplat till krav på att växtligheten inte får brytas förrän efter den 31 december.
- Andelen baljväxter regleras utifrån gräns för marktäckning istället för andel av utsädet.
- Gör det möjligt att söka ersättningen för mellangröda och vårbearbetning efter sista ändringsdatum.

Motivering till ändringar

Det finns rekommendationer från utvärderingar att ersättningarna till fång- och mellangrödor bör vara kvar och att det är kostnadseffektiva lösningar för att minska växtnäringsläckage till vatten. Det har dock ifrågasatts från bland annat jordbrukare varför det finns två ersättningar med så lika villkor som ersättningen till fånggröda och ersättningen till mellangröda. Alla jordbrukare som söker ersättningen känner inte heller till skillnaderna när de söker ersättningarna. I många län ser vi en trend att jordbrukarna väljer att söka ersättningen för mellangröda där valet av arter är fritt istället för ersättningen för fånggröda där valet av arter som får odlas är styrt. Detta sker trots att ersättningen per hektar för fånggröda är högre än för mellangröda. Ändringarna kommer från förslag i redovisningen av regeringsuppdraget Fördjupad uppföljning av miljökvalitetsmålet Ingen övergödning, Jordbruksverkets diarienummer 4.2.17-21639/2025. I en sammantagen bedömning av de utredningar som gjorts och inspel som kommit in anser Jordbruksverket att ersättningarna till mellangröda respektive till fånggröda bör finnas kvar, men slås ihop till en ersättning.

Möjligheten att så höstråg och westerwoldiskt rajgräs som fånggröda efter potatis, rotfrukter och grönsaker, med möjlighet att bryta fånggrödan efter den 31 december under stödåret, tas bort. Ändringen bedöms beröra relativt få jordbrukare. Vi har inte några exakta uppgifter om hur många som nyttjar möjligheten men enligt SCB bestod fem procent av fånggrödorna av westerwoldiskt rajgräs 2022. Eftersom sådden av fånggrödan kan ske sent på året

efter skörd av grönsaker, potatis och rotfrukter får den begränsad tid att etableras innan vintern. Detta gör att effekten på kväveläckaget blir osäker. Villkoret går heller inte att följa upp via markuppföljning eftersom den inte genomförs i november och december.

Ändringen från att begränsa andelen baljväxter i mellangrödan till marktäckning istället för andel i utsädet sker på grund av att det finns en potential i att använda markuppföljning för att följa upp marktäckning av baljväxter. Vår bedömning är att andelen baljväxter måste begränsas i ett skötselvillkor. Baljväxter som själva fixerar kväve kan innehålla mycket stora mängder kväve i biomassan och bidra till ökat kväveläckage när de avdödas. Det finns incitament för vissa jordbrukare att ha en stor andel baljväxter i mellangrödan och i dessa fall skulle inte syftet med ersättningen att begränsa kväveläckaget vara möjligt att nå.

Det är svårt för jordbrukaren, vid ansökningstillfället i april, att veta om det är lämpliga förhållanden på skiftet att så en mellangröda i augusti. Det blir troligtvis inte någon större skillnad i ansökt areal mellangröda som följd av ett senare ansökningsdatum, men det blir mer flexibelt, enklare och säkrare för jordbrukarna att söka ersättningen. Ersättningen för mellangröda och ersättningen för vårbearbetning går att kombinera på samma mark. Om ett senare datum för att söka ersättningen för mellangrödor blir aktuellt bör samma sak därför gälla ersättningen för vårbearbetning för att uppnå fördelarna för jordbrukarna. Det står inte i åtgärdstexten i NRP-planen när ansökningarna kan ske. Det är alltså möjligt att för Jordbruksverket vidare utreda lämpligt datum för den senarelagda ansökan och vilka konsekvenser det får.

Vi föreslår inte några ändringar av villkor eller område för ersättningen för vårbearbetning.

Omfattning

Uppskattad omfattning är för mellangrödor 240 000 hektar. Detta motsvarar i princip målen i den strategiska planen för fång- och mellangröda.

Uppskattad omfattning för vårbearbetning är 123 000 hektar. Detta motsvarar ungefär den beslutade arealen för vårbearbetning i den strategiska planen.

Skalbara alternativ

Ersättningsnivån är skalbar.

Övrigt förslag som utretts

Ett alternativ som behandlats i Redovisning av regeringsuppdraget *Fördjupad uppföljning av miljökvalitetsmålet Ingen övergödning* var att differentiera ersättningen i tre nivåer: en lägre nivå för vårsäd (t.ex. vårkorn, havre), en högre nivå för vallgräs/oljerättika i nitratkänsliga områden och en mellannivå för övriga

mellangröda. Syftet var att ge större stöd till arter som minskar kväveutlakning och lagrar kol, samtidigt som man minskar överkompensering för vårsäd som har låga produktionskostnader och begränsad miljöeffekt. Det var dock svårt att säkerställa att jordbrukarna faktiskt etablerar mellangrödan på ett sätt som ger önskad miljönytta då valet av arter är mindre avgörande än korrekt etablering. Markuppföljning med foton eller fältkontroller kan heller inte skilja mellan de olika arterna, vilket gör de olika ersättningsnivåerna opraktiska. Det konstaterades att en mer enhetlig ersättning förenklar ansökningsprocessen, minskar felfrekvensen och underlättar den fortsatta uppföljningen.

Åtgärdsbeskrivning för ersättning för precisionsjordbruk – planering

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	12, Support for environment and climate practices, including climate resilience measures
Outputindikator	Hektar
Resultatindikatorer	• GHG emissions avoided and removals in tCO_2e • Share of agricultural area supported to provide environmental-climate benefits by category (water quality, water quantity, biodiversity, nutrient management, pesticides reduction, climate adaptation)
Markuppföljningsbart (AMS)	Nej

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, Art 3 d (ii)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c).
- Öka tillgången till kunskap och påskynda innovation och den digitala omställningen för en blomstrande jordbruks- och livsmedelssektor (art 2.1 e).

Behov som tillgodoses genom stödet

Växtnäringsläckage från jordbruk och djurhållning till vattendrag, sjöar och hav är en naturlig del av produktionen, men mängden näringsämnen som lämnar marken varierar kraftigt med geologi, topografi, hydrologi och klimat.

Näringshantering är central för jordbrukets långsiktiga hållbarhet i Sverige eftersom tillförsel, omsättning och bortförsel av kväve och fosfor påverkar såväl produktionsförmåga som vattenkvalitet, klimat och luftutsläpp.

Digitaliseringen utgör en strukturell förändringskraft i svenskt jordbruk, eftersom den påverkar hur produktionen planeras, genomförs och följs upp, samt hur kunskap, data och beslutsunderlag integreras i företagens dagliga verksamhet.

Att stärka tillhandahållandet av naturresurser och ett hållbart jordbruk samt påskynda den digitala omställningen är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen och regeringsuppdraget *Fördjupad uppföljning av miljökvalitetsmålet Ingen övergödning* visar att:

- I lerjord försvinner främst fosfor som partikelbunden förening, medan sandjord främst bidrar till kväveförluster. De viktigaste åtgärderna för att minska läckaget finns i odlingen och djurhållningen: anpassad utfodring, målanpassad gödsling, lämplig jordbearbetning, val av grödor samt dräneringsåtgärder som kontrollerar upp- och nedströmsflöden.
- Det finns idag effektiva verktyg som jordbrukare kan använda för att planera, dokumentera och analysera växtodlingen för att utnyttja växtnäringen effektivt och minska näringsläckaget på gårdsnivå.
- Digitaliseringen i svenskt jordbruk präglas av möjligheter och begränsningar. Å ena sidan har digital teknik blivit ett etablerat inslag i både produktion och administration och bidrar till effektivare resursanvändning, bättre beslutsunderlag och förändrade arbetssätt. Å andra sidan används tekniken i huvudsak för att stödja befintliga produktions- och administrationsstrukturer, snarare än för mer genomgripande förändringar av arbetssätt eller affärsmodeller.

Behovsformulering

Det finns ett behov att ge ersättning för precisionsodling planering för ett effektivt växtnäringsutnyttjande och minskat näringsläckage och främja övergång till digitala växtodlingsplaner och att det är fler som gör markkartering och analyser av jord och gödsel.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning
- Stödja den digitala omställningen av jordbruk och landsbygdsområden för att förbättra deras konkurrenskraft, hållbarhet och resiliens

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Klimatanpassning, inbegripet effektiv vattenförvaltning och förbättrad resiliens mot torka eller översvämningar
- Begränsning av klimatförändringar, inbegripet koldioxidupptag och produktion av förnybar energi på jordbruksföretag, inklusive biogasproduktion
- Markhälsa

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att bidra till ett resurseffektivt växtnäringsutnyttjande och minskade växtnäringsförluster genom bättre underlag för behovsanpassad gödsling och kalkning av åkermark.

Skötselvillkor

Följande villkor gäller växtodlingsplanen

Jordbrukaren ska upprätta en växtodlingsplan som gäller för stödåret. I växtodlingsplanen ska alla skiften med åkermark lämpad för växtodling eller permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år på jordbruksföretaget finnas med.

Följande villkor gäller växtnäringsbalansen

En växtnäringsbalans för kväve, fosfor och kalium ska finnas för jordbruksföretagets samtliga växtodling och djurproduktion. När växtnäringsbalansen ska vara upprättad regleras i nationell författning.

Följande villkor gäller markkarteringen

Alla skiften som ingår i ersättning för precisionsjordbruk planering ska vara markkarterade och med en angiven provtäthet. Provtätheten regleras i nationell författning. Markkarteringen ska uppfylla dessa villkor:

- Markkarteringen får inte vara äldre än 10 år vid sista dag för ansökan det aktuella stödåret.

- Analys ska göras på jordprover. Vilka analyser som ska göras regleras i nationell författning.

Följande villkor gäller för stallgödselanalys

- En stallgödselanalys ska göras om flytgödsel används. Vilka analyser som ska göras regleras i nationell författning. .
- Om flytgödsel används i jordbruksföretaget ska minst en stallgödselanalys göras per år.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Marken ska vara åkermark lämpad för växtodling eller permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år.
- Stöd lämnas inte för mark i träda.
- Marken ska vara stödberättigande hektar.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Ersättningen lämnas för att täcka kostnaderna enligt de angivna villkoren för växtodlingsplan, markkartering, växtnäringsbalans och stallgödselanalys. Följande kostnader ingår i maxkalkylen:

- Arbetstid för jordbrukaren för att upprätta planeringsverktygen.
- Kostnader för en rådgivare för att upprätta planeringsverktygen.
- Kostnader för provtagning och analyser för markkartering och stallgödselanalys.
- Transaktionskostnader

Kalkylen är preliminär och kan komma att behöva justeras vilket i sin tur skulle påverka ersättningsnivåerna nedan.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå:

600 kronor per hektar för ansökt areal upp till 100 hektar.

300 kronor per hektar för areal över 100 hektar.

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl:

600 kronor per hektar för ansökt areal upp till 100 hektar.

300 kronor per hektar för areal över 100 hektar.

Omfattning och budget

Preliminär omfattning 1 340 000 hektar.

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten 662 miljoner kronor per år och totalt 4,634 miljarder kronor under perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till ersättning för precisionsjordbruk – planering

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Inget villkor om två meter bevuxen zon runt dräneringsbrunnar.
- Högre ersättning per hektar för de första 100 hektaren i ansökan.
- Färre krav inom villkoret på växtodlingsplan.

Motivering till ändringar

Villkoret om två meter bevuxen zon runt dräneringsbrunnar har varit svårt att hantera vid fältkontroller och jordbrukare har varit negativt inställda till villkoret. Det sistnämnda påverkar anslutningen negativt. Det finns också jordbrukare som har valt att gräva ner dräneringsbrunnar under markytan och då undgå villkoret om bevuxna zoner runt brunnen. Det är något som Jordbruksverket avråder från.

Enligt Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2015:2) om spridning och viss övrig hantering av växtskyddsmedel finns krav på fasta skyddsavstånd på två meter vid spridning av växtskyddsmedel intill dräneringsbrunnar. Det finns alltså ett visst skydd för att rester av växtskyddsmedel inte ska nå dräneringsvatten som en följd av denna bestämmelse. Det går inte att bedöma hur mycket bättre skyddet blir av att zonen på två meter även är bevuxen med huvudsakligen gräs. Vi bedömer att borttagande av villkoret också kommer att minska felfrekvensen vid kontroller av ersättningen.

När vi sammanställer ansökt areal i förhållande till åkerarealen på jordbruksföretagen framgår att företag med upp till 25 hektar åker söker ersättningen i mycket liten utsträckning. För företag med 25–50 och 50–100 hektar åker ingår mindre än 20 procent av deras gårdsstödsberättigade areal i ansökan om precisionsjordbruk planering. Medelarealen i ansökningarna är drygt 150 hektar per ansökan. Det finns flera skäl till att jordbrukare med mindre åkerareal söker i mindre utsträckning än jordbrukare som har större arealer. Sådana faktorer kan vara högre transaktionskostnader, ovana att använda planeringsverktyg i växtodlingen, högre kostnader per hektar för att uppfylla villkoren i ersättningen för mindre åkerarealer och färre jordbruksföretag som anlitar rådgivare som kan hjälpa dem att fylla i dokumenten så att de klarar villkoren.

Det är ett stort antal uppgifter som vi kräver att jordbrukaren ska fylla i växtodlingsplanen för varje skifte. Det handlar om minst tio uppgifter per skifte inklusive samma namn på skiftet som i SAM-ansökan men det blir ännu fler uppgifter vid användning av flera typer av gödselmedel. Antalet uppgifter som vi kräver ska vara ifyllda bör begränsas till något som kan kallas basnivå för att planera gödslingen på skiftet. Det är en hög felfrekvens i ersättningen och allra

flest fel hittas vid kontroller i växtodlingsplanerna. Att kräva att något färre uppgifter ska vara ifyllda för att klara villkoret, underlättar för jordbrukaren, och kan sannolikt minska felfrekvensen i någon utsträckning.

Omfattning

Uppskattad omfattning är 1 340 000 hektar åkermark lämpad för växtodling eller permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år. Det motsvarar den ansökta arealen i april 2026.

Skalbara alternativ

Alternativ är att ha samma ersättningsnivå oavsett antal hektar som finns i ansökan.

Budget 402 miljoner kronor per år.

Åtgärdsbeskrivning för ersättning för skyddszoner

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	12, Support for environment and climate practices, including climate resilience measures
Outputindikator	Hektar
Resultatindikatorer	• GHG emissions avoided and removals in tCO_2e • Share of agricultural area supported to provide environmental-climate benefits by category (water quality, water quantity, biodiversity, nutrient management, pesticides reduction, climate adaptation)
Markuppföljningsbart (AMS)	Nej

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v) *i NRPP-förordningen*

Sekundärt mål

- Ej aktuellt

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)

Behov som tillgodoses genom stödet

Risken för erosion bedöms under nuvarande klimatförhållanden som låg i stora delar av landet, men är koncentrerad till områden med erosionsbenägna jordar och

lutande terräng. Erosionsmönstren varierar inom och mellan produktionsområden, vilket innebär att markens sårbarhet inte är jämnt fördelad geografiskt.

Näringshantering är central för jordbrukets långsiktiga hållbarhet i Sverige eftersom tillförsel, omsättning och bortförsel av kväve och fosfor påverkar såväl produktionsförmåga som vattenkvalitet, klimatpåverkan och luftutsläpp.

Att stärka tillhandahållandet av naturresurser och ett hållbart jordbruk är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen, regeringsuppdraget *Fördjupad uppföljning av miljökvalitetsmålet Ingen övergödning* och utvärderingen *Olika åtgärders påverkan på erosion från jordbruksmark 2014–2024* visar att:

- Vid kraftig nederbörd eller snösmältning är risken för ytavrinning stor. Erosion leder till att marken förlorar jordpartiklar och att fosfor och växtskyddsmedel som sitter bundet till jordpartiklarna förs bort med vattnet. Detta leder i sin tur till övergödnings- och föroreningsproblem i de mottagande vattnen.
- Klimatförändringar med ökad nederbörd förväntas resultera i ökade erosionsproblem i områden med en redan existerande erosionsproblematik.
- Skyddszoner och åtgärder som bibehåller marken bevuxen under senhöst och vinter minskar erosionen, inklusive i samband med exempelvis ökad frekvens av kraftiga regn.
- En skyddszon bromsar upp vattenflödet och kan öka infiltrationen, så att en mindre mängd partiklar och näringsämnen når vattenområdet.

Behovsformulering

Det finns ett behov att ge ersättning till att anlägga skyddszoner för att minska ytavrinning, erosion och läckage av näringsämnen och växtskyddsmedel till sjöar och vattendrag. Ersättningen bidrar till miljömålet *Ingen övergödning och Giftfri miljö*.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Klimatanpassning, inbegripet effektiv vattenförvaltning och förbättrad resiliens mot torka eller översvämningar

- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att minska ytavrinning, erosion samt förluster av växtnäring och växtskyddsmedel från åkermark till vatten.

Skötselvillkor

- Växtligheten på skyddszonen ska huvudsakligen bestå av godkända grödor som anges i nationell författning.
- Villkor om till exempel vilka datum som gäller för etablering, putsning, skörd, bete och brytning av växtligheten regleras i nationell författning.
- Det är inte tillåtet att gödsla eller sprida växtskyddsmedel på skyddszonen.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Marken ska vara åkermark lämpad för växtföljd.
- Marken ska vara stödberättigande hektar.
- En skyddszon ska vara minst 8 meter bred och ska anläggas vid åkerkanten utmed ett vattenområde.
- Skog får inte förekomma mellan skyddszonen och vattenområdet. Spridda träd och buskar får förekomma.
- Minsta storlek för skyddszonerna regleras i nationell författning.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Ersättning lämnas för:

- Utsäde och arbete för att anlägga skyddszon.
- Skötsel i form av putsning.
- Uteblivna intäkter från skörd av huvudgrödor.

Ersättning lämnas för en 8 meter bred skyddszon. Skyddszonen får vara bredare men det ger inte högre ersättning.

Kalkylen är preliminär och kan komma att behöva justeras vilket i sin tur skulle påverka ersättningsnivåerna nedan.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå:

- Inom det nitratkänsliga området i Skåne och Hallands län 6 000 kronor per hektar.
- Övriga nitratkänsliga området 5 400 kronor per hektar.
- Övriga landet 5 000 kronor per hektar.

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl:

- Inom det nitratkänsliga området i Skåne och Hallands län 6 900 kronor per hektar.
- Övriga nitratkänsliga området 6 300 kronor per hektar.
- Övriga landet, maximal 5 900 kronor per hektar.

Omfattning och budget

Uppskattad omfattning är 10 000 hektar.

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten totalt 378 miljoner kronor för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till ersättning för skyddszoner

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Ettårig ersättning.
- Möjligt att söka ersättningen i hela landet.
- Tre olika ersättningsnivåer i tre geografiska områden
- Mer enhetlig bredd på skyddszonerna.
- Förenklade villkor om växtlighet på skyddszonen.
- En skyddszon får inte anläggas på block med permanent gräsmark.
- Anpassade skyddszoner tas bort.

Motivering till ändringar

Ändringarna kommer från förslag i redovisningen av regeringsuppdraget Fördjupad uppföljning av miljökvalitetsmålet Ingen övergödning, Jordbruksverkets diarienummer 4.2.17-21639/2025.

Ersättningen gick tidigare att söka i nitratkänsligt område och det blir nu möjligt att söka ersättningen i hela landet. Det finns behov och intresse av att anlägga skyddszoner även utanför nitratkänsligt område. Enligt vattenmyndigheternas bedömningar så finns åtgärdsbehov för fosfor även i vattenförekomster som ligger utanför det nitratkänsliga området.

Förändringen med tre olika ersättningsnivåer i tre geografiska områden innebär främst att ersättningen för skyddszoner blir högre i en del av det nitratkänsliga området där produktionsbortfallet är större, samt att det går att söka ersättningen även utanför det nitratkänsliga området.

Villkoren om växtligheten på skyddszonen har förenklats, vilket innebär färre villkor. Villkor om utsädesmängd, utsädesblandning och sådatum har tagits bort. I stället anges när skyddszonen ska vara etablerad samt villkor om växtligheten på zonen.

Vi har fått in synpunkter om att det är svårt att rita in skyddszoner mot vattenområde i ansökningssystemet och det finns många avvikelser på grund av att skyddszonen inte ligger precis där den är inritad på karta eller har exakt rätt bredd. Att göra ersättningen ettårig och att ha mer enhetlig bredd på skyddszonerna innebär att ansökningssystemet kan förenklas samt att antalet avvikelser bedöms minska.

Det är troligt att en stor andel av skyddszonerna ligger flera år även om det är en ettårig miljöersättning. Villkoren är utformade för att styra mot att skyddszonen finns på plats under åtminstone delar av höst/vinter och tidig vår före och efter

stödåret. Det finns även ekonomiska incitament för jordbrukaren att ha kvar en etablerad skyddszon under flera år.

Rekommenderad ersättningsnivå

När ersättningen för skyddszonerna baseras på 8 meter bredd så kan ersättningsnivån per hektar behöva höjas jämfört med nuläget för att ersättningen ska vara fortsatt attraktiv för jordbrukaren. (Nuvarande skyddszoner är ofta 10 meter breda.)

Jämfört med ersättningsnivån för skyddszoner mot vattenområde i strategisk plan behöver ersättningen höjas för att spegla generella kostnadsökningar.

Omfattning

- 2025 betalades ersättning för 8 110 hektar skyddszoner mot vattenområde, målvärdet var 9 900 hektar. Ersättningsnivån var 4 000 kronor per hektar. Eftersom ersättningen blir möjlig att söka i hela landet, samt att förenklingar genomförs, så ökar förhoppningsvis anslutningen till ersättningen. Det finns även behov av ytterligare skyddszoner för att minska övergödning och nå god status i vattenförekomster.
- Att ersättning lämnas för en 8 meter bred skyddszon och att en bredare skyddszon inte ger högre ersättning kan göra att arealen minskar även om totala längden skyddszoner är densamma. (Nuvarande skyddszoner är ofta 10 meter breda.)
- I området utanför nitratkänsligt område är det möjligt att anslutningen är lägre först för att sedan öka gradvis, eftersom det är en ny ersättning där.
- Ungefär 75 procent av åkermarken finns inom nitratkänsligt område som är det område där ersättningen går att söka i nuläget.

Skalbara alternativ

Förutom att ersättningsnivån är skalbar, finns även nedanstående skalbara alternativ.

- Kan välja att skyddszonerna ska vara minst 6 meter breda i stället för minst 8 meter breda.
    - Bredden påverkar omfattningen (antal hektar) och därmed även budget. Smalare skyddszon kan leda till sämre miljönytta, samt innebär en lägre ersättning för samma längd skyddszon.
- Kan välja ett mindre geografiskt område.
    - Ett mindre område ger en mindre omfattning (antal hektar) och budget, samt lägre miljönytta.

Åtgärdsbeskrivning för ersättning för skötsel av betesmarker och slåtterängar inklusive komplement

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	12, Support for environment and climate practices, including climate resilience measures
Outputindikator	Hektar
Resultatindikatorer	• GHG emissions avoided and removals in tCO_2e • Share of agricultural area supported to provide environmental-climate benefits by category (water quality, water quantity, biodiversity, nutrient management, pesticides reduction, climate adaptation)
Markuppföljningsbart (AMS)	Delvis

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, Art 3 d (ii)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Odlingslandskapets ekologiska tillstånd formas av samspelet mellan biologisk mångfald, landskapsstruktur och den aktiva jordbruksverksamhet som upprätthåller hävdberoende marker. Biologisk mångfald och ekosystemtjänster är därmed inte separata dimensioner utan sammanlänkade genom hur marken brukas och hur produktionen är organiserad regionalt och strukturellt.

Arealen betesmarker och slåtterängar som används i extensiv produktion har haft en nedåtgående trend sedan dess odlingslandskapet var som mest utbrett, dvs. för 100–150 år sedan. En minskad areal medför försämrade förutsättningar för biologisk mångfald som gynnas av semi-naturliga habitat. Det leder i sin tur till försämrade ekosystemtjänster såsom pollinering och möjligheter till biologisk bekämpning, vilka i sin tur är väsentliga för en hållbar jordbruksproduktion. Arealerna har dock stabiliserats de senaste två decennierna. Strukturella förändringar i jordbruket, med färre gårdar och mer koncentrerad djurhållning, leder till homogenisering av odlingssystemen och ett mindre omfattande brukande av gräsmarker långt från de aktiva gårdarna. Det minskar den naturliga variationen som behövs för att upprätthålla den biologiska mångfalden.

Att stärka tillhandahållandet av ekosystemtjänster, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, och ett hållbart jordbruk är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Flera gräsmarkslivsmiljöer uppnår inte gynnsam bevarandestatus och negativa trender observeras. Det finns i Sverige 350 000 hektar av gräsmarker av livsmiljötyp varav 140 000 hektar inte är i gott tillstånd.
- En stor begränsande faktor för jordbruksföretag att bevara och utöka arealen naturbetesmarker och slåtterängar[6] är bristande lönsamhet att sköta dessa marker.
- Antalet jordbruksföretag minskar och djurhållningen blir mer koncentrerad, vilket leder till regionala skillnader i förmågan att upprätthålla betesmarker och slåtterängar.
- Det intensifierade jordbruket och nedläggning av jordbruksmark har lett till att antalet jordbruksfåglar har mer än halverats de senaste 50 åren. Att behålla jordbruksmark i hävd är en av de mest betydelsefulla faktorerna för att bevara odlingslandskapets fåglar och andra hävdberoende arter.

[6] Traditionellt användes slåtterängar för vinterfoder. I dag odlas vinterfoder på vallar.

- Ekosystemtjänster som pollinering och kolinlagring är starkt kopplade till biologisk mångfald och variation i landskapet men ekosystemtjänsternas värde speglas inte fullt ut i marknadspriser eller direkta produktionsintäkter.

Behovsformulering

Att bevara gräsmarker är en viktig åtgärd för att gynna biologisk mångfald. Det finns ett strukturellt behov av att motverka de identifierade bristerna i bevarandet av betesmarker och slåtterängar och därmed förstärka den biologiska mångfalden samt de ekosystemtjänster de bidrar till.

Ersättningen för skötsel av betesmarker och slåtterängar bidrar till EU-gemensamma miljö- och klimatmål, framför allt direktiv 92/43/EEG (art- och habitatdirektivet) och 2009/147/EG (fågeldirektivet). Ersättningen är en förutsättning för att nå de krav som ställs på medlemsstaterna om restaurering, återställande och icke-försämring av hävdgynnade livsmiljötyper i artikel 4 förordning (EU) 2024/1991 om restaurering av natur och för att nå målen i artiklarna 10 och 11 i samma förordning. Ersättningen bidrar även till de nationella miljökvalitetsmålen *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Ersättningen kan samtidigt bidra till en ökad försörjningsgrad av animalieprodukter samt till att stärka livsmedelsproduktionens förmåga att anpassa sig till och återhämta sig från kriser.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att bevara betesmarker och slåtterängar vilket bidrar till att bibehålla landskapets karaktär samt de livsmiljötyper och arter som gynnas av extensivt bete eller slåtter.

Beskrivning

Markklasser

Det är en stor variation i betesmarkernas och slåtterängarnas struktur, artsammansättning och produktionsförmåga. Det beror bland annat på skillnader i berggrund, jordart, fuktighet, näringspåverkan, pH, träd- och buskskikt samt hur markerna tidigare har använts. I ersättningen delas betesmarker och slåtterängar därför in i olika markklasser. På vissa markklasser är det också möjligt att söka komplement för skötsel som går utöver skötseln med bete eller slåtter. Följande markklasser finns för närvarande i den här ersättningen:

- Betesmarker och slåtterängar utan fastställd markklass
- Betesmarker och slåtterängar med allmänna värden som är fastställda
- Betesmarker med särskilda värden
- Slåtterängar med särskilda värden
- Alvarbete
- Mosaikbete
- Skogsbete
- Gräsfattig mark

Närmare definitioner och bestämmelser om de olika markklasserna regleras i nationell författning.

Markklasserna kan inte överlappa varandra.

Skötselnivå

Det finns två skötselnivåer i åtgärden, allmän skötsel och särskild skötsel. Stödmottagaren väljer allmän respektive särskild skötsel vid ansökan. På vissa markklasser kan stödmottagaren endast välja allmän skötsel. Särskild skötsel innebär fler skötselåtgärder för att markernas biologiska värden ska bevaras. För markklasserna betesmark med särskilda värden, slåtterängar med särskilda värden samt mosaikbete finns därför ytterligare skötselvillkor.

Komplement

Komplement innebär att jordbrukaren frivilligt åtar sig att utföra ytterligare skötselåtgärder utöver de som ingår i åtagandet för skötsel av betesmarker och slåtterängar eller får kompletterande ersättning. Komplementen är manuell slåtter eller efterbete. Ytterligare ersättning lämnas också till mark som är belägen på en svårtillgänglig plats.

Manuell slåtter kan sökas på slåtterängar där hävden är svår att genomföra utan manuella insatser eller där det finns naturvärden som kan ta skada av andra

metoder än manuell slåtter. Det kan till exempel handla om stenbundna, trädrika, sluttande eller känsliga marker. Efterbete kan sökas på alla slåtterängar med särskilda värden och ger bättre möjligheter för fröer från ängsväxterna att etablera sig på grund av betesdjurens påverkan på grässvålen. Efterbete minskar också risken för förnaansamling och minskar därmed också risken för oönskad näringstillförsel.

För betesmarker och slåtterängar som är belägna på svårtillgängliga platser exempelvis en ö utan fast landförbindelse eller i väglöst land är det möjligt att söka komplement för svårtillgängliga platser. Komplementet kan inte sökas på betesmarker och slåtterängar med skötselnivå allmän skötsel.

Skötselvillkor

Skötselvillkor för betesmarker och slåtterängar:

- **Betesmark:** Marken ska betas på ett sådant sätt att den har en tydlig betespåverkan efter betet. Träd och buskar av igenväxningskaraktär ska hållas borta.
    - **Betesmark med särskild skötsel och mosaikbetesmark:** Förutsättningarna för tillskottsutfodring regleras i nationell författning
- **Slåtteräng:** Marken ska slås och skörden föras bort. Träd och buskar av igenväxningskaraktär ska hållas borta.
    - **Slåtteräng med särskild skötsel:** Tidpunkt för slåtter regleras i nationell författning. Förutsättningarna för tillskottsutfodring regleras i nationell författning

Skötselvillkor för komplement:

- **Manuell slåtter:** Stödmottagaren ska låta slå slåtterängen med lie, motormanuell minislåtterbalk eller andra motormanuella metoder.
- **Efterbete:** Stödmottagaren ska låta efterbeta slåtterängen efter att ängen har slåttrats och skörden har förts bort.

Närmare bestämmelser om ovanstående skötselvillkor samt otillåtna åtgärder framgår av nationell författning

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Marken ska vara permanenta gräsmarker som är naturligt bevuxna med gräs, örter eller hävdad ljung eller mark med den nationella klassificeringen alvarbete, gräsfattig mark, mosaikbetesmark eller skogsbete. Marken ska utgöras av stödberättigande hektar eller av alvarbete, skogsbete, mosaikbete eller gräsfattig mark som jordbrukaren förfogar över.

Stödmyndigheten ska fastställa den aktuella markklassen. Detta gäller inte för betesmarker och slåtterängar utan fastställd markklass.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Villkor för stödberättigande för komplement

- Komplement kan endast beviljas de stödmottagare som beviljas ersättningen för skötsel av betesmarker och slåtterängar för den aktuella marken.
- Ersättning för efterbete lämnas endast för slåtterängar med särskilda värden.
- Ersättning för manuell slåtter lämnas endast för slåtterängar med särskilda värden som inte är möjliga att sköta med andra metoder än manuella eller att det finns naturvärden på slåtterängen som kan ta skada av andra metoder än manuell slåtter.
- Ersättning lämnas till mark som är belägen på en svårtillgänglig plats endast om marken är betesmark med särskilda värden, slåtterängar med särskilda värden, skogsbete, alvarbete, mosaikbetesmark eller gräsfattiga marker. Kraven för att en plats ska anses svårtillgänglig regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Kalkylen beräknas utifrån de kostnader som finns för att sköta respektive markklass. Därefter har baseline (gårdsstödet) dragits bort från kostnaden.

Exempel på kostnader för betesmarker

- Kostnad för att hålla betesdjur
- Djurtillsyn, flytt av djur m.m.
- Underhåll av stängsel
- Hålla borta igenväxning

Exempel på kostnader för slåtterängar

- Slåtter och skörd
- Intäkt skörd (minuspost på slåtterängar med allmänna värden)
- Hålla borta igenväxning

Exempel på kostnader för manuell slåtter

- Extra kostnader för fagning på grund av att det är mer svårskötta marker
- Extra kostnader för att slå ängen med manuella metoder jämfört med avslagning med traktor

Exempel på kostnader för efterbete

- Kostnad för att hålla betesdjur
- Underhåll av stängsel
- Djurtillsyn

Exempel på kostnader för svårtillgänglig plats

- Transport av djur respektive av maskiner för slåtter
- Resa för djurtillsyn
- Kostnad för båtplats, pråm, anläggning

Kalkylerna som har tagits fram är preliminära. Den rekommenderade ersättningsnivån utgår från att gårdsstödet är 1 500 kronor, vilket också är den summa som utgör en minuspost i maxkalkylen för berörda markklasser.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå

- Betesmarker och slåtterängar med allmänna värden 2 900 kronor per hektar
- Betesmarker med särskilda värden 5 600 kronor per hektar
- Slåtterängar med särskilda värden 9 800 kronor per hektar
- Alvarbete 2 450 kronor per hektar
- Skogsbete 4 700 kronor per hektar
- Mosaikbete 3 700 kronor per hektar
- Gräsfattig mark 3 700 kronor per hektar
- Manuell slåtter 10 000 kronor per hektar
- Efterbete 1 300 kronor per hektar
- Svårtillgänglig plats 2 700 kronor per hektar

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl

- Betesmarker och slåtterängar med allmänna värden 4 181 kronor per hektar
- Betesmarker med särskilda värden 7 598 kronor per hektar
- Slåtterängar med särskilda värden 14 044 kronor per hektar
- Alvarbete 4 350 kronor per hektar
- Skogsbete 5 606 kronor per hektar
- Mosaikbete 5 036 kronor per hektar
- Gräsfattig mark 4 262 kronor per hektar
- Manuell slåtter 14 294 kronor per hektar
- Efterbete 1 831 kronor per hektar
- Svårtillgänglig plats 6 036 kronor per hektar

Omfattning och budget

Tabell 2. Omfattning (hektar) av ersättningens sju markklasser och tre komplement.

Kalenderår	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Markklass							
Bete allmänna värden	210 000	210 000	210 000	210 000	210 000	210 000	210 000
Bete särskilda värden	157 000	157 000	157 000	157 000	157 000	157 000	157 000
Slåtteräng särskilda värden	6 500	6 500	6 500	6 500	6 500	6 500	6 500
Alvarbete	26 000	26 000	26 000	26 000	26 000	26 000	26 000
Gräsfattiga marker	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Mosaikbete	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000
Skogsbete	15 500	15 500	15 500	15 500	15 500	15 500	15 500
Komplement							
Efterbete	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Manuell slåtter	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500
Svårtillgängliga platser	13 500	13 500	13 500	13 500	13 500	13 500	13 500
Total areal markklass	**424 000**	**424 000**	**424 000**	**424 000**	**424 000**	**424 000**	**424 000**

Tabell 3. Belopp baserat på omfattning och rekommenderad lägsta ersättningsnivå (tusen kronor).

Budget	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
Bete allmänna värden	609 000	609 000	609 000	609 000	609 000	609 000	609 000
Bete särskilda värden	879 200	879 200	879 200	879 200	879 200	879 200	879 200
Slåtteräng särskilda värden	63 700	63 700	63 700	63 700	63 700	63 700	63 700
Alvarbete	63 700	63 700	63 700	63 700	63 700	63 700	63 700
Gräsfattiga marker	11 100	11 100	11 100	11 100	11 100	11 100	11 100
Mosaikbete	22 200	22 200	22 200	22 200	22 200	22 200	22 200
Skogsbete	72 850	72 850	72 850	72 850	72 850	72 850	72 850
Efterbete	3 900	3 900	3 900	3 900	3 900	3 900	3 900
Manuell slåtter	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000	15 000
Svårtillgängliga platser	36 450	36 450	36 450	36 450	36 450	36 450	36 450
Total kostnad	**1 777 100**	**1 777 100**	**1 777 100**	**1 777 100**	**1 777 100**	**1 777 100**	**1 777 100**

Totalt belopp för programperioden: 12 439 700 000 kronor

Kommentarer till ersättning för skötsel av betesmarker och slåtterängar inklusive komplement

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Ersättningen blir ettårig i stället för femårig
- Följande skötselvillkor tas bort:
  - Att slåtter ska utföras på ett sätt så att växtmassan inte finfördelas
  - Fagning av slåtterängar
  - Plock- och luckhuggning på skogsbete.
- Följande skötselvillkor justeras:
  - Ingen skadlig förnaansamling tas bort som begrepp och villkoret ska utvecklas med avseende på vad som är godkänd skötsel med bete respektive slåtter. Samma nivå av bete ska gälla för aktivitetskrav i gårdsstöd.
  - Det särskilda skötselvillkoret om slåtterperiod på slåtterängar med särskilda värden ändras till 1 juli-31 augusti.
- Följande ändringar görs av komplementen:
  - Komplementet svårtillgänglig plats ska även kunna sökas på slåtterängar med särskilda värden som ligger på öar utan fast landförbindelse. I dag kan komplementet endast sökas för slåtterängar med särskilda värden som ligger i väglöst land.
  - Komplement för höhantering, som i dag kan sökas för slåtterängar med särskilda värden, tas bort.

Finfördelning av växtmassa

Förslaget om att ta bort villkoret om att slåttern ska utföras så att växtmassan inte finfördelas kan upplevas som en förenkling av villkoren. Eftersom det fortfarande finns ett villkor om att det avslagna materialet ska föras bort, så är metoder som innebär finfördelning av vegetation inte praktiska att använda.

Fagning

Att ta bort villkoret om att slåtterängar med särskilda värden ska fagas kan upplevas som en förenkling av skötselvillkoren. Samtidigt krävs ofta fagning av slåtterängen för att man ska kunna utföra slåttern, dvs. avslagning och skörd av vegetationen. Fagning av mossa och förna är väsentligt för att ängsfloran ska finnas kvar. Utebliven fagning kan därför medföra att slåtterängar med särskilda värden på sikt klassas om till allmänna värden.

Plockhuggning på skogsbeten

Förslaget att ta bort villkoret om plockhuggning i skogsbeten riskerar att ge intrycket att någon motsvarande skötselåtgärd inte längre krävs. Även om det uttryckliga kravet på plockhuggning tas bort måste marken fortfarande uppfylla definitionen av skogsbete, vilket bland annat förutsätter förekomst av gräs, örter och ris som är dugliga som foder. I praktiken innebär det att åtgärder för att hålla delar av marken öppen och solbelyst fortfarande behöver genomföras.

Komplement för svårtillgänglig plats

Förslaget om att komplementet svårtillgänglig plats även ska kunna sökas på slåtterängar med särskilda värden som ligger på öar utan fast landförbindelse ger möjlighet för jordbrukare som har slåtterängar på öar att få en högre ersättning för de merkostnader som finns för att sköta dessa ängar, vilket är positivt för deras ekonomi.

Komplement för höhantering

Förslaget om att ta bort komplement för höhantering kan påverka ekonomin hos de cirka 800 jordbrukare som har komplementet i dag om inte ersättningsnivån höjs för slåtterängar med särskilda värden med minst motsvarande belopp.

Motivering till ändringar

Ersättningen för betesmarker och slåtterängar har stor betydelse för den biologiska mångfalden i Sveriges odlingslandskap. Det finns stora behov av att förbättra tillståndet både i form av ökade arealer och förbättrad kvalitet för livsmiljötyper och livsmiljöer för arter. Det finns 260 000 hektar livsmiljötyp på stödberättigad jordbruksmark där merparten är i god hävd[7]. Sverige har ett ansvar för att denna areal inte försämras. Ersättningen är ett viktigt verktyg för att bevara och förstärka markernas kvaliteter samt kvantiteter. En tillräckligt hög ersättningsnivå är av vikt för att skapa möjligheter och incitament för jordbrukare att hålla betesdjur på betesmarker och bruka markerna enligt villkor som bidrar till att bevara och utveckla markernas kvaliteter.

Den föreslagna utformningen av ersättning för skötsel av betesmarker och slåtterängar innebär att fleråriga åtaganden ersätts med en ettårig ersättning och att några skötselvillkor och ett komplement tas bort. Då utformningen i övrigt liknar nuvarande miljöersättning bidrar det också till en stabilitet och förutsägbarhet, vilket efterfrågas av många lantbrukare.

[7] Naturvårdsverket, 2026. Redovisning av regeringsuppdrag om Kvalitetssäkring av metod för framtagande av referensareal för hävdade gräsmarker (NV-09553-24).

Förslaget utgår från att skötselnivåerna allmän och särskild skötsel behålls. Därmed kan lantbrukare med betesmarker med särskilda värden välja om de vill följa villkoret om reglering av tillskottsutfodring.

Ettårig ersättning

Förändringen från en ersättning som baseras på femåriga åtaganden till en ettårig ersättning bedöms ha en positiv påverkan på ersättningens effekter för biologiska mångfald. Det kan möjliggöra att fler marker ingår i ersättningen. Förändringen efterfrågas av de jordbrukare som vill ha möjlighet till större flexibilitet i skötseln av marker man använder för bete. Enligt en enkätundersökning från Landja 2025 anser ungefär hälften av jordbrukarna att ersättningen bör ändras till en ettårig ersättning.

Digital uppföljning

Jordbruksverkets avsikt är att miljöersättningen för skötsel av betesmarker och slåtterängar på sikt ska kunna följas upp med digitala metoder. Analyser som kombinerar flera digitala datamängder behöver arbetas fram under flera år för att dessa ska få en god kvalitet. Målet är att endast jordbrukare som har avvikelser eller där det finns stor risk för avvikelser på skötselvillkoren ska få en förfrågan om ett geotaggat foto. Ny teknik som betesdjurs GPS och virtuella stängsel kan bli aktuella att använda i sådana metoder. Metoder som bygger på flera datamängder behöver analyseras, testas och verifieras innan ersättningen kan följas upp digitalt.

Våren 2026 har Jordbruksverket inom myndighetssamverkan jSam tagit fram en policybrief (Policybrief 2026:1 Främja betesmarker genom samordnad politik) där det framgår att vi också vill utreda resultatbaserade ersättningar för betesmarker. Ett sådant arbete kan genomföras samlat med analys av digitala metoder.

Komplement

För att restaurera och återställa livsmiljötyper på gräsmarker utifrån naturrestaureringsförordningen, finns behov av nya komplement (se uppdrag LI2025/01366). Även i en utvärdering som Jordbruksverket (UTV26:1) låtit göra med anledning av att åtagandeplaner togs bort 2022 framförs behov av att länsstyrelsen ska kunna besluta om anpassade villkor för de marker som har skyddade eller hotade arter. För att lantbrukare som får sådana artanpassade villkor på sina marker är det angeläget att de får en extra ersättning för det, som kan hanteras som ett komplement. Jordbruksverket har dock avvaktat med att inkludera ytterligare komplement i åtgärden i enlighet med den skriftliga återkoppling Jordbruksverket fått från Regeringskansliet.

Verifierbara villkor

De villkor som föreslås för ersättningen bidrar till att nå syftet med ersättningen. I vissa fall finns dock svårigheter att verifiera villkoren på ett tillförlitligt sätt, inte

minst med digitala metoder och i vissa fall även vid kontroll på plats. Vår erfarenhet visar att kommissionens revisorer ställer högre krav på verifiering av samtliga villkor i stöden än vad de gjort tidigare. Den föreslagna utformningen medför därför risk för finansiella korrigeringar. Ju fler villkor som inte kan följas upp digitalt, desto större andel av markerna behöver tas ut för kontroll på plats. Mängden villkor som inte kan följas upp digitalt påverkar således hur många lantbrukare som behöver få kontroll på plats och därmed även kostnaderna för kontroller.

Rådgivning är fortsatt viktigt

Det är viktigt med fortsatta möjligheter till kostnadsfri rådgivning och annan kompetensutveckling enligt den rekommendation som lämnas i utvärderingen om Förenklade skötselvillkor för betesmarker och slåtterängar (Jordbruksverkets rapport 2026:1). Det gäller särskilt för hotade arter och arter som är skyddade utifrån artskyddsförordningen, där samma utvärdering lämnar en rekommendation om att länsstyrelsen ska kunna villkora skötsel som rör tidpunkt för bete/slåtter och vegetationens utseende. Då Jordbruksverket inte lämnar ett färdigt förslag på hur denna rekommendation skulle kunna tillgodoses behöver rådgivningen också kunna prioriteras till marker där sådana arter förekommer (se avsnittet om Komplement).

Omfattning

Bedömd omfattning utgår i princip från de arealer som hade ersättning 2025 med följande justeringar:

- Adderat 20 000 hektar i markklassen betesmarker och slåtterängar med allmänna värden. Det är marker som i dag enbart sköts med gårdsstöd.
- En planerad justering av definitioner för skogsbete och gräsfattiga marker bedöms kunna medföra ytterligare 1 000 hektar i respektive markklass.
- Svårtillgänglig plats utökas med 600 hektar då slåtterängar med särskilda värden ska kunna få ersättning på öar utan fast landförbindelse.

Den bedömda omfattningen har inte tagit hänsyn till:

- Behov av utökad areal i förordning (EU) 2024/1991 om restaurering av natur.
- Om höjda ersättningsnivåer påverkar arealerna.
- En eventuell utökad möjlighet att ställa om permanent gräsmark med odlat gräs till betesmark eller slåtteräng med allmänna värden.
- Utvecklingen i den betesbaserade animalieproduktionen.
- Marker som ingen söker någon ersättning för i dag, men som ändå sköts. Ettåriga ersättningar kan öka intresset för att söka ersättning även för dessa.

- De arealer som redan omfattas av åtagande i innevarande period. Bedömningen för år 2028–2030 är således en sammanslagning av redan ingångna åtaganden och areal som söks i kommande programperiod.
- Att betesmarker och slåtterängar med allmänna värden består av två ersättningsgrupper med egen kontering, en grupp med fastställda värden och en grupp utan fastställda värden.

Skalbara alternativ

Skalbara alternativ finns i leverans av uppdraget om att utarbeta förslag om stöd till betesmarker och slåtterängar (Jordbruksverkets diarienummer 4.1.17-09537/2025).

Skillnader jämfört med Jordbruksverkets rekommendation i uppdrag om betesmarker och fäbodbete

Jordbruksverket rekommenderade i uppdraget om betesmarker och slåtterängar (dnr 4.1.17-09537/2025) att miljöersättningen för skötsel av betesmarker och slåtterängar ska följas upp med digital teknik. Detta är fortfarande Jordbruksverkets långsiktiga inriktning. Det förslag till miljöersättning som Jordbruksverket nu lämnar skiljer sig dock från denna rekommendation. En anledning är att den digitala teknik och de datamängder som kan användas för uppföljning först behöver analyseras och testas under flera år för att nå tillräcklig kvalitet.

Ytterligare en anledning till att förslaget på ersättning skiljer sig från den långsiktiga inriktningen är att vissa hänsynsvillkor som är angelägna för att ersättningen ska nå sitt syfte är svåra att verifiera oavsett om det görs digitalt eller genom kontroll på plats. Samtidigt finns nationell reglering som i vissa delar motsvarar de krav på hänsyn som i dag följs upp genom stödvillkor. Ett avskaffande av denna dubbelreglering förutsätter därför att uppföljning och kontroll i större utsträckning kan baseras på den nationella regleringen. Det behöver därför utredas närmare om sådana villkor bör tas bort och vilka konsekvenser det skulle kunna få, till exempel för Sveriges genomförande av förordningen om restaurering av natur. Det är heller inte känt i vilken omfattning jordbrukarna har kunskap om den nationella regleringen eller om och i så fall hur skötseln skulle förändras på kort och lång sikt om sådana villkor tas bort.

Åtgärdsbeskrivning för ersättning för skötsel av våtmarker och dammar

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	12, Support for environment and climate practices, including climate resilience measures
Outputindikator	Hektar
Resultatindikatorer	• GHG emissions avoided and removals in tCO_2e • Share of agricultural area supported to provide environmental-climate benefits by category (water quality, water quantity, biodiversity, nutrient management, pesticides reduction, climate adaptation)
Markuppföljningsbart (AMS)	Nej

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, Art 3 d (i)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Växtnäringsläckage från jordbruk och djurhållning till vattendrag, sjöar och hav är en naturlig del av produktionen, men mängden näringsämnen som lämnar marken varierar kraftigt med geologi, topografi, hydrologi och klimat.

Näringshantering är central för jordbrukets långsiktiga hållbarhet i Sverige eftersom tillförsel, omsättning och bortförsel av kväve och fosfor påverkar såväl produktionsförmåga som vattenkvalitet, klimatpåverkan och luftutsläpp.

Den minskade förmågan att bevara och utveckla livsmiljöer på åkermark gör att många arter i odlingslandskapet förlorar kritiska resurser för att hitta föda, reproduktion och övervintring. Samtidigt kvarstår en brist på ekonomiska incitament för att skydda dessa kollektiva ekosystemtjänster, vilket ytterligare försvagar skyddet.

Att stärka tillhandahållandet av ekosystemtjänster, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, och ett hållbart jordbruk är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen och regeringsuppdraget *Fördjupad uppföljning av miljökvalitetsmålet Ingen övergödning* visar att:

- Jordbruket står för en betydande andel av tillförseln av kväve och fosfor till vatten samt för merparten av ammoniakutsläppen till luft. Samtidigt är näringsämnena en grundläggande del av produktionssystemet, där tillförsel genom mineralgödsel, stallgödsel och biologisk kvävefixering möjliggör höga skördenivåer och djurproduktion.
- I lerjord försvinner främst fosfor som partikelbunden förening, medan sandjord främst bidrar till kväveförluster. De viktigaste åtgärderna för att minska läckaget finns i odlingen och djurhållningen: anpassad utfodring, målanpassad gödsling, lämplig jordbearbetning, val av grödor samt dräneringsåtgärder som kontrollerar upp- och nedströmsflöden.
- Vid läckage av näringsämnen kan rätt placerade våtmarker och dammar bidra till att fånga upp och rena vattnet från övergödande kväve och fosfor.
- Våtmarker kan öka landskapets variation vilket är en av de viktigaste åtgärderna för att gynna biologisk mångfald.

Behovsformulering

Det finns ett behov att underhålla anlagda våtmarker och dammar så att funktionen av investeringen förstärks och behålls. Detta bidrar till en förbättrad vattenkvalitet, ökad biologisk mångfald och flödesutjämning och hindrar våtmarker och dammar

att växa igen. Det finns behov att både ersätta underhållskostnader och ersättning för den jordbruksmark som investeringen tar i anspråk. Ersättningen bidrar till miljömålen *Ingen övergödning* och *Ett rikt odlingslandskap* samt genomförandet av *Vattendirektivet* och *Naturrestaureringsförordningen.*

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Klimatanpassning, inbegripet effektiv vattenförvaltning och förbättrad resiliens mot torka eller översvämningar
- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att upprätthålla funktionen hos anlagda eller restaurerade våtmarker och dammar och därigenom bidra till näringsretention och biologisk mångfald.

Skötselvillkor

- Stödmottagare ska underhålla dammvallar, brunnar och övriga anläggningar så att deras funktion består under hela åtagandeperioden
- Stödmottagare ska ta bort vegetation som riskerar att försämra funktionen
- Stödmottagare ska följa eventuella särskilda skötselvillkor som stödmyndigheten har beslutat för våtmarken eller dammen.

De särskilda skötselvillkor som stödmyndigheten kan besluta om är:

- förbud mot att helt tömma våtmarken,
- hur vattennivåer får variera,
- särskild skötsel för hänsyn till växt- och djurliv,
- särskilda villkor för bete och slåtter, och
- hur omgivande anläggningar och bebyggelse får uppföras.

Följande åtgärder är förbjudna att utföra på marker som ingår i ett åtagande:

- sprida gödselmedel,

- använda växtskyddsmedel,
- utfordra fisk, kräftor och andra djur,
- sätta ut fisk, kräftor och andra djur och,
- förstöra eller ta bort våtmarker och dammar som ingår i ett åtagande.

Undantag kan regleras i nationell författning.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Stödmottagaren ska frivilligt åta sig att utföra skötsel av våtmarker och dammar i enlighet med villkoren i tre år.
- Våtmarken eller dammen ska vara godkänd.
- Arealen ska fastställas.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Ersättning får lämnas för:

- Underhåll av dammvallar, brunnar och övriga anläggningar
- Borttagning av vegetation som påverkar funktion negativt
- Minskning av markvärde för åkermark som tas ur produktion.

Kalkylen är preliminär och kan komma att behöva justeras vilket i sin tur skulle påverka ersättningsnivåerna nedan.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå:

Skötsel av våtmarker och dammar 7 700 kronor per hektar.

Markersättning för åkermark som tas ur produktion,

- i hela landet utom i Götalands Södra Slättbygder (Gss), Götalands mellandbygder (Gmb) och Götalands slättbygder (Gns), 2 700 kronor per hektar
- i Götalands Södra Slättbygder (Gss) 9 100 kronor per hektar
- i Götalands mellandbygder (Gmb) och Götalands slättbygder (Gns) 4 300 kronor per hektar

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl:

Skötsel av våtmarker och dammar 11 047 kronor per hektar.

Markersättning för åkermark som tas ur produktion,

- i hela landet utom i Götalands Södra Slättbygder (Gss), Götalands mellandbygder (Gmb) och Götalands slättbygder (Gns), 2 983 kronor per hektar
- i Götalands Södra Slättbygder (Gss) 12 965 kronor per hektar
- i Götalands mellandbygder (Gmb) och Götalands slättbygder (Gns) 6 085 kronor per hektar

Omfattning och budget

Omfattning 2028–2034, totalt antal hektar för hela perioden:

Skötselersättningen, 77 000 hektar (ca 11 000 hektar per år).

Markersättning exkl Gss, Gmb och Gns, 9 100 hektar (ca 1 300 hektar per år).

Markersättning Gmb och Gns, 7 400 hektar (ca 1 050 hektar per år).

Markersättning Gss, 4 300 hektar (ca 600 hektar per år).

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten totalt 689 miljoner kronor för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till ersättning för skötsel av våtmarker och dammar

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Ett nytt stödområde med högre nivå för markersättning införs

Motivering till ändringar

Förslaget ingår i redovisningen av regeringsuppdraget Fördjupad uppföljning av miljökvalitetsmålet Ingen övergödning, Jordbruksverkets diarienummer 4.2.17-21639/2025.

Omfattning

Uppskattningen har skett med utgångspunkt från nuvarande omfattning. Ett visst tillskott kommer att ske från våtmarker och dammar som beviljas investeringsstöd i slutet av den strategiska planen och från våtmarker med annan finansiering (LOVA-stöd). Samtidigt kan ett visst bortfall ske på grund av att en del stödmottagare väljer att inte förlänga sina åtaganden för skötsel- eller markersättningen. Intresset för att söka ersättningen förväntas ändå upprätthållas genom de föreslagna höjningarna av stödnivåerna.

Skalbara alternativ

Ersättningsnivån är skalbar.

Åtgärdsbeskrivning för ersättning för vallodling

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	Område 13 utanför området för kompensationsstödet
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for agri-environmental and climate actions
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	12, Support for environment and climate practices, including climate resilience measures
Outputindikator	Hektar
Resultatindikatorer	• GHG emissions avoided and removals in tCO_2e • Share of agricultural area supported to provide environmental-climate benefits by category (water quality, water quantity, biodiversity, nutrient management, pesticides reduction, climate adaptation)
Markuppföljningsbart (AMS)	Ja

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

Ej aktuellt.

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (artikel 2.1 c)

Behov som tillgodoses genom stödet

Växtnäringsläckage från jordbruk och djurhållning till vattendrag, sjöar och hav är en naturlig del av produktionen, men mängden näringsämnen som lämnar marken varierar kraftigt med geologi, topografi, hydrologi och klimat.

Näringshantering är central för jordbrukets långsiktiga hållbarhet i Sverige eftersom tillförsel, omsättning och bortförsel av kväve och fosfor påverkar såväl produktionsförmåga som vattenkvalitet, klimatpåverkan och luftutsläpp.

Markens tillstånd utgör en grundläggande förutsättning för jordbrukets långsiktiga produktionsförmåga i Sverige, eftersom markens struktur, kolinnehåll och kemiska egenskaper direkt påverkar avkastning, vattenhushållning och näringsomsättning.

Att stärka klimatåtgärder, tillhandahållandet av naturresurser och ett hållbart jordbruk är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen och regeringsuppdraget *Fördjupad uppföljning av miljökvalitetsmålet Ingen övergödning* och utvärderingen *Vattenkvalitet och förluster av kväve och fosfor från jordbruksmark* visar att:

- I lerjord försvinner främst fosfor som partikelbunden förening, medan sandjord främst bidrar till kväveförluster. De viktigaste åtgärderna för att minska läckaget finns i odlingen och djurhållningen: anpassad utfodring, målanpassad gödsling, lämplig jordbearbetning, val av grödor samt dräneringsåtgärder som kontrollerar upp- och nedströmsflöden.
- Vallodling tillför mer organiskt material till marken än spannmålsodling och ger ett lågt näringsläckage (så länge den inte bryts).
- Markkvaliteten i svenskt jordbruk präglas av en övergripande stabilitet men med tydliga variationer mellan regioner, jordarter och produktionsinriktningar. Mullhalterna är generellt relativt höga i ett internationellt perspektiv och visar, sett till medianvärden, en svag ökning över tid.
- Inlagring av markkol anses vara en av de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att reducera koldioxidhalten i atmosfären. I jordbruket finns ett antal skötselåtgärder som bidrar till kolinlagring i åkermark.
- Odlingssystem med hög andel organiskt material och varierade växtföljder är förknippade med förbättrad markstruktur och högre mullhalter.

Behovsformulering

Det finns ett behov att ge ersättning för att lagra in markkol i åkermark och samtidigt minska risken för främst kväveläckage från samma mark. En ökad andel odling av vall i jämförelse med växtföljder med bara ettåriga grödor kan som ett schablonvärde ge ökad kolinlagring med cirka 520 kg kol per hektar vall och år.

Ersättningen bidrar till miljömålet *Ingen övergödning* och *Begränsad klimatpåverkan.*

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning.

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Klimatanpassning, inbegripet effektiv vattenförvaltning och förbättrad resiliens mot torka eller översvämningar
- Begränsning av klimatförändringar, inbegripet koldioxidupptag och produktion av förnybar energi på jordbruksföretag, inklusive biogasproduktion
- Markhälsa
- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Ersättningen syftar till att öka kolinlagringen, minska växtnäringsförluster och förbättra markhälsan genom att bevara och öka odlingen av flerårig produktionsvall.

Skötselvillkor

- Vallen ska bestå av vallgräs eller vallbaljväxter eller en blandning av dessa.
- Vallodlingen ska vara anlagd så att det finns en etablerad växtlighet senast det datum som regleras i nationell författning.
- Vallen ska skördas eller betas under den period som regleras i nationell författning.
- Vallen får brytas tidigast under hösten. Datum regleras i nationell författning.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Marken ska vara åkermark lämpad för växtodling eller permanent gräsmark med odlat gräs eller annat örtartat foder under fem efterföljande år.
- Marken ska vara stödberättigande hektar.

- Marken ska finnas inom särskilda stödområden som anges i nationell författning.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar, regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

Kalkylen är beräknad utifrån kostnaderna för bortförsel av skörd och produktionsbortfall.

Kalkylen är preliminär och kan komma att behöva justeras vilket i sin tur skulle påverka ersättningsnivåerna nedan.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå:

700 kronor per hektar.

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl:

1 000 kronor per hektar.

Omfattning och budget

Uppskattad omfattning är 290 000 hektar.

Beräknat på rekommenderad lägsta ersättningsnivå blir budgeten 203 miljoner kronor per år och totalt 1,421 miljarder kronor för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till ersättning för vallodling

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

Villkor föreslås behållas i nuvarande utformning då ersättningen nyligen införts. Effekterna av ersättningen behöver utvärderas efter erfarenheter från 2026.

Motivering till ändringar

Inga ändringar föreslås. Det ger jordbrukare möjlighet till långsiktiga planeringsramar.

Omfattning

Omfattningen uppskattas till 290 000 hektar precis som ersättningen som infördes i den strategiska planen inför 2026.

Skalbara alternativ

Ersättningsnivån är skalbar.

Åtgärdsbeskrivning för förenklat stöd till småbrukare

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for small farmers
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	2, Targeted support to farmers income
Outputindikator	Hektar
Resultatindikatorer	• Share of additional income support per hectare for farms below average farm size • GHG emissions avoided and removals in tCO_2e
Markuppföljningsbart (AMS)	Ja

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Stödja rättvisare och tillräckliga inkomster för jordbrukare och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan, Art 3 d (i)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, Art 3 d (ii)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Bidra till en rättvis och tillräcklig inkomst för jordbrukarna och deras långsiktiga konkurrenskraft, inbegripet jordbrukarnas ställning i värdekedjan (art 2.1 a)
- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

De ekonomiska förutsättningarna för jordbruket och att förbättra jordbrukarnas motståndskraft utgör en central del av den kommande reformen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Se avsnitt *Relaterade särskilda mål.* Det finns ett fortsatt behov i Sverige av att säkerställa skäliga inkomster samt mildra variationer i inkomsterna inom jordbrukssektorn.

Inkomster i jordbruksföretag påverkas av en kombination av faktorer, däribland prisutveckling på jordbruksprodukter, kostnadsutveckling för insatsvaror, produktionsvolymer, stödens utformning samt externa faktorer som väderförhållanden och marknadsstörningar. Dessa faktorer samverkar och kan variera mellan företag.

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Ekonomisk stabilitet är inte enbart en fråga om genomsnittlig inkomstnivå, utan även om hur känsliga företagen är för förändringar i priser, kostnader och produktionsförutsättningar.
- Jordbrukets inkomster präglas av hög variation mellan år och mellan företag.
- Lönsamheten är känslig för prisförändringar på insatsvaror, energi och kapital.
- Mindre och medelstora företag är ofta mer sårbara för kostnadsökningar och intäktsvariation.
- Klimatrelaterad variation och extrema väderhändelser förstärker osäkerheten i produktionsutfallet.
- Osäkerhet kring inkomster, tillgång till mark och regelverk påverkar investeringsviljan.

Behovsformulering

Mot denna bakgrund finns ett fortsatt behov av ett grundläggande inkomststöd som bidrar till stabilitet i företagens ekonomi. Ett arealbaserat stöd fungerar som en generell inkomstkomponent i en sektor där biologiska produktionsprocesser och markbundna tillgångar innebär begränsad kortsiktig anpassningsförmåga.

Stödet bidrar till miljömålet *Ett rikt odlingslandskap* och genomförandet av Naturrestaureringsförordningen[8].

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning.

[8] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att bidra till att stärka jordbrukarnas likviditet och därigenom stärka förutsättningarna för ett livskraftigt och långsiktigt hållbart jordbruk.

Villkor för stödberättigande

- Stödmottagaren ska vara jordbrukare.
- Marken ska vara jordbruksareal.
- Marken ska vara stödberättigande hektar.

Tillåtna kombinationer av areal- och djurbaserade ersättningar regleras i nationell författning.

Ersättningsnivå

150 euro per hektar

Omfattning och budget

Ersättningsnivå (euro/ha)	Antal jordbrukare	Omfattning areal	Budget
150	20 000	191 000	28 650 000

Budgeten blir 28 650 000 euro per år och totalt 200 550 000 euro för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till förenklat stöd till småbrukare

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Ny stödform

Motivering till ändringar

Enligt kommissionens ursprungliga lagförslag var stödformen obligatorisk. Vi levererar endast den här åtgärdstexten för att säkerställa att vi har en stödutformning tillgänglig om stödet slutligen blir obligatoriskt. Om åtgärden istället blir frivillig ser vi inget motiv till åtgärden vilket redogjordes för i leveransen den 31 januari 2026[9].

Ersättningsnivå

Vi föreslår att ersättningsnivån för förenklat stöd till småbrukare följer ersättningsnivån för gårdsstöd. Om ersättningen för förenklat stöd till småbrukare blir högre än den för gårdsstöd finns risken att företag delas upp på konstlat sätt för att tillgodogöra sig extra stöd.

Å andra sida innebär en ersättningsnivå i nivå med den för gårdsstöd att jordbrukarnas intresse av att söka stödet minskar. För jordbrukare som har produktion inom kompensationsstödsområdet eller nötkreatur och därför kan söka kompensationsstöd och/eller kopplat stöd blir alternativet med förenklat stöd till småbrukare inte intressant. Skulle ersättningsnivån däremot sättas på en sådan nivå att dessa aktiva jordbrukare kompenserades för bortfall av kompensationsstöd och nötkreatursstöd skulle stödet i högre grad än gårdsstödet idag bidra till inlåsning av mark på de företag där ingen aktiv produktion utförs.

Omfattning

Att beräkna omfattningen försvåras av det faktum att stödet är valbart för jordbrukaren. Vi vet därmed inte hur många jordbrukare som kommer söka förenklat stöd till småbrukare. Om ersättningsnivån för stödet inte är högre än ersättningsnivån för gårdsstöd kan det antas att jordbrukare som även söker kompensationsstöd och nötkreatursstöd inte har intresset av att söka förenklat stöd till småbrukare. Detta eftersom lagförslaget fastslår att en jordbrukare som söker förenklat stöd till småbrukare inte kan söka gårdsstöd, kompensationsstöd eller nötkreatursstöd.

Med en ersättningsnivå på 150 euro per hektar skulle drygt 29 000 jordbrukare kunna vara aktuella att söka förenklat stöd till småbrukare och det skulle omfatta omkring 278 000 hektar. Av de 278 000 hektaren är det 87 000 hektar som söks av jordbrukare som även söker nötkreatursstöd eller kompensationsstöd. Om alla utan

[9] Dnr. 3.1.1.7-19145/2025-3

nötkreatursstöd och kompensationsstöd söker förenklat stöd till småbrukare skulle budgeten för stödet därmed uppgå till 28 650 000 euro per år och omfatta omkring 20 000 jordbrukare.

Skalbara alternativ

Ersättningsnivån är fullt skalbar eftersom den inte beror av en särskild kalkyl och villkor.

Åtgärdsbeskrivning för stöd till lantrasföreningar

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra hållbara jordbruks- och skogsbruksförvaltningsmetoder för att främja resilienta klimatåtgärder, tillhandahålla flera ekosystemtjänster, stödja effektiv vattenförvaltning, vattenkvalitet och vattenresiliens, genomföra naturbaserade lösningar, stärka den hållbara utvecklingen och miljöskyddet, förbättra bevarandet och återställandet av biologisk mångfald, mark och naturresurser samt förbättra djurens välbefinnande, Art 3 d (v)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, Art 3 d (ii)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Stärka klimatåtgärder, tillhandahållande av ekosystemtjänster, cirkulära lösningar, bevarande av biologisk mångfald och naturresurser, hållbart jordbruk och förbättrat djurskydd (art 2.1 c)
- Förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker (art 2.1 d)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Nuläge

Nulägesbeskrivningen och rapporten *Utvärdering av ersättningen för hotade husdjursraser och stödet till rasföreningar* visar att:

- Sverige har genom konventionen om biologisk mångfald och Interlaken-deklarationen åtagit sig ett ansvar för att bevara svenska husdjursraser. De flesta av dessa raser är hotade och riskerar att försvinna.
- Stödets direkta bidrag uppstår i föreningarnas arbete med exempelvis stambokföring, genbanker, rådgivning och transport av avelsdjur. De uppgifterna har en tydlig koppling till bevarande av genetisk mångfald. Utan Jordbruksverkets stöd skulle lantrasföreningar bevarandearbete bli mer instabilt.

- Stödet bidrar indirekt genom att det möjliggör för föreningarna som erbjuder mervärden för sina medlemmar. Stödet hjälper också föreningarna att hålla nere medlemsavgifterna, något som kan antas gynna medlemsantalet.
- Medlemstidningar är ett bra exempel på stödets indirekta bidrag. De fungerar som en informations och utbildningskanal men skapar också sammanhållning, identitet och engagemang.
- Tack vare stödet kan föreningarna utgöra en struktur och kontaktyta mot djurägare som möjliggör arbete för att bevara genetisk mångfald. Stödet är viktigt för att finansiera lantrasföreningarnas aktiviteter.
- Insamling och användning av data stöttar i första hand föreningarnas arbete med att bevara den genetiska mångfalden
- Det totala antalet djur har ökat över tid för djurslagen nötkreatur, gris, get, gås, anka och höns. Ändå är raserna fortfarande så små att de räknas som hotade och hotstatusen för merparten av raserna har inte förbättrats.
- För en majoritet av raserna har den effektiva populationsstorleken ökat över tid. Detta innebär mindre risk för att en ras på kort sikt ska drabbas av inavelsdepression, då skadliga anlag koncentreras inom en liten population.
- De hotade husdjursraserna har i regel andra egenskapsprofiler än moderna, högavkastande raser och uppvisar generellt lägre produktionsnivåer i termer av tillväxt, mjölkavkastning eller slaktutbyte.

Behovsformulering

Det finns ett strukturellt behov av att stötta föreningar för att bevara hotade husdjursraser. Föreningarna kan inte klara hela bevarandearbetet genom avgifter från djurägarna. Det behövs riktade insatser som är väsentliga för rasen, men som för den enskilde djurhållaren innebär för höga kostnader. Verksamheten inom föreningarna vilar till stor del på ideellt engagemang. Genom stödet ökar förutsättningarna för en mer stabil föreningsverksamhet. Stödet bidrar till miljömålet *Ett rikt växt- och djurliv*.

Prioriterat område inom miljö och klimat

- Bevarande av biologisk mångfald, såsom bevarande av livsmiljöer eller arter, landskapselement, minskad användning av bekämpningsmedel

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Syftet med stödet är att stödja lantrasföreningarna med att organisera och leda arbetet med att bevara husdjursraser som omfattas av svenskt bevarandeansvar.

Skötselvillkor

Dessa skötselvillkor är förslag på minimivillkor som en förening behöver utföra för att berättiga till stödet oavsett vilken utformning stödet slutligen får (se alternativ 1–3 under avsnittet

Kommentarer till stöd till lantrasföreningar)

- Lantrasföreningarna ska utföra minst en av dessa aktiviteter:
  - Skapa och upprätthålla stamböcker.
  - Skapa och upprätthålla härstamningsregister.
  - Skapa och upprätthålla genbanksregister.

För föreningar anknutna till en erkänd avelsorganisation är villkoret att föreningen ska bidra till avelsorganisationen upprätthållande av stambok/härstamningsregister/genbankregister.

Vilket typ av register som föreningen behöver hålla eller bidra till, beror på vilket djurslag föreningen arbetar för.

Villkor för stödberättigande

- Stöd får lämnas till föreningar som bedriver bevarandearbete med hotade raser av djurslagen nötkreatur, får, get, svin, fjäderfä, häst, kanin och bi. Vilka raser för respektive djurslag som är stödberättigande regleras i nationell författning.
- Stöd får lämnas till föreningar som är erkända avelsorganisationer eller anslutna till en sådan.
- Föreningen ska vara en juridisk person.

Ersättningsnivå

Maximal ersättningsnivå enligt kalkyl:

Vi har i detta skede inte haft möjlighet att ta fram en maximal ersättningsnivå enligt kalkyl.

Om stödet programmeras under artikel 10 i GJP-förordningen behöver ersättningsnivån beräknas enligt punkt 12 i WTO:s jordbruksavtal. Det innebär att vi behöver räkna fram maximal ersättningsnivå genom att kalkylera vad det kostar föreningarna att uppfylla villkoren med stödet eller dess aktiviteter.

Rekommenderad lägsta ersättningsnivå:

Det har inte varit genomförbart att ta fram en rekommenderad lägsta ersättningsnivå i detta skede.

Omfattning och budget

Budget bedöms bli cirka 39 miljoner kronor för perioden 2028 till 2034.

Kommentarer till stöd till lantrasföreningar

Ändringar jämfört med nuvarande stödutformning

- Jordbruksverket bedömer att stödet behöver renodlas i förhållande till regelverken. Idag är stödet programmerat under artikel 70 i förordning (EU) 2021/2115 men Sverige reglerar det som ett projekt- och investeringsstöd. Det finns inte rättsligt stöd för en sådan hantering i den kommande perioden.
- Vi har tittat på möjligheterna att utforma stödet som en ersättning enligt artikel 10.1.a i förordningen för den gemensamma jordbrukspolitiken. Sammanfattningsvis är det rättsligt möjligt men eftersom stödet till lantrasföreningar är av annan karaktär än andra areal- och djurbaserade ersättningar ser vi inte att utformningen som en sådan ersättning fungerar fullt ut för stödet. Vi bedömer därför att det är angeläget att undersöka möjligheten till ett nationellt stöd.
- Om stödet programmeras under artikel 10 i GJP-förordningen behöver ersättningsnivån beräknas enligt punkt 12 i WTO:s jordbruksavtal. Föreningar skulle då inte kunna söka stöd för att ersätta djurägare som håller hästar i avel eller kaniner, eftersom föreningen i sig inte har några kostnader för detta.
- Vi har tittat på tre olika alternativa utformningar.
    - Alternativ 1:
        - *Tre ersättningsnivåer med olika villkor.*
    - Alternativ 2:
        - *Enhetsbelopp per aktivitet där lantrasföreningen får söka för valfritt antal aktiviteter.*
    - Alternativ 3:
        - *Enhetsbelopp per medlem.*

Motivering till ändringar

Nationellt stöd

För att kunna utforma stödet som idag skulle ett alternativ vara att göra det som ett nationellt stöd så att stödet inte behöver utformas utifrån IAKS, gårdsförvaltning och andra delar som GJP- och NRP-regelverken fastställer. Huruvida nationellt stöd är ett bättre alternativ än det som föreslås i åtgärdstexten är inte utrett.

Stödet riktar sig till en liten målgrupp, det är knappt 20 olika föreningar som sökt stödet i den strategiska planen. Det är dessutom en målgrupp vars huvudsakliga syfte inte är att producera livsmedel och bidra till livsmedelsstrategins mål. Av dessa anledningar ser vi att det kan finnas skäl att utforma stödet som ett nationellt stöd.

Vi vill dock poängtera att det är av vikt att stödet bibehålls så att de aktuella föreningarna ersätts för sitt arbete. Dels för att säkerställa att Sverige uppfyller sina åtaganden enligt konventionen om biologisk mångfald och Interlaken-deklarationen, dels för att föreningarnas arbete med stambokföring och registrering ligger till grund för ersättningen till hotade husdjursraser.

Sammanfattningsvis bedömer vi därför att det är angeläget att undersöka möjligheten till ett nationellt stöd, vilket även bör omfatta ersättningen för hotade husdjursraser, för att få en samlad hantering.

Risker med utformning som en ersättning enligt artikel 10.1.a i GJP-förordningen

Så som förslagen till förordningarna för GJP ser ut kan vi konstatera att det finns begränsningar och risker med att programmera stödet som en ersättning under artikel 10.1.a i GJP-förordningen. De största riskerna är att artikel 10 innebär att stöden ska följa IAKS och den sökande ska uppfylla kraven för gårdsförvaltning. Givet hur vi tolkar lagförslaget ser vi dock att begränsade delar av IAKS och inga delar av gårdsförvaltningen bör behövas för stödet då de inte är applicerbara, i och med att stödet söks av föreningar som inte själva håller djur eller har produktion. Detta innebär inte att det finns ett undantag från IAKS eller gårdsförvaltning. De reglerna behöver därför fortsatt hanteras och det finns utestående frågor kring hur detta ska ske. Att utforma stödet enligt artikel 10 skulle alltså innebära en del ändringar i hur Jordbruksverket behöver hantera stödet.

Om stödet programmeras under artikel 10 i GJP-förordningen behöver ersättningsnivån beräknas enligt punkt 12 i WTO:s jordbruksavtal. Det krävs fortsatt utredning för att klargöra vilka ersättningsnivåer som är rimliga. Det finns en risk att olika lantrasföreningar har olika kostnader för samma aktivitet. Detta kan få en negativ konsekvens om vissa underkompenseras mycket, å andra sidan skulle det innebära ett förenklat ansökningsförfarande.

För föreningar som söker stöd för att ersätta djurhållare med hästar och kaniner skulle en programmering enligt artikel 10 innebära en stor förändring. Orsaken till att dessa delar inte kan ligga kvar som stödberättigade delar i stödet till lantrasföreningar är för att vi behöver kalkylera kostnaderna för föreningarna enligt artikel 12 i WTO:s jordbruksavtal. Föreningen i sig har inte kostnader för att deras medlemmar håller hästar och kaniner. Den kostnaden ligger på djurägaren och därför kan vi inte på ett sätt som är förenligt med WTO ersätta föreningarna för detta.

Vi ser att det är av stor vikt att djurhållare av hästar och kaniner fortsatt ges möjlighet att ta del av stöd för det bevarandearbete de gör. Om möjligheten till stöd försvinner för dessa djurslag innebär det risker för Sveriges åtagande att bevara dessa svenska husdjursraser. Vi behöver därför se över möjligheterna att hantera

detta som ett nationellt stöd eller att lägga in de djurslagen i ersättningen för hotade husdjursraser.

Förslag på utformning

Vi har undersökt tre alternativa utformningar som presenteras nedan. Vi kan i detta skede inte redogöra för vilket som skulle vara det bästa alternativet. Innan vi kan avgöra det behöver vi ha räknat fram ersättningsnivåer.

Alternativ 1

Alternativet grundar sig i att ha till exempel tre olika ersättningsnivåer med olika villkor varav nivå 1 har lägst ersättning och nivå 3 högst.

Villkor för nivå 1 är att:

- följa skötselvillkoren.

Villkor för nivå 2 är att:

- följa skötselvillkoren samt
- utföra minst 2 övriga aktiviteter i listan, se Tabell 2.

Villkor för nivå 3 är att:

- följa skötselvillkoren samt
- utföra minst 5 övriga aktiviteter i listan, se Tabell 2.

Alternativ 2

Alternativet skulle innebära att det finns ett ersättningsbelopp per aktivitet där lantrasföreningen får söka för valfritt antal aktiviteter. Lantrasföreningarna ska följa skötselvillkoren. I övrigt får föreningarna välja vilka aktiviteter de vill söka stöd för enligt Tabell 2.

Förslag på aktiviteter inom åtgärden redogörs för i Tabell 2. Vi kommer behöva utreda möjligheterna att kalkylera kostnaderna för dessa aktiviteter innan vi kan fastslå exakt vad som är stödberättigade aktiviteter.

Tabell 2

Skötselvillkor	Resultat/innebörd
Skapa och upprätthålla härstamningsregister/stamböcker	Föreningen ska skapa dokumentation som medför att föreningen och dess medlemmar ska kunna planera avelsarbetet och att kunna följa den genetiska statusen inom en ras, exempelvis vad gäller som inavelsgrad och effektiv populationsstorlek.
Genbanksverksamhet	Föreningen ska genom registerhållning och stambokföring kvalitetssäkra bevarandearbetet på individ- eller flocknivå

Valfria aktiviteter	Resultat/innebörd
Avelsbedömning	Föreningen ska säkerställ en fördjupad dokumentation och kvalitetssäkring av djuren själva samt deras härstamning, t.ex. en avelvärdering, premiering eller mönstring
Transport av genetiskt viktiga djur för avel mellan besättningar	Föreningen ska erbjuda medlemmar möjligheter till stöd för transport av genetiskt viktiga djur
Ersättning för obduktion	Föreningen ska bidra med stöd till obduktion för att ta reda på orsaken till varför djur dött eller behövt avlivats i de fall där det inte är uppenbart vad som är dödsorsaken.
Utbilda unghästar i körning	Föreningen ska genomföra utbildningar av unghästar i körning som arbete inom jord- och skogsbruk
Medlemstidning	Föreningen ska erbjuda sina medlemmar en tidning med information om föreningens verksamhet, rasen i fråga och annan relevant information för medlemmarna.
Annan medlemsinformation, inklusive webbplats	Föreningen ska erbjuda sina medlemmar information om föreningens verksamhet, rasen i fråga och annan relevant information för medlemmarna via andra kanaler än medlemstidningen.
Utbildning	Föreningen ska erbjuda sina medlemmar utbildning om rasen i fråga och möjlighet till erfarenhetsutbyte.
Rådgivning	Föreningen ska erbjuda sina medlemmar rådgivning om rasen i fråga.
Kartläggning av för rasen viktiga egenskaper	Föreningen ska köpa tjänster för genomförande av eller själva genomföra aktiviteter så som undersökningar eller forskning om rasens viktiga egenskaper.
Hälsofrämjande åtgärder inom rasen	Föreningen ska köpa tjänster för genomförande av eller själva genomförs aktiviteter som resulterar i hälsofrämjande åtgärder inom rasen
Övriga aktiviteter för stimulans av avelsverksamhet	Föreningen ska köpa tjänster för genomförande av eller själva genomförs aktiviteter som resulterar i stimulans av avelsverksamhet

För alternativ 1 och 2 finns det risk att vi beviljar stöd till föreningar som i sig inte gör annat bevarandearbete än att de håller stambok åt andra föreningar. Vi ser att det kan finnas en rättviseaspekt i att dessa föreningar ska kunna erhålla stöd för hållandet av stamboken. Å andra sidan tar de budget i anspråk som kan göra större nytta om den fördelas till föreningar som genomför andra aktiviteter och därmed skapar större medlemsnytta och i större utsträckning bidrar till stödet syfte.

Alternativ 3

Ett ytterligare alternativ är att utforma stödet så att föreningarna får ersättning i relation till antalet medlemmar. Detta skulle innebära stora förenklingar för föreningarna men det bedöms som mycket svårt att räkna fram en kalkyl för genomsnittlig kostnad per medlem. Denna kostnad behöver då också relatera till de villkor som ställs på föreningarna att erhålla stöd. För att uppnå syftet med stödet

behöver stödet innefatta villkor för, till exempel, antal genomförda aktiviteter för att säkerställa att föreningarna förvaltar EU-medlen och omsätter stöden i aktiviteter till nytta för medlemmarna och de aktuella raserna. Lantrasföreningarna ska följa skötselvillkoren.

Vår bedömning är att denna typ av utformning inte innebär ytterligare tillämpningar av IAKS eller gårdsförvaltning.

Andra alternativ för utformningen

De andra alternativ som Jordbruksverket övervägt är att lägga stödet som en kompetensutvecklingsinsats enligt artikel 19 i GJP-förordningen eller som en samarbetsåtgärd enligt artikel 74 i NRP-förordningen.

Stöd för kompetensutveckling

Vi ser att det finns viss möjlighet att stödja verksamheten med stöd för kompetensutveckling. Vissa av de stödberättigade insatserna är tydligt kopplade till överföring och spridning av kompetens kring de relevanta raserna. Så som:

- Hälsofrämjande åtgärder inom rasen
- Främja avelsverksamhet genom exempelvis informationsinsatser
- Kartlägga viktiga egenskaper för rasen
- Information, utbildning, och rådgivning för att bevara, nyttja och utveckla hotade raser

Även med denna utformning ser vi ett antal risker. Den främsta risken är att aktiviteter såsom att skapa och upprätthålla härstamningsregister, stambokföring, transport av genetiskt viktiga djur för avel mellan besättningar och genbanksverksamhet inte tydligt kan rymmas inom stödet om det programmeras under artikel 19 i GJP-förordningen.

I nuvarande stöd till lantrasföreningar i den strategiska planen betalas stöd till lantrasföreningar som i sin tur ersätter djurägare som håller ston i avel, håller handjur eller håller kaniner i genbank. Även om stödet programmeras under artikel 19 i GJP-förordningen ser vi inte att denna aktivitet kan inkluderas. Vi behöver därför även i detta fall se över möjligheterna att lägga in de djurslagen i ersättningen för hotade husdjursraser eller att de hanteras inom ett nationellt stöd.

Stöd för samarbete

Vi ser att det finns stora svårigheter att lägga stödet som en samarbetsåtgärd inom artikel 74 i NRP-förordningen. Detta beror främst på att en samarbetsåtgärd ska inkludera flera aktörer som avser att samarbeta. En lantrasförening är en egen juridisk person och kan därmed inte anses ingå samarbete inom en och samma förening.

Statsstöd

Om stödet utformas nationellt behöver en annan statsstödsgrund identifieras eftersom det då inte kommer omfattas av undantagsbestämmelsen för primärproduktion enligt artikel 42 i EUF-fördraget. Inom detta arbete har vi inte utrett vilka möjliga statstödsgrunder som finns för stödet.

Omfattning och budget

Vi föreslår en budget på 39 miljoner kronor för kommande period.

För strategisk plan har budgeten varit 20,6 miljoner kronor för 5 år. Det motsvarar en årlig budget på cirka 4,1 miljoner kronor. För sju år skulle det innebära en budget på drygt 28,8 miljoner kronor. Med inflationsjustering skulle det innebära att stödets budget behöver öka till 39 miljoner kronor för att motsvara samma budget som för strategisk plan.

Åtgärdsbeskrivning stöd för deltagande i riskhanteringsverktyg

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Support for risk management tools
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	28, Support to risk management measures, including climate resilience measures
Outputindikator	Antal jordbrukare
Resultatindikatorer	• Share of farms with supported crisis payments and restoration measures
Markuppföljningsbart (AMS)	Inte aktuellt

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra attraktionskraften och levnadsstandarden, inbegripet tillgången till hälso- och sjukvård, i landsbygdsområden, verka för rättvisa arbetsvillkor och främja generationsväxling, förbättra jordbrukarnas beredskap och deras förmåga att hantera kriser och risker, förbättra tillgången till kunskap och innovation och påskynda den digitala och gröna omställningen för en blomstrande jordbruksbaserad livsmedelsindustri, Art 3 d (iii)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, art. 3 d (ii)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker (art 2.1 d)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Texterna i detta avsnitt är skrivna utifrån att det är en rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet.

Jordbruksföretagens förmåga att hantera risker är en viktig förutsättning för jordbrukets planering och en stabil livsmedelsproduktion. Klimatrelaterade variationer, extremväder och biologiska risker leder till osäkra skördeutfall och svängningar i produktionen som är svåra att förutse och hantera.

Att förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Klimatrelaterade, biologiska och strukturella förutsättningar samverkar och påverkar jordbrukets förmåga att hantera risker.
- Produktionsriskerna följer tydliga regionala och produktionsmässiga mönster, vilket ger varierande riskexponering mellan olika delar av näringen.
- Extrema väderhändelser och förändringar i vattenbalansen ger oproportionerliga skördeavvikelser i de mest intensiva odlingsområdena.
- Klimatstress kan öka grödornas mottaglighet för sjukdomar och skadegörare, vilket förstärker de biologiska riskerna.
- Hanteringen av risker vilar i hög grad på företagens egna anpassningar och erfarenheter, medan formella beredskapsstrukturer är begränsade.

Behovsformulering

Det finns ett strukturellt behov av att stärka jordbrukets förmåga att hantera de risker som påverkar livsmedelsproduktionen. Företagens beroende av egna erfarenheter och anpassningar, utan en gemensam beredskapsram, gör att sårbarheten vid kriser varierar mellan olika företag. Ett ekonomiskt stöd till riskhantering svarar mot behovet att förbättra företagens förmåga att hantera oförutsedda händelser och skapar bättre förutsättningar för ekonomisk stabilitet vid kris.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Stödet syftar till att stärka jordbruksföretagens förmåga att hantera ekonomiska konsekvenser av produktionsrisker genom att underlätta användningen av försäkringslösningar.

Villkor för stödberättigande

Villkor för stödberättigande behöver utredas vidare.

Ersättningsnivå

- Ersättning lämnas för försäkringspremier. Närmare bestämmelser om stödnivå och eventuella stödtak kan komma att fastställas senare.

Omfattning och budget

Omfattning och budget behöver utredas vidare.

Kommentarer till stöd för deltagande i riskhanteringsverktyg

Enligt förslaget till GJP-förordning är det obligatoriskt för medlemsstaterna att ge stöd till jordbrukare för deltagande i riskhanteringsverktyg. Undantag kan göras om medlemsstaten i NRP-planen visar att det finns privata eller offentliga försäkringslösningar som tillhandahåller risktäckning för jordbrukare. Vår bedömning är att det idag finns fungerande riskhanteringsverktyg i form av kommersiellt tillgängliga försäkringar på den svenska marknaden. Dessa kompletteras av andra verktyg så som robusthetsstöd, stöd till bevattningsdammar och epizootiersättningar.

Jordbruksverket föreslår att ett stöd för riskhanteringsverktyg ska införas endast om det blir obligatoriskt och kommissionen inte accepterar Sveriges beskrivning av hur befintliga försäkringslösningar redan erbjuder risktäckning. Att subventionera försäkringspremier för grödaförsäkringar är ett lämpligt verktyg för riskhantering för Sverige att tillämpa om stödet blir obligatoriskt. Det är skalbart på sådant sätt att Sverige kan bestämma hur stor del av försäkringspremien som ska subventioneras.

Enligt förslaget till nytt regelverk kan Sverige med hjälp av EU-medel subventionera premien för grödaförsäkringar som jordbrukare betalar till försäkringsbolagen. Idag omfattas ungefär hälften av Sveriges jordbruksareal av någon form av grödaförsäkring, och förhoppningen med en subventionering är att fler skaffar sig en försäkring.

Jordbruksverket ser en risk att ett stöd till deltagande i riskhanteringsverktyg kan påverka försäkringsmarknaden samt jordbruksföretagens beslutsprocess för förebyggande investeringar. Jordbruksverket ser även en risk i att stödet riskerar att gynna försäkringsbolagen ifall de väljer att höja sina premier i samband med införandet.

För att få till ett stöd till riskhantering behövs ett stort inledande arbete för att hitta försäkringsbolag som har eller kan ta fram försäkringar som motsvarar skrivningarna i artikel 12 i förslaget till GJP-förordning.

Åtgärdsbeskrivning för krisstöd till jordbrukare efter naturkatastrofer, allvarliga klimathändelser och andra katastrofer

Territoriellt tillämpningsområde	Nationellt
Typ av område som berörs	
Kortnamn (åtgärdsID)	Hämtas automatiskt från SFC
Interventionstyp	Crisis payments to farmers following natural disasters, adverse climatic events and catastrophic events
Åtgärd	Output based
Interventionsområde	29, Crisis payments to farmers, including to restore the production potential and exceptional market measures
Outputindikator	Antal jordbrukare
Resultatindikatorer	• Share of farms with supported crisis payments and restoration measures
Markuppföljningsbart (AMS)	Delvis

Relaterade särskilda mål

Artikel 3 d i NRP-förordningen

Primärt mål

- Förbättra attraktionskraften och levnadsstandarden, inbegripet tillgången till hälso- och sjukvård, i landsbygdsområden, verka för rättvisa arbetsvillkor och främja generationsväxling, förbättra jordbrukarnas beredskap och deras förmåga att hantera kriser och risker, förbättra tillgången till kunskap och innovation och påskynda den digitala och gröna omställningen för en blomstrande jordbruksbaserad livsmedelsindustri, Art 3 d (iii)

Sekundärt mål

- Bidra till en tryggad livsmedelsförsörjning på lång sikt, Art 3 d (ii)

Artikel 2 i CAP-förordningen

- Förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker (art 2.1 d)

Behov eller rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet

Genom förslaget till NRP-förordning föreslår kommissionen att medlemsländerna ska ta över ansvaret för krisstöd till jordbrukare efter naturkatastrofer, ogynnsamma klimatförhållanden eller katastrofala händelser. Det krisstöd som idag är EU-finansierat ingår i regleringarna för den så kallade jordbruksreserven, vilken

kommissionen idag ansvarar för. Texterna i detta avsnitt är därför skrivna utifrån att det är en rekommendation från EU-kommissionen som tillgodoses genom stödet.

Det finns en begränsad gemensam beredskap för hantering av risker och kriser i jordbruket. Detta bidrar till en osäker produktionsmiljö där företag får svårt att planera långsiktigt. Oförutsedda händelser i form av extremväder eller sjukdomsutbrott kan leda till lägre avkastning och en mer instabil produktionssituation, vilket i sin tur kan leda till likviditetsproblem för företagen.

Att förbättra motståndskraften, jordbrukarnas beredskap och förmågan att hantera kriser och risker är en central del av politiken. Se *Relaterade särskilda mål.*

Nuläge

Nulägesbeskrivningen visar att:

- Olika delar av näringen exponeras för risker i olika utsträckning beroende på geografiskt läge, vilken gröda som odlas samt valet av odlingssystem.
- Extrema väderhändelser ger oproportionerliga skördeavvikelser och är en central del av riskbilden för jordbrukets produktion.
- Förändrade vattenbalanser under växtsäsongen förvärrar sårbarheten, framför allt i de mest växtodlingsintensiva områdena.
- Klimatstress kan öka grödornas mottaglighet för sjukdomar och skadegörare, vilket förstärker de biologiska riskerna.
- Hanteringen av kriser vilar i hög grad på enskilda företags egna anpassningar och erfarenheter, snarare än på formella eller samordnade beredskapsstrukturer.

Behovsformulering

EU-kommissionen ser ett strukturellt behov av ett gemensamt verktyg som snabbt kan tillhandahålla finansiellt stöd till jordbruket vid oförutsedda händelser. I dagsläget vilar hanteringen av kriser i hög grad på företagens egen förmåga att anpassa och deras ekonomiska handlingsutrymme. Detta gör att sårbarheten vid kriser varierar mellan olika företag. Krisstöd för jordbruket svarar mot ett identifierat behov att minska sårbarheten för hela sektorn och skapa bättre förutsättningar för ekonomisk stabilitet vid kris.

Utmaningar om resiliens, riskhantering och digital omställning

- Förbättra jordbruksföretagets resiliens och riskhantering med fokus på klimatanpassning, riskhantering och förbättring av jordbrukarens övergripande resiliens och risktäckning.

Åtgärdens utformning

Stödets syfte

Krisstödet syftar till att bidra till kontinuitet i jordbrukarnas verksamhet genom tillfälligt ekonomiskt stöd när verksamheten drabbas av en stödberättigad krishändelse.

Villkor för stödberättigande

Villkor för stödberättigande beror på vilken typ av kris det är och kan därför inte utformas innan krisen har inträffat.

Ersättningsnivå

Det går inte på förhand att beräkna en ersättningsnivå för krisstöd. Det vi dock vet är att en högre stödnivå får ges till de företag som också genomför interventioner eller andra förebyggande åtgärder på gårdsnivå för att minska nivån på de produktions- och inkomstrisker som stöd beviljas för.

Omfattning och budget

Budgeten kan uppgå till en procent av unionens ekonomiska bidrag till Sverige enligt planen. Dessutom kan Sverige begära att få använda upp till 2,5 procent av unionens ekonomiska bidrag från Sveriges icke programplanerade flexibilitetsbelopp inom de gränser som anges i artikel 14.2. vilket framgår av artikel 34.2 i NRP-förordningen

Kommentarer till krisstöd till jordbrukare efter naturkatastrofer, allvarliga klimathändelser och andra katastrofer

Jordbruksverket ser hellre att jordbruken arbetar med investeringar och andra åtgärder för att minimera och hantera risker och katastrofer än att de får krisstöd. Men om det finns naturkatastrofer eller annat som anses angeläget att ge krisstöd för, och Sverige vill ha möjlighet till krisstöd behöver beslut tas innan krisen sker, om vi vill kunna planera om pengar inom NRP-planen. Alternativet är ett nationellt krisstöd om Sverige inte vill planera om inom NRP-planen. Det står mer om detta i en tabell i slutet av detta avsnitt.

Funderingar kring punkterna i artikel 20a i förslaget till GJP-förordning

Med tanke på syftet att säkerställa kontinuitet bör stödet ha en utformning som medger snabb utbetalning, utan omfattande ansöknings- och handläggningsförfarande. Följande punkter gör att Jordbruksverket ställer sig tveksamma till om snabb utbetalning är möjlig.

- Att skadan av händelsen ska värderas i förhållande till jordbrukarens genomsnittliga årsproduktion tidigare år medför svårigheter att beräkna stödet för en hel grupp företag eller ett geografiskt område. Svårt att automatisera.
- Förordningsförslaget tycks helt inriktat på att beräkningar ska göras för det enskilda jordbruksföretaget, inte för grupper av företag eller för en viss gröda i ett större geografiskt område. Därmed svårt att åstadkomma automatiserad hantering för hela kategorier av jordbruksföretag. Den engelska förordningstexten är ännu tydligare i att peka på det enskilda företaget: ”The losses shall be calculated either at holding level, at the level of the holding’s activity in the sector concerned or in relation to the specific area of a holding”
- Kravet på differentiering beroende på graden av förebyggande åtgärder medför att det behövs definitioner av vilka åtgärder som kan anses relevanta i sammanhanget. Och bedömningar av i vilken grad den enskilda jordbrukaren har vidtagit relevanta åtgärder. Svårt att automatisera och hantera kollektivt för hela kategorier eller geografiska områden. Det är inte säkert att det blir krav på differentiering.
- Det är rimligtvis ganska enkelt att undvika dubbla stöd. Men svårare att veta om jordbrukaren fått privat försäkringsersättning eller inte.

Krisstöd eller inte krisstöd, svenskfinansierat eller EU-finansierat?

Sveriges möjliga val av krisstöd till jordbrukare efter naturkatastrofer, allvarliga klimathändelser och katastrofer, exklusive marknadsstörningar, beskrivs i följande tabell tillsammans med för- och nackdelar.

Inte betala ut krisstöd alls och Sverige (regeringen) satsar i samma utsträckning som idag på förebyggande åtgärder.	Detta skulle innebära att jordbruksföretagen själva får ta fram de lösningar som just det företaget behöver för att klara en katastrof.
	Positiva konsekvenser är att företagen, som känner sina förutsättningar, satsar på de lösningar som troligen är de lämpligaste. Jordbrukssverige satsar gemensamt för att klara kriser både förebyggande och när det händer.
	Negativa konsekvenser är att de företag som inte kan jobba förebyggande, och inte kan få hjälp via försäkringar eller annan riskminimering, kan få stora kostnader om det skulle inträffa en katastrof som drabbade just dessa företag.
Inte betala ut krisstöd alls och Sverige avsätter mer av EU-fondsmedlen till förebyggande åtgärder, och motsvarande mindre på andra åtgärder.	Detta skulle innebära att jordbruksföretagen själva får ta fram de lösningar som just det företaget behöver för att klara en kris och att det kommer att finnas mer EU-fondsmedel till förebyggande åtgärder.
	Positiva konsekvenser är att företagen, som känner sina förutsättningar, satsar på de lösningar som troligen är de lämpligaste. Fler företag kan söka stöd för förebyggande åtgärder. Jordbrukssverige satsar gemensamt för att klara kriser både förebyggande och när det händer.
	Negativa konsekvenser är att de företag som inte kan jobba förebyggande, och inte kan få hjälp via försäkringar eller annan riskminimering, kan få stora kostnader om det skulle inträffa en katastrof som drabbade just dessa företag.
Svenskfinansierat krisstöd som utformas utifrån statsstödsreglerna.	Sverige kan välja att ge krisstöd med nationella pengar. Detta innebär att vi måste förhålla oss till statsstödsreglerna för jordbruket, såsom följande. • Det går att lämna stöd av mindre betydelse (de minimis-stöd) enligt förordning (EU) nr 1408/2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom jordbrukssektorn. Enligt det regelverket kan som högst 50 000 euro per företag betalas ut i de minimis-stöd under tre år. • Det går också att, under vissa förutsättningar, tillämpa gruppundantagsförordningar eller att anmäla stödet till kommissionen. En anmälan till kommissionen är dock en

	tidskrävande process som inte lämpar sig för akuta insatser utan kan tillämpas för att avhjälpa vissa skador i efterhand.
	Positiva konsekvenser är att Sverige kan ge krisstöd utan att behöva anpassa sig till reglerna i artikel 20a i förslaget till GJP-förordning. Vi kan betala ut snabbare men kanske med mindre precision eftersom vi använder andra beräkningsgrunder än som beskrivs i artikel 20a.
	Negativa konsekvenser är att statsstödsreglerna kan vara svåra att leva upp till, och det kan vara svårt att få Sverige att vilja betala ut tillräckligt stora belopp för krisstödet eftersom det inte finns avsatta medel för krisstöd. Sverige bör ta fram en plan med definition för vad som räknas som krisstöd även för svenskfinansierat krisstöd. annars finns det risk för godtycklighet i urvalet
EU-finansierat krisstöd som måste följa GJP-förordningens regler.	
	Positiva konsekvenser är att Sverige kan ge krisstöd med EU-fondsmedel genom att fördela om medel från andra stöd inom unionens ekonomiska bidrag enligt planen, d.v.s. det kommer troligen att finnas pengar att använda till krisstöd vid den aktuella tidpunkten. Möjligheten att även kunna begära medel från flexibilitetsbeloppet vid behov, innebär att det kan komma mer medel till jordbruket än vad som är planerat enligt NRP-planen, vilket kan ses som en fördel för jordbruket i förhållande till övriga samhället.
	Negativa konsekvenser är att Sverige behöver anpassa sig till reglerna för krisstöd i förslaget till GJP-förordning som innebär att det kommer att krävas stora resurser p.g.a. mycket manuell hantering. Det är också negativs att pengarna tas från andra åtgärder eller insatser som redan är planerade.